Societatea culturală „ARBOROASA”

CERNĂUŢI

ŢARA FAGILOR

Almanah cultural-literar

alcătuit de

DUMITRU COVALCIUC

Cernăuţi - Tîrgu-Mureş

- 1992 -

Publicaţia este editată cu sprijinul Uniunii Vatra Românească - Filiala Tîrgu - Mureş

Responsabil de carte:
MARIANA PLOEŞTEANU

Tehnoredactor:
MIHAIL ARTIMON MIRCEA

Coperta:
RODICA VESCAN

ŢARA FAGILOR MĂ-NTREABĂ...

D-lui V. Suciu

Ţara Fagilor mă-ntreabă
de ce tac cînd ea suspină,
tot văzînd cum lumea-n grabă
nu-i mai spune Bucovină.

Mă întreb şi eu cu jale
de ce Ţara mea minune
pusă e s-o ia la vale
înspre gură de genune.

Să n-avem cumva dreptate
la a fi în toate una,
copărtaşi la libertate,
mari şi buni ca-n viaţă luna?

Să nu fim cu socoteală,
înfruntînd o adversară,
ci să dăm, ca zeciuială,
un frumos crîmpei de ţară?

Să lipsească loc la masă
pentru fata din poveste,
cu păşire de crăiasă
care e şi... nu mai este?

……
Ţara Fagilor mă-ntreabă
de ce tac, cînd ea suspină
de amar că lumea-n grabă
nu-i mai zice Bucovină...

Vasile Izvoran-Cernăuţeanu

Cernăuţi, septembrie 1990.

O demonstraţie împotriva izgonirii limbii române din fosta catedrală mitropolitană.

(Foto: V. Gomaniuc)

File de istorie

DETRUNCHIEREA BUCOVINEI

Florea Şapcă,

şeful cabinetului metodic
în cadrul secţiei raionale Hliboca
a învăţământului public

În a doua jumătate a zilei de 23 iunie 1940, V.M. Molotov, comisarul afacerilor externe sovietic, l-a convocat la Kremlin pe Fridrich Werner von der Schulenburg, ambasadorul german la Moscova. În urma acestei întrevederi, la orele 21:26 cu nr. 1205 era transmisă către Ministerul de externe al Germaniei telegrama cu următorul conţinut: „Molotov mi-a făcut azi următoarea declaraţie: Soluţionarea problemei basarabene nu mai suferă nici o amînare. Guvernul sovietic tot mai caută să rezolve problema aceasta pe cale paşnică, dar el, în caz că guvernul român va respinge înţelegerea paşnică, intenţioneazasă facă uz de forţă. Revendicările sovietice se extind şi asupra Bucovinei, în care locuieşte populaţie ucraineană". Neputîndu-şi ascunde surprinderea, Schulenburg, în încheierea mesajului, şi-a permis să atragă atenţia asupra numeroşilor etnici germani ce populează Bucovina, a căror soartă ar fi trebuit să preocupe conducerea germană într-un fel oarecare. Deci, ziua de 23 iunie 1940 pune începutul luptei diplomatice a Guvernului Sovietic pentru alipirea cu orice preţ a Ţării de Sus la U.R.S.S. Se pare că problema Bucovinei !-a surprins nu numai pe Schulenburg, dar a stîrnit o oarecare dezorientare în tabăra centrală a germanilor, deoarece ambasadorul german, pretextînd că solicita instrucţiuni urgente, răspunsul a urmat abia peste 42 de ore, probabil grăbit şi el de termenul fixat în mesajul lui Molotov transmis lui Schulenburg la numai cîteva ore după întrevederea lor, în care se menţiona că Moscova va accepta un răspuns pînă la 25 iunie 1940, inclusiv. Însuşi Hitler i-a cerut ministrului de externe explicaţiile de rigoare. Metodele diplomatice ale lui Joachim von Ribbentrop au fost puse la grea încercare. E greu de confirmat, însă, din tot ceea ce se petrecea în ziua de 24 Iunie la Berlin, se poate deduce că Fuhrerul nu era informat cu privire la toate consecinţele posibile ale tratatului încheiat la 23 august 1939.

Între timp, neaşteptînd sfîrşitul zilei de 25 iunie, cînd expira termenul ultimatumului pentru primirea răspunsului de la Berlin, începe o violare masivă a frontierei române de către aviaţia sovietică. Activitatea acesteia a depăşit previziunile cele mai sumbre. Numai Bucovina a fost survolată de 23 aparate, cele mai multe dintre ele avîntîndu-se pînă la Cernăuţi. Prima încălcare a frontierei a fost reperată de către serviciile antiaeriene române la orele 12:08, cînd 15 bombardiere sovietice au zburat dinspre Bănilă spre Vaşcăuţi, 6 dintre ele aflîndu-se pe tot parcursul zborului în spaţiul aerian românesc. Peste cîteva minute, în jurul orelor 12,15, alte 3 avioane au trecut frontiera dinspre Sniatin şi alte 3 dinspre Serafince, zburînd

la mari altitudini şi întîlnindu-se deasupra oraşului Cernăuţi. În jurul orelor 12:30 – 13:00 cînd se desfăşurau convorbirile la Bucureşti între diplomatul german Manfred von Kiliinger şi şeful Serviciului Secret de Informaţii Român, Mihail Moruzov, ultimul a primit un raport în care se releva că 5 avioane sovietice violează în acest timp frontiera între Vaşcăuţi şi Bărbeşti. Fără ordin, ignorînd restricţiile în vigoare, o secţie de artilerie antiaeriană le întîmpinase cu foc. În jurul orelor 14:00 cinci avioane sovietice virînd deasupra Sadagurii şi podului de peste Prut, sînt din nou întîmpinate cu foc de antiaeriană dislocată, aici unul din avioane lăsînd pe cîmpul din apropiere 2 bucăţi de fuselaj.

Despre ce oare ne vorbesc faptele expuse mai sus? Despre nerăbdarea comandamentului suprem şi a lui Molotov personal în ceea ce priveşte răspunsul Berlinului? Sau poate setea de a vărsa sîngele ofiţerilor sovietici, care nu mai aveau răbdarea de a aştepta un ordin de sus? Se pare că aceste acţiuni erau o manifestare a caracterului velicorus specific atît pentru conducerea sovietică existentă, cît şi pentru predecesorii acesteia de pînă la revoluţia din octombrie 1917.

Răspunsul Berlinului a fost transmis la Moscova lui Schulenburg prin telefon în jurul orelor 18:00, avînd următorul conţinut: „Vă rog să-l căutaţi pe dl. Molotov şi să-i comunicaţi următoarele:

1. Germania rămîne fidelă înţelegerilor de la Moscova. De aceea nu manifestă interes faţă de chestiunea Basarabiei...

2. Pretenţiile Guvernului Sovietic în ceea ce priveşte Bucovina constituie ceva nou. Bucovina a fost o provincie a Coroanei austriece şi este dens populată de nemţi. Destinul acestor etnici germani constituie o grijă deosebită a Germaniei..." în continuare, în declaraţie se menţiona că Germania are interese economice vitale în cîmpiile petroliere şi terenurile agricole ale României, de aceea ea este cointeresată ca aceste regiuni să nu devină teatru de război.

Molotov a luat cunoştinţă de această declaraţie în seara aceleiaşi zile.

Schulenburg i-a explicat interlocutorului său că în cazul cînd Moscova ar renunţa la Bucovina, care niciodată nu aparţinuse Rusiei ţariste, o posibilă înţelegere cu românii ar fi considerabil înlesnită. Molotov i-a răspuns că Bucovina era ultimul teritoriu care lipsea unei

Ucraine sovietice. (Cum s-a dovedit mai tîrziu Bucovina nu era ultimul petic de pămînt de pe lume ce îi lipsea Ucrainei. Aproape de sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, Sovietele au declarat că Ucrainei îi mai lipseau teritoriile răsăritene ale Cehoslovaciei, acaparate între timp de Ungaria. Cu toate acestea, la 25 iunie 1940, Molotov nu a exclus posibilitatea ca Moscova să renunţe la Bucovina, în cadrul unor negocieri cu România. Şi ambasadorul Germaniei s-a lăsat indus în eroare. Cu un minim efort, întreaga Bucovină ar fi fost salvată.

După miezul nopţii, Berlinului i s-au telegrafiat rezultatele ultimei întrevederi cu Molotov. Din păcate, mesajul lui Schulenburg a fost recepţionat în Reich cu o întîrziere de aproape 12 ore, cînd aproape că nu a mai rămas nici o şansă de a soluţiona pozitiv problema întregii Bucovine.

În condiţiile violării continue a frontierei române (numai în decurs de 15 minute, . În zorii ziiei de 26 iunie, bombardierele grele sovietice au fost semnalate deasupra Zastavnei, Cernăuţilor, Cogminului, Ştefăneştilor), a regrupării forţelor terestre stovietice la frontieră, atmosfera din cadrul ambasadei române din Moscova era destul de sumbră. În seara aceleiaşi zile, ambasadorului român, George Davidescu, i s-a comunicat că era convocat la Ministerul sovietic al afacerilor externe. O asemenea convocare nu prevestea nimic îmbucurător în condiţiile create.

În jurul orelor 22:00, miercuri, 26 iunie 1940, cu o voce monotonă, în căutarea unei fermităţi care să se potrivească momentului, Molotov i-a citit ambasadorului român următorul ultimatum:

„...Guvernul U.R.S.S. propune guvernului regal al României:

1. Să înapoieze cu orice preţ Uniunii Sovietice Basarabia;

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei, cu frontierele potrivit cu harta alăturată;

3. Guvernul sovietic îşi exprimă speranţa că guvernul român va primi propunerile de faţă ale U.R.S.S. şi că aceasta va da posibilitatea de a rezolva pe cale paşnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. şi România.

Guvernul sovietic aşteaptă răspunsul Guvernului regal al României în decursul zilei de 27 iunie." Pretenţiile faţă de partea de nord a Bucovinei era j motivate prin faptul că aici populaţia în marea ei majoritate era legată cu Ucraina sovietică prin comunitatea soartei istorice, cît şi prin comunitatea de limbă şi componenţa naţională. Se mai susţinea că transmiterea părţii de nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar putea reprezenta, ce-i drept într-o măsură foarte neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi, care a fost pricinuită Uniunii Sovietice şi populaţiei Basarabiei prin „dominaţia" de 22 de ani a României în ţinutul dintre Prut şi Nistru.

De menţionat faptul, că poziţia Germaniei faţă de problema bucovineană a avut o influenţă deosebită asupra Moscovei. Din ultimatumul înaintat României observăm că partea sovietică îşi limitează pretenţiile numai la nordul Bucovinei cu oraşul Cernăuţi, obţinînd astfel legătura feroviară directă din Basarabia, prin Cernăuţi, cu Lvovul. Astfel, se creează impresia că anturajul stalinist nu avea atît grijă de populaţia ucraineană din ţinut, cît urmărea anumite scopuri strategice şi economice în interesele sale şoviniste.

Este cert faptul că toate afirmaţiile din ultimatum erau în contradicţie cu adevărul.

Încheind lectura sinistrului document, Molotov i-a înmînat ambasadorului României şi harta zonelor anexate, pe care noua frontieră era trasată cu un creion nu prea ascuţit. Linia groasă acoperea din spaţiul real al Bucovinei zeci de sate ce urmau să fie ocupate. George Davidescu a mai avut răgaz să afirme că gestul guvernului moscovit era nedrept şi că istoria îl va judeca ca atare, iar Molotov a murmurat îngîndurat:

„Da, istoria va judeca..."

În acel moment tragic, altceva era important. Teoretic, răgazul acordat prin demersul lui Molotov se limita la 26 de ore, pe cînd, practic, după calculul sumar al pierderii timpului (ultimatumul sovietic nu putea ajunge în mîinile lui Carol al II-lea înainte de orele 3:00 la 27 iunie) se limita la 21 de ore. Trupele sovietice au fost puse în poziţia de luptă odată cu transmiterea ultimatumului. Ordinul de luptă pentru invazia Bucovinei şi nordului Basarabiei era următorul:

„Seria G

Strict secret

Deosebit de important

Exemplarul nr. (...) (au fost emise 16 exemplare, n.a.)

Ordin de operaţii nr. 001

Statul major al grupului terestru mecanizat

Colomeea, 26 iunie 1940, orele 22:00

Harta 200000, ediţia 1932.

1. Armata română, conform informaţiilor de care dispunem, are în direcţia Cernăuţi pînă la 7 divizii de infanterie, o brigadă de vînători de munte, o divizie de cavalerie. Din ele, în sectorul Vijniţa-Berhomet-Hliboca-Voloca, se găsesc două divizii (7 şi 8) la sud de Şiret, iar în sectorul Storojineţ-Cernăuţi-Prut pînă la 4-5 divizii de infanterie (corpurile de armată 7 şi 8).

Pe malurile ocupate ale rîurilor Nistru, Prut şi Şiret se continuă lucrări de organizare a terenurilor.

Rezervele operative cele mai apropiate se găsesc probabil în regiunea Rădăuţi-Suceava-Botoşani-Dorohoi.

2. Armata a 2-a din sectorul Popelniki-Sniatin-Serafince va înainta în direcţia generală Cernăuţi-Iaşi, va rupe dispozitivul inamicului în zona Cerno- huzi-Orăşeni Serafince şi va asigura pătrunderea grupului mecanizat în această ruptură, spre Storojineţ şi Mihalcea.

La sfîrsitul zilei de 30 iunie, se va găsi pe linia Satu Mare - Viţcăni - Dersca - Gârjâuji - Pomîrla - Cămeneşti - Chisla - Salieva.

3. Grupul terestru mecanizat (corpurile 2 şi 4 cavalerie, Divizia motorizată de vînători 81, brigăzile blindate 5 şi 23, un batalion din Brigada 26 blindată, Brigada 38 blindată, 28 tancuri din Brigada 10 blindată) va intra la orele 4:00 în ruptura făcută între Storojineţ şi Mihalcea şi, avînd gruparea principală în flancul drept, va da lovitura în direcţia generală Dorohoi.

La sfîrsitul zilei, va stăpîni sectorul Dorohoi - Darabani - Tureatca, avînd în vedere că în dimineaţa zilei următoare să reia operaţiunile în direcţia Botoşani.

Începutul operaţiilor la orele 4:00, semnalul transmis prin radio 88627.

a) Divizia mecanizată de vînători 81, împreună cu Brigada 23 blindată, va intra în operaţii în sectorul Storojineţ, va da lovitura în direcţia Hliboca - Vîrful Gîmpului, va distruge inamicul care rezistă: nedîndu-i posibilitatea de a se replia spre apus. Va asigura acţiunea Grupului terestru mecanizat din partea rîului Şiret.

La sfîrsitul zilei, va stăpîni regiunea Vîrful Cîmpului - Horlince - Călineşti. Printr-o acţiune puternică de tancuri, va cuceri şi stăpîni trecerile peste rîul Şiret, lîngă oraşul Şiret.

Va avea în vedere pentru ziua următoare operaţii în direcţia Satu Nou.

Limita din dreapta - rîul Şiret, limita din stînga - exclusiv Pojnev, Vilaucea, exclusiv Costeşti, exclusiv Voloca, exclusiv Dersca, Văculeşti.

b) Corpul 4 de cavalerie, cu un batalion din Brigada 24 blindată şi 28 de tancuri din Brigada 10 blindată va trece la acţiuni în sectorul Storojineţ, exclusiv Luchi, exploatînd lovitura, în urma Diviziei de Vînători motorizată 81.

Cu forţele principale ale Corpului de cavalerie sectorul Buhai-Gordeşti şi

Dersca-Vlădeni;

Cu brigada blindată sectorul Prelipceni - Crasna - Dorohoi, se vor avea în vedere operaţiile preconizate pentru ziua următoare, în direcţia generală

Botoşani.

Limita din stînga exclusiv Pojnev, Vilaucea exclusiv Costeşti, exclusiv Voloca, exclusiv Pomîrla, Corlăteni.

c) Corpul 2 cavalerie, împreună cu un batalion din Brigada 5 blindată şi 26 tancuri din Brigada 38 blindată, va intra în acţiuni în sectorul Luchi, exclusiv Cernăuţi, şi va da lovitura principală cu flancul stîng în direcţia Herţa.

La sfîrşitul zilei vor stăpîni regiunile:

Brigada blindată - Darabani;

Corpul 2 cavalerie - Pomîrla, Fundul Herţei, Poiana.

Printr-o puternică acţiune de tancuri va cuceri trecerile peste rîul Prut la Rădăuţi şi Noua Suliţă.

Va avea în vedere, în ziua următoare, operaţiunile în direcţia generală Vorniceni, Borzeşti, Vînători.

Limita din stînga - rîul Prut.

d) Brigada 26 blindată - rezerva Corpului terestru mecanizat - va urma Corpul 4 cavalerie pe direcţia de marş Dracineţ-Storojineţ-Hliboca şi, spre sfîrşitul zilei, se va grupa în regiunea Rogojeşti-Pîrîul Negru-Mihăileni.

4. Forţele militare aeriene ale Armatei a 12-a, în conformitate cu ordinul armatei, vor îndeplini următoarele misiuni:

a) Vor neutraliza forţa vie şi artileria inamicului în regiunea Scuterevo, Berezniţa, înălţimile de la est de Vilaucea, Zamostea, Vorboveţ, înălţimile de la nord de Voloca, înălţimile de la sud de Călineşti şi concentrările de trupe din regiunile Berhomet, Storojineţ, Hliboca, Voloca, Cernăuţi, Căbeşti.

b) Vor coopera cu unităţile terestre în cîmpul de bătălie.

c) Vor neutraliza aviaţia inamică, pe aerodrom, în regiunile Storojineţ, Cernăuţi, Hotin, Şiret, Dorohoi, Rădăuţi, Solea, Suceava, Fălticeni.

d) Nu vor permite apropierea rezervelor inamicului din direcţiile Vicov, Rădăuţi, Dorohoi.

e) Vor acoperi Corpul terestru mecanizat în timpul mişcării, pentru a parveni la situaţia iniţială în vederea intrării în operaţii;

f) Vor împiedica dirijarea legăturilor telefonice şi telegrafice şi prin atacuri asupra statelor majore.

g) Vor acoperi trecerile peste rîul Ceremuş. Punctul de comandă al Grupului terestru mecanizat, în timpul marşului, pe axa Giurov, Costeşti, Cuciurul Mare, Stăneşti, spre sfîrşitul zilei, la Dersca.

5. Staţiile de aprovizionare: gara Colomeea. După îndeplinirea misiunilor, în regiunile de regrupare se vor completa

toate rezervele de orice fel şi se va executa revizia completă a tuturor maşinilor de luptă şi transport."

Acest ordin trebuia tradus în viaţă imediat dacă ar fi fost respins ultimatumul sovietic de către România. Aici poate apărea şi întrebarea firească: unde-i logica ultimatumului moscovit? Cum oare se poate în 21 de ore să părăseşti un teritoriu care nu era străin pentru români? De ce a fost nevoie de o aşa mare grabă? Or, poate maşina de război sovietică, fiind pornită, nu mai putea pune frîna?

Evenimentele ce s-au petrecut în noaptea de 26 spre 27 iunie nu ţin de nici un fel de etică diplomatică. Astfel, un ceas după miezul nopţii, ultimatumul sovietic încă nu parvenise la Bucureşti. Toate încercările lui George Davides-cu de a-l transmite s-au dovedit a fi zadarnice. Transmiţînd numai prima frază, cu următorul conţinut: „Ceea ce urmează este textul notei ultimative care mi-a fost înaintată de Molotov, în această seară, la orele 22:00", legătura telefonică s-a întrerupt brusc. Telefoniştii români au încercat în repetate rînduri să restabilească legătura, dar fără succes. Din partea sovietică li se comunica în termeni vulgari că nu vor vorbi în noaptea aceea cu Moscova.

Conform mai multor mărturisiri, se susţine că textul integral al ultimatumului a fost transmis abia la orele 6:00, nimerind în mîinile lui Carol al II-lea peste o oră.

În acea noapte, Molotov a mai făcut un pas teribil în ceea ce priveşte etica diplomatică. Imediat după miezul nopţii el informează telefonic Ambasada Germană că pe data de 26 iunie la orele 10:00, României i-a fost înmînată nota ultimativă cu privire la cedarea Basarabiei şi nordului Bucovinei, răspunsul fiind aşteptat în decurs de 24 de ore. Ce planuri să fi urzit Molotov „greşindu-se" cu 12 ore? Să fi dorit a-i pune pe germani în faţa unui fapt împlinit? Cum n-ar fi, dar, se pare, că „greşeala" şi-a atins scopul. Dispoziţiile Berlinului nu s-au lăsat mult aşteptate. Din dispoziţia lui Ribbentrop, lui Wilhelm Fabricius, ambasadorul german la Bucureşti, i s-a indicat să-l contacteze imediat pe ministrul de externe român şi să-i comunice că trebuie să accepte cererile ruseşti fără nici o rezistenţă. Dacă din motive tehnice guvernul român nu va putea transmite un răspuns afirmativ la Moscova, ministrul de externe ar dori ca acest răspuns să fie trimis lui Molotov prin contele von der Schulenburg. Ribbentrop nici nu bănuia că acele „motive tehnice" împiedicau guvernul român

să intre în posesia documentului la care se cerea un răspuns atît de urgent.

În dimineaţa zilei de 27 iunie, ambasadorul german a fost invitat în audienţă la ministrul de externe român, unde i s-au comunicat amănuntele ultimatumului pe care acesta le cunoştea şi i s-a mai spus că, judecînd după atitudinea de pînă acum a regelui, se poate aştepta la război. Ambasadorul german insista ca autorităţile româneşti să mediteze profund înainte de a angaja armata în ostilităţi. Acest lucru avea însă să-l rezolve mai curînd Consiliul de coroană, care s-a şi întrunit la orele 12:30. S-a decis ca să fie întocmită o notă de răspuns corespunzătoare, care a şi fost prezentată de George Tătărăscu, primul ministru al ţării, lui Carol al II-lea, în după amiaza aceleiaşi zile, spre a fi aprobată.

Replica întocmită de primul sfetnic al regelui avea următorul conţinut:

„Guvernul U.R.S.S. a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940, la orele 10 seara, de către Excelenţa Sa dl. Molotov, Preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului al Uniunii Sovietice şi comisar al poporului pentru afacerile externe, Excelenţei Sale d-lui. Davidescu, ambasadorul României la Moscova.

Fiind însufleţit de aceeaşi dorinţă ca şi guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînţelegere între U.R.S.S. şi România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat şi în spiritul cel mai larg la discuţiunea amicală şi de comun acord a tuturor propunerilor emanînd de la guvernul sovietic.

În consecinţă, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul şi data ce doreşte să fixeze în acest scop.

De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român îşi va desemna delegaţii şi nădăjduieşte că conversaţiile cu reprezentanţii guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relaţii trainice de bună înţelegere şi prietenie între U.R.S.S. şi România”.

Carol al II-lea a aprobat redactarea fără modificări. Imediat după aceasta George Davidescu a fost avizat telefonic să asigure autorităţile sovietice că răspunsul la nota ultimativă va sosi în cursul serii la Moscova. Tot atunci Carol al II-lea l-a primit pe inspectorul diplomatic al Ministerului de Externe german, Manfred von Killinger,

comunicîndu-i că România este dispusă să trateze cu Moscova, menţionînd că anumite concesii se vor face, însă nu peste limite rezonabile.

În jurul orelor 21:00 George Davidescu a înmînat lui Molotov nota de răspuns. Pe acesta documentul nu l-a interesat, el acţionînd în conformitate cu un scenariu anterior convenit. La întrebarea directă dacă autorităţile româneşti acceptă evacuarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, ambasadorul României a răspuns că ţara sa e dispusă să înceapă tratativele cu U.R.S.S. În acest moment, Molotov i-a înmînat a doua notă sovietică:

„Guvernul U.R.S.S. consideră răspunsul guvernului regal din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primeşte propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntîrziat Basarabia şi partea de nord a Bucovinei. Însă, cum ambasadorul României la Moscova, domnul Davidescu, a explicat că răspunsul menţionat al guvernului regal al României înseamnă acordul cu propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic, primind această explicaţie a domnului Davidescu, propune:

1. În decurs de patru zile, începînd de la ora 14,00, după ora Moscovei, la 28 iunie, să se evacueze teritoriul Basarabiei şi Bucovinei de Nord de trupele româneşti;

2. Trupele sovietice în acelaşi timp să ocupe teritoriul Basarabiei şi partea de nord a Bucovinei;

3. În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuţi, Chişinău, Cetatea Albă.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce priveşte păstrarea şi nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive şi vagoane, podurilor, depozitelor, uzinelor electrice, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, telegrafului.

5. Să se numească o comisie alcătuită din reprezentanţi ai guvernelor român şi al U.R.S.S., cîte doi din fiecare parte, pentru lichidarea chestiunilor în litigiu în legătură cu evacuarea armatei române şi instituţiilor din Basarabia şi partea de nord a Bucovinei.

Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerea sus-menţionată nu mai tîrziu de 28 iunie, ora 12,00 (ora Moscovei)”.

Peste cîteva ore nota a fost transmisă la Bucureşti. Cu aceste evenimente lua sfîrşit „o zi a ruşinei naţionale”, cum o numea Carol al II-lea în jurnalul său intim.

A doua zi,lui Molotov i s-a înmînat telegrama cu rugămintea de a prelungi termenele de la punctul 1 şi 2 din cauză că evacuarea trupelor ar fi foarte greu de adus la îndeplinire în patru zile din pricina ploilor şi inundaţiilor care au stricat căile de comunicare. Molotov a rămas neclintit. La orele 14:00, 28 iunie 1940, începe calvarul roşu, care avea să aducă românilor basarabeni şi nord-bucovineni cele mai îngrozitoare chinuri.necunoscute pînă atunci de ei: detrunchierea teritoriilor „eliberate”, teroarea, deportările, foametea, mi-graţia impusă prin forţă, prigoana spirituală şi culturală etc.

Ziua de 28 iunie 1940, constituie punctul culminant al grandiosului spectacol numit „frăţie proletară”, demonstrat anterior în Polonia şi republicile Baltice, de „primul stat socialist din lume”.

La 2 iulie 1940, în cadrul şedinţei Biroului Politic al CC. al P.C. (b) din toată Uniunea, I.V. Stalin, L. Beria, M. Kaganovici, V. Molotov, N. Hruşciov, M. Kalinin şi alţii au discutat „Problemele CC. al P.C. (b) din Ucraina”. În urma discuţiilor şi schimbului de opinii este adoptată următoarea hotărîre: „înainte de formarea raioanelor, a se permite CC al P.C.(b) din Ucraina să formeze în Basarabia şi partea de nord a Bucovinei comitete executive judeţene ale P.C.(b) al Ucrainei şi comitete executive judeţene în următoarele judeţe: Chişinău, Hotin, Bălţi, Izmail, Orhei, Soroca, Akkerman, Cahul, Bender şi Cernăuţi”. Biroul Politic al CC al P.C.(b) din toată Uniunea a stabilit că „componenţa personală a comitetelor executive judeţene se aprobă de CC. al P.C.(b) U”, dar nu de Biroul Politic al P.C(b) din toată Uniunea. Şi mai departe: „Componenţa comitetelor executive judeţene se publică în ziarele judeţene din partea Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Ucrainene”, iar nu din partea Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. După cum se vede pentru Stalin nu avea importanţă esenţială în ce mod va fi rezolvată chestiunea teritoriilor ocupate la 28 iunie 1940, lăsînd chestiunea creării organelor de partid şi de stat, determinarea soartei populaţiei acestor teritorii în mîinile lui N.Hruşciov şi ale altor lideri ai Ucrainei.

La 3-4 iulie CC al P.C.(b) al Ucrainei şi Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S.U. au aprobat şi confirmat componenţa comitetelor judeţene ale P.C.(b)U. În Basarabia şi Bucovina de Nord, precum şi componenţa comitetelor executive pe aceste teritorii. Majoritatea

cadrelor erau sosite din alte regiuni şi aceste cadre nu ne cunoşteau nici limba, nici obiceiurile, nici condiţiile de dezvoltare! S-ar părea neesenţial faptul că liderii Ucrainei ne-au hotărît soarta după 28 iunie, însă anume acesta a fost unul din momentele cele mai negative în viaţa populaţiei din teritoriile ocupate. De fapt, anume cercuri ucrainene de la Moscova au jucat nu ultimul rol în pregătirea „spectacolului" din 1940. În această privinţă prezintă interes şi concluziile ambasadorului Schulenburg referitoare la problema bucovineană, expuse de el într-o scrisoare adresată secretarului de stat german Weitsecher la 11 iulie 1940: „... În ceea ce priveşte acţiunile întreprinse împotriva României, a provocat o mirare generală faptul că U.R.S.S. a cerut de asemenea şi partea de nord a Bucovinei. Mai înainte Sovietele niciodată n-au declarat că ar avea pretenţii faţă de acest ţinut. După cum se ştie Guvernul Sovietic îşi justifica pretenţiile prin faptul că Buoovina este populată de ucraineni. Dar, întrucît aceasta se referă doar la partea de nord a teritoriului, apoi Uniunea Sovietică în cele din urmă s-a mulţumit numai cu această parte. Eu nu pot să scap de senzaţia că inspiratorii şi autorii pretenţiilor de a ceda Bucovina de Nord au fost cercurile ucrainene de la Moscova... Deocamdată este imposibil să determinăm de unde vine această puternică influenţă ucraineană. Nu avem ştire de careva ucraineni cu influenţă deosebită, care ar face parte din cercurile nemijlocite de la Kremlin". Ce nu ştia Schulenburg atunci, cunoaştem noi astăzi şi putem numi „tovarăşii ucraineni" care şi-au dat silinţa de a hotărî soarta de mai departe a românilor din teritoriile „eliberate" în 1940: N. S. Hruşciov, M. S. Greciuha, L. R. Korniet, S. K. Timoşenko, L. Z. Mehlis, L. G. Lîsenki şi alţii.

De menţionat, că rolul hotărîtor îl juca în „rezolvarea" acestor probleme M.S. Greciuha, preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.U. În „Informaţia cu privire la proiectarea frontierei de stat a R.S.S. Moldoveneşti referitor la teritoriul învecinat cu R.S.S. Ucraineană" în ceea ce priveşte Bucovina de Nord, M.S. Greciuha scria: „Luînd cunoştinţă destul de detaliată de datele statistice, geografice şi etnografice puse la dispoziţia noastră, s-ar putea face următoarea concluzie: Partea de nord a Bucovinei (cu 474.617 locuitori) e populată în mare măsură de ucraineni, sau cum sînt numiţi „rusini" şi huţuli, şi de o parte neînsemnată de reprezentanţi ai altor naţionalităţi, care nu au nimic comun cu băştinaşii. Astfel nu încape îndoială că partea de nord a Bucovinei trebuie să intre în componenţa R.S.S. Ucrainene". Este evident faptul, că raioanele Bucovinei de Nord erau populate de români. Conform datelor oficiale

ale aceluiaşi prezidiu al Sovietului Suprem al R.S.S.U. moldoveni (28,6% în numărul total al populaţiei) şi 121.265 români (26,5%), care în statistica oficială figurau la rubrica „şi alţii". Toate acestea se făceau din simplul motiv pentru a putea fi rezolvată chestiunea cu privire la faptul că „toată partea de nord a Bucovinei trebuie să intre în componenţa R.S.S. Ucrainene". În acelaşi spirit scria Greciuha şi despre judeţul Hotin: „Nu este cazul să fie dovedită necesitatea alipirii şi a judeţului Hotin la R.S.S. Ucraineană, unde locuiesc în majoritate ucraineni, cu excepţia unei părţi neînsemnate de moldoveni, împrăştiaţi prin tot judeţul şi concentraţi mai compact în 6 localităţi ale plasei Briceni şi 7 localităţi ale plasei Secureni". Pentru determinarea statisticii reale în perioada respectivă se cunoşteau patru izvoare. După datele recensământului din 1897 judeţul Hotin era populat de 25 la sută de moldoveni; după datele statistice ale lui Butovici (anul 1907) 25,3 la sută, după datele statistice ale lui Durnovo 29 la sută, iar după datele statistice ale părţii româneşti 47 la sută. În conformitate cu datele Institutului Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice, bazate pe datele Institutului Central de Statistică al României, la 29 decembrie 1930 numărul de moldoveni în judeţul Hotin era de 135.348 (35%), ruşi 53.453 (13,6%), ucraineni 163.267 (41,6%), evrei 35.985 (9,2%), şi alţii 2.377 (0,6%).

Prezintă interes formele ucrainizării populaţiei din judeţul Hotin. Astfel, conform recensământului din 1897 în ţinut locuiau 1.589 beloruşi şi 2.193 polonezi. Însă în datele generale reprezentanţii acestor popoare au fost incluşi în numărul populaţiei ucrainene, rămînînd aşa şi pe parcursul re-censămintelor următoare. Din 90 de sate „ucrainene" ale aceluiaşi judeţ, situate în special pe malul Nistrului, în 22 de sate ucrainenii conlocuiau cu moldovenii. În aceste sate în timpul recensământului şi întocmirii datelor comune, moldovenii erau incluşi în rîndurile ucrainenilor. De ce se proceda în felul acesta? În primul rînd, includerea moldovenilor în rîndurile ucrainenilor se explică de obicei prin faptul, că în satele mixte e foarte dificil de a stabili naţionalitatea locuitorilor. Oamenii adesea nu puteau ei înşişi să determine de ce naţionalitate erau - moldoveni sau ucraineni. În al doilea rînd, unii cercetători în perioada de pînă la revoluţie indicau că moldovenii asimilează ucrainenii. „în unele localităţi - scria P. A. Nesterovski în anul 1905, procesul asimilării de către moldoveni a slavilor a început demult, deja s-a încheiat, şi acolo unde cîndva se auzea grai viu ucrainean, acum se aude doar limba moldovenească." Acelaşi proces a fost remarcat şi de Berg. El scria: „în localităţile cu o populaţie mixtă toţi ucrainenii vorbesc de

obicei moldove-neşte. Pretutindeni se întîlnesc sate ucraineşti, unde oamenii bătrîni vorbesc în limba maternă, iar tineretul n-o vorbeşte, cîte odată nici n-o înţelege". Desigur, aceste afirmaţii nu corespund nicidecum adevărului, însă ele au servit drept bază pentru a înregistra mulţi moldoveni din judeţul Hotin, drept ucraineni.

În asemenea împrejurări, la 2 august 1940 şi-a desfăşurat lucrările Sesiunea a şaptea a Sovietului Suprem al U.R.S.S. care a constituit actul final al „spectacolului" din vara anului 1940, act în care şi-a găsit oglindire „înţeleaptă" politică marxist-ieninistă cu privire la rezolvarea problemelor ce ţin de ideile „internaţionalismului proletar".

În ceea ce priveşte „internaţionalismul proletar", el s-a manifestat mai ales în „alegerea" delegaţilor din partea Bucovinei de Nord pentru participarea la lucrările Sesiunii Sovietului Suprem. Fiind invitată doar ca „oaspete", delegaţia comună a Basarabiei şi Bucovinei de Nord (să nu fie aceasta oare o dovadă în plus că undeva prin labirinturile ierarhiei administrative a existat totuşi intenţia de alipire a Bucovinei de Nord la R.S.S. Moldovenească?) a fost numită „de sus", de comitetele judeţene din ţinuturile anexate. Din partea Bucovinei de Nord la Sesiunea a Vll-a a Sovietului suprem au participat următorii „aleşi" ai poporului: Kozaciuk Ivan Feodorovici, muncitor ia fabrica de tricotaje, preşedintele Comitetului muncitoresc, Luca Lâszlo Antonovici, muncitor din oraşul Cernăuţi, Oleinic Parascovia, satul Cuciur Mare, membru al Comitetului Executiv Judeţean, Mihalciuk Nicoîai Ştefanovici, muncitor la Fabrica de mezeluri din Cernăuţi, preşedintele Comitetului muncitoresc, Antoneak Ana, ţărancă, preşedintele sovietului sătesc Zadubrovka, Docto-rovici Mihail Abramovici, învăţător din oraşul Cernăuţi, Panciuk Elpidefor Mateevici, lucrător la Universitatea din Cernăuţi. Astfel, fracţiunea bucovineană nu era reprezentată la Sesiune nici de un român (moldovean) cu toate că aceştia, după cum am arătat mai sus, conform datelor Sovietului Suprem al R.S.S.U. din 31 august 1940, constituiau 55,1% din populaţia Bucovinei detrunchiate. E greu să apreciem cu ce dispoziţie au plecat „aleşii" poporului spre Moscova, însă deoarece ei erau însoţiţi de persoane de „nădejde" putem fi siguri că erau pregătiţi la „nivel" din punct de vedere moral şi politic.

Despre acele vremuri îşi aminteşte astăzi profesorul Universităţii din Cernăuţi, Oleg Panciuc, fiul unuia din „delegaţii" la Sesiunea a Vll-a a Sovietului Suprem: „îmi amintesc foarte bine cum

activa N.K.V.D.-ul în 1940 în Bucovina. Tata aproape în fiecare noapte era luat la interogatorii. Îi era impus să confirme că patria Olgăi Kobîleanskaia dorea instaurarea Puterii Sovietice în Bucovina de Nord. A fost aleasă o grupă de oameni pregătiţi de agenţii N.K.V.D.-ului, care a plecat la Stalin, cu aşa-zisa dorinţă de a se alipi la Ucraina Sovietică. Tatăl meu era în această grupă. De acum, în toamna anului 1940, aproape nici unul din aceşti „trimişi" nu erau printre cei vii. În fiecare zi ne temeam pentru tata. Cîtă frică au vîrît ei în oameni, pînă astăzi nu o putem uita. Deoarece pînă astăzi mai sînt în viaţă călăii. Mulţi din ei primesc pensii personale, se bucură de înlesniri". (Ziarul „Molodîi bucovineţ", nr. 26,1990). Orice comentariu la aceste mărturisiri este inutil.

Aş dori însă să menţionez că la dezbaterile pe marginea problemei în cauză delegaţia comună a Basarabiei şi Bucovinei de Nord nici n-a fost admisă să participe. Ea a fost poftită din hol în sală abia după luarea deciziei respective. Delegaţilor din ţinuturile „eliberate" li s-a permis doar să rostească calde cuvinte de salut şi adîncă mulţumire Sesiunii. Astfel, cuvîntarea bucovineanului Mihalciuk s-a redus în fond la recunoştinţa şi mulţumirea adresată „marelui vojdi a truditorilor lumii întregi, scumpului părinte, tovarăşului Stalin".

Acestea, însă, nu constituie toate paradoxurile „marii uniri". Să examinăm nemijlocit ordinea de zi a Sesiunii VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S. Al doilea punct pe ordinea de zi a fost: „Cu privire la formarea R.S.S. Moldoveneşti şi includerea par'ţii de nord a Bucovinei şi a judeţelor Hotin, Akkerman şi Izmail ale Basarabiei în componenţa R.S.S. Ucrainene". Acest punct din ordinea de zi trezeşte multe nedumeriri şi discuţii în rîndurile istoricilor. Dacă prima parte referitor la Basarabia se pare a fi clară, apoi nu este clar de ce a fost anexată la această problemă chestiunea cu privire la teritoriile nordului şi sudului Basarabiei şi a Bucovinei. Această chestiune trebuia rezolvată şi argumentată separat. Dar aceasta nu s-a făcut, deoarece ar fi fost mult mai complicat de a o fundamenta. Ar fi trebuit să fie dat publicităţii întreg conţinutul chestiunii cu privire la Bucovina, însă nu numai pe baza notei lui Molotov, deoarece în ea nu chiar totul corespundea adevărului, adică faptelor, proceselor istorice care în realitate aveau loc în această regiune martiră.

În condiţiile cînd lipseau datele exacte cu privire la componenţa naţională a populaţiei Bucovinei de Nord, judeţelor Hotin, Akkerman şi Izmail, Sovietul Suprem al U.R.S.S. la 2 august

1940 hotăreşte: „A include partea de nord a Bucovinei şi judeţele Hotin, Akkerman şi Izmail ale Basarabiei în componenţa R.S.S.Ucrainene". Pe această bază Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S.U. a format imediat regiunea Cernăuţi, în componenţa căreia intra partea de nord a Bucovinei, judeţul Hotin şi ţinutul Herţei. La 7 august 1940 este adoptată în pripă legea „Cu privire la schimbările şi completările la articolele 13, 23 şi 48 din Constituţia U.R.S.S. (Legea Fundamentală, în conformitate cu care R.S.S. Moldovenească a fost inclusă în componenţa U.R.S.S., regiunile Cernăuţi şi Akkerman în R.S.S. Ucraina.) Astfel, în componenţa R.S.S.U. a intrat un teritoriu pe care locuiau 337.122 moldoveni, sau 20,94 la sută din toată populaţia intrată în componenţa Ucrainei Sovietice, inclusiv 136.184 (sau 28,6%) de moldoveni din Bucovina de Nord şi 121.265 români (26,5%) din aceeaşi regiune, dar care figurau, cum am spus mai sus, la rubrica „şi alţii". Soarta acestor martiri timp de decenii a fost ascunsă sub masca prosperităţii şi fericirii aduse de „eliberatoarea" şi „glorioasa" Armată Sovietică. Astăzi este însă bine cunoscut faptul că românii din Bucovina au fost supuşi unor măceluri îngrozitoare de tipul celui de la 1 aprilie 1941 de la Fîntîna Albă, deportărilor în masă, deschiaburirii de tip „bolşevico-stalinist", au îndurat mari greutăţi în „perioada fericită" de „înscriere benevolă" în kolhozuri. Batjocoriţi şi scuipaţi, defăimaţi şi urmăriţi, căci n-aveau ochi să-i vadă mîndri şi falnici ca fagii Ţării de Sus a lui Ştefan, ei au fost prinşi şi ferecaţi, aruncaţi în închisori. Cînd cereau apă, li se dădea oţet, cînd cereau aer, nu mai încăpeau în temniţe, iar cînd cereau lumină, astupau şi cea din urmă ferestruie, căci cutezau să o ceară. Trupurile lor în lanţuri le strîngeau ca să-i doară şi sufletul. Şi dacă ar fi avut putere i-ar fi sugrumat în pîntecele mamelor lor, să nu se mai nască, căci pieirea le-o voiau. Au fost constrînşi să înghită tot amarul ce un neam pămîntean a fost în stare să înghită.

Stăpîni ai ţinuturilor ce le locuiesc de cînd a luat fiinţă neamul românesc, sînt numiţi venetici pe aceste plaiuri mioritice. Din pămînturile pline de frumuseţi şi bogăţii, pe care plugul românesc le-a brăzdat întîia oară, au stors comorile ascunse. Iar pîinea din rodul muncii noastre de la ei am fost nevoiţi s-o cerşim. Şi apa din stîncile româneşti, tot cu voia lor o întrebuinţăm Doamne, pînă cînd oare?

Crucea înălţată de cercul „Arboroasa” pe mormintele comune ale românilor bucovineni masacraţi la 1 aprilie 1941 la Fîntîna Albă. Singura „vină” a ţăranilor de pe Sireţel şi din satele de la obîrşia Siretului, pentru care au plătit cu vieţile, a fost doar aceea că au cutezat să pornească spre ţara lor liberă.

Crucea a fost sfinţită la 30 martie 1991, de un sobor preoţesc, cu prilejul împlinirii unei jumătăţi de secol de la masacru.

(*Foto: Dan din Sătmar)*

SITUAŢIA POLITICĂ A TERITORIULUI ACTUALEI BUCOVINE ÎN SECOLELE XII-XIV

Ştefan Purice,
doctorand la institutul de istorie
al Academiei de ştiinţe
a Republicii Moldova.

Istoriografia ucraineană zeci de ani s-a străduit să demonstreze opiniei mondiale şi unionale drepturile istorice ale Ucrainei asupra părţii de nord a Bucovinei. Şi dacă pe plan internaţional succesele istoricilor sovietici în această problemă sînt practic nule, pe plan intern teza despre nordul Bucovinei, ca „pămînt slav", care din vechi timpuri a fost parte componentă a Ucrainei şi-a lăsat amprente clar vizibile în mentalitatea oamenilor de rînd.

Înainte de a trece la analiza concretă a poziţiei istoriografiei ucrainene în problema dominaţiei politice a cnezatului Halici-Wolhynia asupra teritoriului nord-bucovinean, trebuie de menţionat, că istoricii sovietici comit o eroare metodologică gravă. Contestînd dreptul istoric ca atare cu scopul de a submina poziţia istoriografiei româneşti, ei demonstrează dreptul ucrainean asupra părţii de nord a Bucovinei tot prin aceiaşi drept istoric: deoarece partea de nord a Bucovinei a fost încadrată politic în cnezatul halician, regiunea Cernăuţi (care include şi ţinutul Herţa şi o parte din nordul Basarabiei) legitim a fost la 1940 încadrată în componenţa Republicii Ucrainene.

Care sînt pietrele de temelie ale teoriei sus-prezentate? :

1. gramota cneazului Ivan Rostislavici Bîrladnic;
2. lista oraşelor ruseşti anexată la letopiseţul Voskresensk;
3. adresarea autorului „Cîntecului despre oastea lui Igor" către cneazul halician Iaroslav Vladimirovici;
4. pămîntul Sipenicului - „Sipineţcaia zemlia".

Să le facem o analiză succintă.

Gramota lui Ivan Bîrladnic în care el este numit „de la scaunul Haliciuiui principe de Bîrlad" a fost adusă ca argument în favoarea tezei despre dependenţa Ţării de Sus a Moldovei de cnezatul Haliciuiui. Ea a fost recunoscută drept falsă de majoritatea istoricilor, printre care I. Bogdan, A. Sobolevski, D. Onciul etc. Necătînd la faptul dat, Ivan Bîrladnic a fost o figură istorică reală, peripeţiile căruia reflectate în letopiseţele ruseşti ne ajută la stabilirea teritoriului dependent de Halici şi frontierelor de sud ale cnezatului.

Astfel, Ivan Bîrladnic, fiind izgonit de cneazul Iziaslav, a plecat „în cîmp la Cumani şi a mers cu Cumanii şi a stat în oraşele dunărene... şi aducînd pagube pescarilor Halicieni"[1]. Ivan Bîrladnic s-a refugiat pe pămînturi care nu se aflau sub controlul politic al Haliciului şi nepedepsit de nimeni îi prăda pe pescarii halicieni, care, pescuiau în jos pe Nistru şi Prut, departe de casele sale. „Şi veniră la el (la Ivan Bîrladnic - n.a.) mulţi cumani şi bîrladnici, la el se adunară 6000 (se adunară - adică erau localnici şi s-au adunat sub drapelele lui) şi a mers la Cucelmin şi a fost bucuros de el şi de acolo a mers la Uşiţa", unde a fost întîlnit cu forţa armelor[2]. Ivan Bîrladnic împreună cu cumanii a ajuns fără piedici pînă la graniţele Haliciului (Cucelmin şi Uşiţa), unde a primit o ripostă viguroasă. Conform cercetărilor arheologului ucrainean B. Ti- moşciuk, Cucelminul e localizat în gorodiştea Galita lîngă satul Neporotovo al raionului Secureni, regiunea Cernăuţi[3], iar Uşiţa se afla pe teritoriul actualului sat Uşiţa Veche a raionului Kameneţ-Podolsk, regiunea Hmelniţk. Punctele numite erau unele din cele mai importante castele de apărare la frontierele de sud ale Haliciului.

Iar în alt letopiseţ rusesc se menţionează, că la 1144 cneazul din Cernigov Iziaslav împreună cu cumanii a cucerit două oraşe ale cneazului Volodimerko de Halici - Uşiţa şi Mikulin[4] - oraşe de frontieră.

Alt punct de frontieră este indicat de letopiseţul Ipatiev localitatea Onut (actualul sat Onut, raionul Zastavna, regiunea Cernăuţi). La 1213 cneazul Daniil se refugiază din Halici şi „trece prin Onut mergînd în cîmp" îndreptîndu- se spre Plav şi de acolo a ajuns mai jos de Cucelmin „cugetînd unde să treacă rîul Nistru"[5]. Linia Onut- Plav- Cucelmin e indicată ca ultim hotar după care începea „cîmpul" - adică teritoriul independent de cnezatul Haliciului. Peste Nistru nu existau poduri şi treceri despre care ne vorbeşte

letopiseţul, deoarece nu era nevoie în acel timp de ele.

Iar la 1230 cneazul Daniil „a adunat pămîntul Haliciului... şi a adunat chiar de la Bobroca şi pînă la rîul Uşiţa şi Prut”[6], ceea ce iarăşi ne indică, cu toate că numai în linii generale, frontiera de sud a cnezatului Halici-Wolhynia. Mai precis sînt indicate frontierele de sud în alt loc al letopiseţului: „Daniil, dorind să-şi rînduiască pămîntul (adică să-şi stabilească graniţele cnezeitului-n.a.) a mers pînă la Bacota (actualul sat Bacota, raionul Kameneţ-Podolsk, regiunea Hmelniţk-n.a.) şi Calius (actualul sat Calius, raionul Uşiţa Nouă, regiunea Hmelniţk)”[7].

Istoricul ucrainean N.Kotliar în studiul său „Formarea teritoriului şi apariţia oraşelor Rusiei Halici-Wolhyniene în secolele IX-XIH”, publicată la Kiev în 1985,

face următoarea concluzie: „Astfel, amintirea despre cele mai sudice oraşe haliciene în letopiseţe, cu indicaţii directe la aşezarea lor de margine şi chiar de hotar, permite suficient de exact de a marca frontiera de sud a cnezatului Halici. Ea trecea pe Nistru prin oraşele şi castelele Vasilev (satul Vasîliv, raionul Zastavna, regiunea Cernăuţi-n.a.), Onut- Bacota- Uşiţa- Cucelmin- Calius[n8].

La sfîrşitul secolului XIV a fost alcătuit letopiseţul Voscresensk, la care a fost anexată „Lista oraşelor ruseşti depărtate şi apropiate”. Sînt enumerate un şir de oraşe pe Nistru, Dunăre şi Prut, printre care Roman, Neamţ, Suceava, Baia, Ţeţin, Cern, Hotin şi altele. Pe baza acestei liste se susţine întinderea dominaţiei politice haliciene pînă la Dunăre. Însă în acest docu- ment se spune clar: „iar acestea sînt oraşe bulgăreşti şi valahe”[9]. La momentul întocmirii letopiseţului nicidecum nu putea fi vorba despre dominaţia politică haliciană asupra acestui teritoriu, deoarece aici era deja format Statul mol- dovenesc, iar cnezatul Halici-Wolhynia se afla sub dominaţia coroanei polo- neze. Nici mai înainte de această perioadă nu poate fi vorba despre acest fapt. Letopiseţul Halici-Wolhynian, scris în secolul XIII, nu numeşte nici unul din oraşele susmenţionate în calitate de oraşe haliciene. Dar, în acelaşi timp, nu putem nega prezenţa populaţiei ruseşti în aceste oraşe (negustori, pescari etc). În această listă sînt menţionate aparte oraşele poloneze, kievene, wolhyniene, lituaniene, cnezatele Riazan, Smolensk etc, ceea ce ne face să credem, că autorul „Listei” a arătat împărţirea politică a Europei de Est în timpul ultimelor decenii ale secolului XIV.

Unica sursă care arată întinderea dominaţiei haliciene pînă la Dunăre şi, deci, intrarea teritoriului actualei Bucovine în componenţa acestui cnezat, este adresarea autorului „Cîntecului despre oastea lui Igor" către cneazul halician. „Halicianule laroslave Osmomîsle! Sus şezi pe scaunul ferecat cu aur, sprijini munţii Ungureşti cu Regimentele tale de fier, închizînd calea Regelui, ferecînd porţile Dunării, aruncînd greutăţi prin nouri, judecînd pînă la Dunăre"[10]. Însă elogiul excesiv al unui cîntec eroic, hiperbolizarea calităţilor eroului, care nu sînt completate de alte documente, nu poate fi ridicat la treapta unui izvor istoric autentic. De se afla actuala FBucovină sub controlul politic al cnezatului Halici-Wolhynia, ea ar fi fost anexată împreună cu celelalte posesiuni ale cnezatului la regatul polon în anul „l349, ceea ce nu s-a întîmplat.

A fost invocată şi o altă probă - „ţara Sipenicului" („Şipineţcaia zemlya"). În sfîrşit, a fost adus un argument ştiinţific - documentul semnat de Iliaş voievod la 1436, prin care Ţara Sipenicului era întoarsă Poloniei. „Ţara Si penicului, pe care Ţara Moldovei a avut-o de la Coroană, cu oraşele acestei adevărate Ţări a Sipenicului, anume Hotinul, Ţeţinul şi Hmelov, şi cu toate ţinuturile, locurile, satele, le dăruim şi înapoiem"[11], istoricii ucraineni fac concluzia că această Ţară a Sipenicului (situată în partea de nord a Buco- vinei) a fost dăruită Moldovei ca pămînt ucrainean.

Analiza gramotelor şi documentelor din acea perioadă ne duce la concluzii cu totul diferite. Chiar în documentul citat este arătat clar pămîntul halician. Se accentuează, că Alexandru cel Bun a făcut pagube „Coroanei Polone şi îndeosebi pămînturilor ruseşti, adică ţinuturilor Colomeea şi Sneatin" şi nicidecum nu se indică Ţara Sipenicului ca pămînt ucrainean.

În gramota lui Vladislav dată la 1433 domnitorului Moldovei Ştefan se indică că Polonia dăruieşte numitului voievod „aceste oraşe Ţeţina şi Hmelovul, cu aceste ţinuturi şi sate, care aparţin lor, care oraşe sînt aşeate între Ţara noastră a Rusiei şi Moldova..." Se indică şi frontiera „între aceste oraşe şi între Ţara noastră a Rusiei, va fi această graniţă veşnică: mai întîi între **oraşul nostru Sneatin** şi între Şepinţi, **care Şepinţi aparţine Moldovei**, pe acestea le desparte rîul Colacin"[12]. Frontiera naturală între Ucraina şi Moldo- va din timpuri străvechi a fost rîul Nistru, fapt care îl confirmă şi gramota lui Vladislav: „iar peste ţărmul Nistrului este Ţara noastră a Rusiei"[13].

Judecata moldovenilor vinovaţi de pagubele pricinuite Poloniei se înfăptuia „la Colacin, într-un loc stabilit de înaintaşii noştri", se spunea într-un document de la 1445[14] Rîul Colacin e prezentat astfel ca o linie de delimitare a pămînturilor moldoveneşti de cele nemoldoveneşti. O mulţime de docu- mente ruseşti, polone şi moldoveneşti din sec. XI-XV menţionează întinderea dominaţiei ruseşti pe Prut numai pînă la Sneatin, şi nicidecum mai jos pe cursul acestui rîu.

Reieşind din cele expuse, putem face următoarea concluzie: pînă în prezent n-a fost adusă nici o probă ştiinţifică în sprijinul teoriei despre dominaţia politică a cnezatului Halici-Woltynia asupra fie chiar şi a unei părţi a teritoriului actualei Bucovine. Dimpotrivă, un şir întreg de documente şi izvoare ştiinţifice ne vorbesc despre faptul că în secolele XII-XIV acest teritoriu a fost stăpînit de cumani, tătari şi că aici s-a întemeiat Statul moldovenesc.

Note

1. Polnoie sobranie russkih letopisei, t. 2. Ipatievskaia letopisi. Izdanie vtoroie. S.-Peterburg, s.497.

2. Ibidem.

3. Timoşciuc B.O. Davniorusskaia Bucovina. Kiev, 1982, s. 84-85.

4. PSRL, T.2. Lavrentievskaia i Troiţkaia letopisi. SrPeterburg, 1846, s. 135.

5. PSRL. t.2. Ipatievskaia letopisi. S.-Peterburg, 1846, s. 135.

6. Ibidem, s. 759.

7. Ibidem, s. 793.

8. Kotlear N.F. Formirovanie territorii i voznicnovenie gorodov Galiţko-Wolînskoi Rusi iX-XIII w., Kiev, 1985, s. 109.

9. PSRL, t.VII. Voskresenskaia letopisi. S.-Peterburg, 1856, c.240.

10. Slovo o polcu Igoreve. Leningrad, 1976, s.35.

11. Costachescu M. Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, voi. 2, laşi, 1932, p. 706.

12. Ibidem, p. 661.

13. Ibidem.

14. Ibidem, p. 729.

ŞCOALA ROMÂNĂ DIN BUCOVINA: ISTORIE ŞI REALITATE

Dumitru Covalciuc
ziarist, şeful cercului „Arboroasa”
din Cernăuţi

La anexarea, în 1774, a Bucovinei de către Austria, şcoala românească din partea detrunchiată a Moldovei era mai mult decît corespunzătoare necesităţilor ţinutului respectiv. După încorporare, învăţămîntul, fiind consi- derat că ţine de domeniul politic, a fost trecut pe seama administraţiei militare. Astfel vechile şcoli româneşti, înfiinţate şi sprijinite. În general, de persoane particulare, au devenit instituţii ale statului austriac. Generalul Spleny, primul guvernator militar austriac al Bucovinei, asigurînd populaţia băştinaşă că va respecta toate drepturile şi libertăţile ei naţionale, reieşind din caracterul moldovenesc al ţinutului anexat, a sprijinit aici prima etapă a reorganizării învăţămîntului.[2] Dominat de ideea şcolarizării copiilor populaţiei băştinaşe a fost şi generalul Enzenberg, cel de-al doilea guvernator militar al Bucovinei. Prin mijlocirea sa şi în scopul reorganizării învăţămîntului bucovinean după modelul austriac, la Cernăuţi a fost adus în 1783 Anton de Marki, absolvent al şcolii normale săseşti din Sibiu. Acesta a fondat în 1784 şi a condus mai mulţi ani în Cernăuţi şcoala normală, unde se preda şi limba română, deţinînd apoi şi funcţia de inspector al şcolilor populare din Bucovina.[3]

El a publicat pentru uzul şcolilor bucovinene un manual de aritmetică în limbile română şi germană (Viena, 1785), o gramatică româno-germană (Cernăuţi, 1810), destinată învăţării limbii române, şi un manual de fonetică (Buda,1815).[4]

Sub administraţia militară, care a durat 12 ani, învăţămîntul românesc a cunoscut un progres esenţial. Faţă de cele două şcoli mai principale - una pe lîngă episcopia din Rădăuţi şi alta la mănăstirea Putna, numărul şcolilor de stat a sporit pînă la 32 în anul 1786. Şase şcoli curat româneşti funcţionau la Cernăuţi, Şiret, Suceava, Cîmpulung, Zastavna şi Văşcăuţi pe Ceremuş. Apoi, mai existau seminarul clerical din Suceava, mutat ulterior în capitala

provinciei, şcoala normală românească din Şiret, precum şi două şcoli normale româno-germane la Suceava şi Cernăuţi.[5]

Dumitru Covalciuc ziarist, şeful cercului „Arboroasa" din Cernăuţi în baza decretului imperial din august 1786, administraţia militară a Bucovinei a fost înlocuită cu una civilă. Şi, deşi la 1786 din totalul de 135.494 de locuitori ai Bucovinei 91.823 erau români, 31.671 - ucraineni, în marea lor majoritate veniţi din Galiţia, şi 12.000 reprezentanţi ai altor naţionalităţi[6], caracterul românesc al provinciei anexate n-a mai fost păstrat. Bucovina nimerea sub tutela administrativă a Galiţiei şi acest fapt avea să genereze pe parcursul a mai multor decenii înstrăinarea unui mare număr de locuitori băştinaşi.

Încă în 1793 guvernul austriac a dezobligat, prin lege, copiii să umble la şcoală, fapt ce a constituit pentru Bucovina un regres cultural. Favorizînd migrările galiţiene în fostul ţinut moldovenesc, guvernul din Lvov a dat dispoziţie ca în şcoli să se facă propagandă confesională în detrimentul credinţei strămoşeşti a localnicilor.[7] Învăţătorii români, care nu treceau la catolicism, erau înlocuiţi pretutindeni cu învăţători poloni. Polonizarea excesivă a învăţămîntului primar, desfăşurată concomitent cu sîrbizarea bisericii bucovinene şi cu germanizarea şcolii secundare a dus la o pronunţată stagnare culturală. La aceasta au contribuit şi mişcările demografice, provocate de migrările din Galiţia şi emigrările în Moldova a populaţiei băştinaşe. Numai în anii 1780-1786, cu toată împotrivirea generalului Enzenberg, în noua provincie austriacă s-au stabilit cu traiul 6.000 de familii rutene din Galiţia.[8]

Odată ce învăţămîntul nu era obligatoriu, odată ce numărul învăţătorilor români scădea, iar pericolul catolicizării populaţiei ortodoxe era mare, din 1786 pînă în 1804 numărul şcolilor din Bucovina s-a redus la 14. Şcolile rămase, însă, continuau să fie germano-române sau curat româneşti, polone în unele localităţi rurale din zona cuprinsă între Nistru şi Prut, şi nicidecum ucrainene.[9]

Aşa-zisele şcoli triviale din Cernăuţi erau româneşti, şi una din ele funcţiona în fosta casă a lui Costache Borcilă, cumpărată la 10 decembrie 1778 de Dositei Herescul, episcopul de Rădăuţi, cu 110 lei anume pentru trebuinţe şcolare.[10]

Curat românească mai era la Cernăuţi şi şcoala clericală, unde conform unei mărturii documentare din 21 octombrie 1802 un oarecare Simion Andrucovici era cleric în „clasul al doile"[11], şi alteia

din 22 aprilie 1809, în care se spune că ieromonahului Manasie Dracinschi „i-a ieşit decretul de învăţător interimar, în locul lui Serafim, cu 200 florini pe an, şi că în zilele de 20 şi 21 aprilie a intrat chiar la ispitirea elevilor şcolii clericale”[12].

În 1813 şcoala normală ţinutală din Cernăuţi avea 12 filiale, iar din contingentul de 307 elevi şi eleve 90 erau germani, 85 - români, 80 - ucraineni, 29 - poloni, 19 armeni ş.a.m.d. Pe lîngă această instituţie de învăţămînt funcţiona şi o şcoală trivială moldovenească, în care se învăţau „cititul şi dictarea cuvintelor latine, socoteli în fracţii pînă la regula de trei simplă, analiza de limba germană şi aplicaţii la limba română, traduceri din Comenius cu aplicaţii la morală şi gramatică”.[13] Cursurile de iarnă pe anul 1814 au fost ţinute la Cernăuţi numai pentru şcoala moldovenească. Pentru 79 de elevi români din clasele mari şi 64 din clasele mai mici catihetul Andreas Sochopan şi profesorul Michael Kuliewicz au ţinut fiecare cîte 27 de ore pe săptămînă[14].

Este deosebit de interesantă informaţia că în anul 1813 mai continuă să funcţioneze şcoala trivială moldovenească la Văşcăuţi pe Ceremuş, în care a învăţat Teodor Racoce, autorul „Crestomaticului românesc” din 1820. La 24 noiembrie 1813, cu consimţămîntul guvernului din Lvov, administraţia Bucovinei îl avansa pe un oarecare Malltzek din gradul de preparând în cel de învăţător la şcoala trivială din Văşcăuţi cu un salariu anual de 144 de galbeni.[15]

Dispunînd şi de un document în care se spune că un oarecare Andrei Nicolescu din Iaşi îl înştiinţa la 15 iulie 1816 pe egumenul mănăstirii Putna că-i va face o vizită şi îi va aduce 5 ocale de cafea, cînd va duce copiii la şcoală la Cernăuţi[16], putem constata că şcoala moldovenească din acest oraş înstrăinat avea tradiţii bogate şi calitatea învăţămîntului în ea era înaltă, dacă şi după 42 de ani de la anexarea Bucovinei de către Austria, acolo mai veneau să studieze şi copii din Moldova.

După 1804 la Cernăuţi a mai existat, pe lîngă seminarul clerical şi un curs preparativ de 6 luni, destinat pregătirii învăţătorilor, transformat în 1808 în liceu de stat.

La indicaţia din 11 august 1805 a autorităţilor austriece, organizarea şcolilor populare din Bucovina i-a fost încredinţată consitoriului romano-catolic din Lvov, care încuraja învăţămîntul în limba germană, dar permitea învăţătorilor să predea lecţii şi în limbile

română şi polonă. Oponentul nostru, istoricul ucrainean din emigraţie A. Jucovschi scria în opusul său „Istoria Bucovinei" următoarele; „La început în şcolile medii nu erau admise nici limba ucraineană, nici cea română, dar în şcolile primare ultima era permisă"[17]. Tot el reproduce o dispoziţie din 1825 a inspectoratului şcolar, în care se reliefa că „tineretul şcolar trebuie silit să înveţe ori în limba polonă, ori în limba moldovenească, conform adevărului că majoritatea elevilor sînt de naţiona- litate polonă sau moldovenească şi că limba polonă maternă trebuie consi- derată drept bază în studierea germanei"[18].

Oricît s-a străduit acest Jucovschi, un mare denigrator al neamului nostru, să-şi argumenteze ideea primatului rutean în Bucovina, inventînd „dovada" şubredă că Viena oficială ar fi promovat, chipurile, o politică de românizare a ucrainenilor de aici, în domeniul şcolar situaţia a fost de aşa natură, încît el n-a putut să ocolească adevărul. Şi adevărul era următorul: în primii 50 de ani de dominaţie habsburgică în Bucovina şcoli primare ucrainene n-au existat din simplull motiv că lipsea obiectul şcolarizării în limba ucraineană. Copiii imigranţilor ruteni din Galiţia Orientală reuşeau să înveţe în limba maternă fie la Clivodin, fie la Davideşti, sate transprutene, însă în şcoli primare particulare şi cu învăţători ambulanţi, „moscoviţi", cum îi numeşte Jucovschi, şi fără asentimentul autorităţilor locale[19]. Ei, şi de ce putea oare domnul Jucovschi să creadă că rutenii au început pe la 1800 să fie românizaţi de austrieci şi de poloni, cînd la începutul secolului al XIX-lea din cei 198.481 de locuitori ai Bucovinei, 150.000 erau români, iar 48.481 - germani, ruteni, poloni, armeni, evrei, maghiari şi ţigani.[20]

În anul 1816 consistoriul romano-catolic din Lvov a dat o dispoziţie, în baza căreia nici un român nu putea fi primit în învăţămînt dacă nu era trecut la catolicism.[21] E lesne de înţeles că aceştia, nedorind să-şi părăsească legea strămoşească, au fost înlocuiţi pretutindeni cu învăţători poloni. Elevilor, care erau surprinşi că vorbeau româneşte, li se legau la gît tăbliţe cu chipuri de măgari, pe care le purtau zile întregi, iar colegii lor erau siliţi să-i scuipe în obraz.

Şi aceasta se întîmpla la Cernăuţi, prin anii 1843-1850, cînd în acest oraş locuiau 4.800 de români, 3500 de ucraineni, 8.612 germani, 4.678 de evrei şi numai 810 poloni.

Încă la 5 septembrie 1837 înalte feţe bisericeşti au cerut ca inspectoratul şcolar galiţian să fie împărţit conform caracterului confesional şi naţional, între consistoriul ortodox răsăritean din Cernăuţi şi consistoriul mitropolitan apu- sean din Lvov.[24] Problema şi-a găsit rezolvare prin decretul imperial din 18 mai 1844, dar prevederile lui au început să fie înfăptuite parţial abia din luna februarie a anului 1850, adică după ce Bucovina, graţie evenimentelor revoluţionare de la 1848 şi luptei desfăşurate în parlamentul vienez de deputaţii români în frunte cu istoricul Eudoxiu Hurmuzachi, a devenit ducat autonom.

Dacă sub oblăduirea consistoriului romano-catolic din Lvov din 1816 pînă în 1850 au fost deschise în Bucovina doar 18 şcoli, apoi sub tutela consistoriului ortodox din Cernăuţi învăţămîntul bucovinean a progresat foarte mult. În anul 1865 numărul şcolilor primare era de 133, dintre care 108 - mixte, 12 - germane, 13 - ucrainene şi nici una curat românească.[25] Faptul se explică nu prin aceea că elementul românesc din Bucovina ar fi fost deja în minoritate, ci prin aceea că în fruntea bisericii bucovinene se afla un rutean, episcopul Eugeniu Hacman, care avea grijă, mai întîi de toate, de deschiderea şcolilor dintre Nistru şi Prut, unde rutenizarea devenise sistematică. Astfel, de la 1870 se înstrăinează şcolile româneşti din Zastavna, Toporăuţi, Culeuţi, Ivancăuţi. În dosarele din arhiva fostului consiliu şcolar al Bucovinei se mai păstrează cererile consiliilor comunale din satele transprutene Piedicăuţi, Nepolocăuţi, Ivancăuţi, Sişcăuţi, Jucica, Lenţeşti, Şipenţi^prin care autorităţile erau rugate să introducă limba română în clasele primare. Anuarele şcolare din anii 1860-1880 arată că două treimi din învăţătorii şcolilor primare dintre Nistru şi Prut şi judeţul Storijineţ proveneau din Galiţia.

În primăvara anului 1869 consistoriul bucovinean planifica deschiderea a încă 104 şcoli primare, însă învăţămîntul a fost trecut în seama administraţiei publice şi acest plan a rămas nerealizat. În baza legii şcolare din 28 mai 1868 şi a legii din 14 mai 1869 tuturor naţionalităţilor conlocuitoare în Bucovina le erau garantate egalitatea şi paritatea la învăţătură, nefavorizaţi pe tărîm şcolar au rămas doar copiii românilor majoritari încă în ducatul austriac autonom, căci în 1875 rutenii învăţau în 59, iar românii doar în 13 şcoli. De la 1875 pînă la 1885 numărul şcolilor româneşti a sporit pînă la 80[26], iar în ajunul primului război mondial din 531 şcoli primare doar 179 erau curat româneşti. De la 1900 înainte intelectuali ucraineni şi învăţători aduşi din Galiţia cîştigă, printr-o propagandă foarte intensă, o parte

din populaţie pentru ideea ucraineană[28], şi astfel este pusă în pericol existenţa şcolilor româneşti din Mihalcea, Corceşti, Volcineţii-Vechi, Dumbrava Roşie.

Dacă în şcolile secundare, 2 şcoli de meserii, o şcoală de moaşe, în afară de şcoala de agricultură şi cea de cantori bisericeşti, în 1888 predominau elevii evrei[29], atunci în 1900 la gimnaziul superior din Cernăuţi din numărul de 1.101 elevi primiţi români erau doar 58[30].

La 1 februarie 1901 în cele 11 şcoli populare din oraşul Cernăuţi contingentul elevilor români era de 1.419, ei situîndu-se pe locul trei după germani şi ucraineni, întrecîndu-i numeric doar pe poloni[31]. Copiii românilor se înscriau mai mult la şcoli şi instituţii private, ca internatul Societăţii „Şcoala română", înfiinţată la 1884, Azilul de băieţi români, Institutul şcolii române, sau deprindeau buchisirea în cadrul cabinetelor de lectură şi şcolilor popu- lare înfiinţate prin sate de Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina, un rol important jucîndu-l în aceasta activistul numitei Societăţi George Tofan, care a condus şi revista „Şcoala", ce apărea din mai 1907.[3]* în aşa localităţi înstrăinate ca Panca, Comareşti, Costeşti şi Mihalcea a deschis pînă în primul război mondial şcoli particulare româneşti Societatea mazililor şi răzeşilor[33].

Deci, nu întîmplător, conform datelor recensămîntului din 1930 numărul ştiutorilor de carte din Bucovinaera de 65,7% faţă de 38,1 % în Basarabia şi 57,0% în întreaga Românie. În comparaţie cu rezultatele vechilor recensăminte, ştiinţa de carte s-a dezvoltat în cel mai înalt ritm anume în Bucovina, cu 10,2% la fiecare 10 ani[34].

După numărul ştiutorilor de carte Bucovina se situa în cadrul României pe locul doi, după Transilvania. Dar semnarea tratatului Ribbentrop-Molotov urma să înstrăineze nordul Bucovinei de ţară şi, în consecinţă, într-o regiune pe baza teritoriilor a trei provincii istorice, şi alipită la Ucraina să fie creat un complex de condiţii nefavorabile afirmării şi dezvoltării şcolilor române.

În anul şcolar 1940-1941 în regiunea Cernăuţi au funcţionat 405 şcoli cu predarea în limba ucraineană, 114 - cu predarea în limba moldovenească, 11 - rusă, 9 evreiască, în care învăţau 108 mii de copii[35]. În anul şcolar 1944/45 numărul scoliilor româneşti din această regiune era deja de 96.[36]

În anul şcolar 1945/46 avem 104 şcoli aşa-zise moldoveneşti, în anul de învăţămînt 1946/47 numărul lor creşte pînă la 106[37] şi această oscilaţie rămîne inexplicabilă.

Fapt e că şcolile noastre nu mai aveau să înregistreze în 50 de ani postbelici cifra iniţială de 114. Actualmente numărul şcolilor româneşti din regiunea Cernăuţi este de 87, plus mai multe filiale ale lor, la care se adaugă şi cîteva şcoli mixte ruso-române şi ucraino-române.

Cele 27 şcoli româneşti, lipsă astăzi la numărătoare, n-au dispărut într-o singură noapte, cum opinează unii consîngeni de-ai noştri, ci ele au fost închise treptat, metodic şi anume în acele localităţi, în care elementului rutean din Galiţia nu i-a reuşit să deschidă şcoli ucrainene pînă la declanşarea primului război mondial.

De exemplu, în anul şcolar 1906/1907 la Ceahor a sosit o comisie compusă din inspectorul şcolar rutean Kupczanco şi un funcţionar administrativ de la prefectura din Cernăuţi. Aceştia dau ordin ca mai mult de 100 de familii de Ceahoreni să-şi înscrie copiii la şcoala ucraineană. Ceahorenii se ridică împotriva acestui act de samavolnicie şi chiar în aceeaşi zi înaintează recursuri, care şi aşa n-au fost rezolvate. Astfel, în anul şcolar 1907/1908 şcoala românească din Ceahor avea peste 300 de elevi, împărţiţi abia în patru clase cu patru învăţători români, pe cînd şcoala ruteană, impusă de stăpînire, număra 57 elevi, împărţiţi în trei clase cu trei învăţători din Galiţia[38]. Cam acelaşi lucru s-a întîmplat şi în satul vecin Molodia, unde există o infimă populaţie ucraineană. Evident, în primul deceniu al secolului nostru stăpînirea s-a străduit să deschidă şi acolo clase ucraineşti, şcoala din sat devenind astfel germano-româno-ruteană.

Ceahorul, Molpdia, Corovia, Valea Cosminului, Codru Cosminului sînt sate care în 1944 au intrat în componenţa raionului sătesc Cernăuţi. Dacă locuitorilor satelor din fostele judeţe Storojineţ, Rădăuţi şi Dorohoi li se recunoaşte după războpi dreptul la naţionalitatea română, celor din fostul judeţ Cernăuţi, în afară de trăitorii în centrul regional, acest drept le este contestat. Adică toată populaţia din satele din jurul Cernăuţilor este „botezată" în mod arbitrar ca fiind „moldovenească" şi copiii acestor „moldoveni" ce-au fost români sînt imediat privaţi de dreptul de a in^văţa în limba maternă şi şcolile din Corovia, Molodia, Ceahor, Valea Cosminului,

Cuciurul Mare sînt chiar în 1944 transformate în şcoli ucrainene. La Molodia, ounăoară, s-a ajuns la o situaţie de-a dreptul paradoxală. Din numărul de 3.700 de locuitori ai acestui sat, 3.100 sînt români, numai 600[39] ucraineni, dar şcoala medie din localitate continuă, desigur, să fie ucraineană...

Tot imediat după război au dispărut şcolile româneşti din Panca, Corceşti, Petriceanca, Davideni, Banila Moldovenească, Maidan, Storojineţ, Comareşti şi Şişcăuţi.

După două-trei decenii de funcţionare au fost închise şcolile româneşti din cătunul Poieni al centrului raional Hliboca, din cătunul Vulva, raionul Storoji- neţ, au fost transformate în şcoli ucrainene, cea din Broscăuţii Vechi, raionul Storojineţ şi două şcoli din Colincăuţi, raionul Hotin. Fără şcoală românească au rămas satul Tureatca din fostul judeţ Dorohoi şi străvechiul tîrg moldove- nesc Herţa. O şcoală românească a fost desfiinţată în Seliştea - Nouăsuliţei. Tot după ani şi ani de funcţionare au fost lichidate şcolile româneşti din suburbiile Cernăuţilor Horecea - Mănăstirei şi Ţeţina.

În anii 70, cînd în URSS este agitată ideea contopirii naţiunilor sovietice, cînd limbii ruse i se atribuie rolul de catalizator al societăţii multinaţionale, valul rusificării înghite şcolile româneşti din cătunul Arşiţa şi din satul Pătrăuţii- de-Sus, raionul Storojineţ, năpustindu-se apoi, dar cu mai puţin succes, peste şcoala medie nr.1 din Crasna şi peste o şcoală cu bogate tradiţii ca cea din Mămăliga, fostul judeţ Hotin. O şcoală rusă a fost deschisă la Ciudei chiar în vecinătatea celei româneşti. Avînd un contingent de 84% de copii români, această şcoală avea menirea să înstrăineze de neam copiii intelectualilor din satele de la poalele Carpaţilor. Tot la Ciudei, la o şcoală internat, unde 62% din copii sînt români, instruirea se face în limba ucraineană. La începutul anilor 80 cade victimă a ucrainizării excesive şcoala românească din Camenca, raionul Hliboca. Crearea în localitate a unei şcoli mixte, după modelul „internaţionalismului în acţiune", duce timp de cîţiva ani la dispariţia claselor paralele româneşti.

În 1990 sînt propuse spre lichidare şcolile româneşti din Cireş şi Privorochie. În cazul primei şcoli este inventată o cerere „din partea părinţilor" de a se trece la învăţămîntul în limba ucraineană, în al doilea caz se insista asupra comasării şcolii româneşti din Privorochie cu cea ucraineană din Tărăşeni. Toate aceste intenţii, precum şi alte planuri fabuloase privind „internaţionali- zarea" şcolilor

noastre naţionale, au fost zădărnicite.

În regiunea Cernăuţi mai funcţionează 18 aşezăminte deînvăţământ mediu de specialitate, 14 şcoli tehnico-profesionale. Spre regret, numai la liceul pedagogic din Cernăuţi a fost reluată, în 1989, formarea grupelor mici cu predarea în limba română. Cîteva obiecte se predau în limba română şi la şcoala tehnico-profesională din Hliboca. Din 1989 Societatea pentru cultură românească îşi concentrează eforturile în direcţia înfiinţării de grupe româneşti la şcoala de medicină din Nouăsuliţa, la tehnicumul silvic din Storojineţ, la Universitate şi Institutul de Medicină, la şcoala de cultură din Cernăuţi, deschiderii claselor româneşti în localităţile pe cale de înstrăinare. Avînd sprijinul autorităţilor locale din regiune, succesele Societăţii „Mihai **Eminescu"** pe acest tărîm sînt mari, însă ele constituie tema altei comunicări.

NOTE

1. Aurel Morarlu. Bucovina 1774-1914, Bucureşti, 1915, p. 50.

2. Dumitru Covalciuc. Începuturile şcolarizării în Bucovina// „Zorile Bucovinei", 31 octombrie 1989.

3. Nico Cotlarciuc. Istoricul literaturei Românilor din Bucovina (1775-1906), Cernăuţi, 1906 (conferinţă).

4. Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu. Dicţionar de lingvişti şi filologi români. Buc, 1978, p. 174.

5. Vasile Greciuc. Cultura românească în Bucovina, Cernăuţi, 1913.

6. Aurel Moraru, Op.cit., p. 47.

7. Dumitru Cbvalciuc, art. cit.

8. Revista mazililor şi răzeşilor, anul IV, nr.2, Cernăuţi, februarie, 1944.

9. A. Jukovski. Istoria Bucovînî//^{M}Cias^{M}, Pozapartiina gazeta Bucovînî, 14 cervnea 1983, p.431.

10. Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 13S3 -1849 Buc, 1983, p. 431.

11. Din tezaurul documentar sucevean, Op.cit., p. 519.

12. idem, p. 533.

13. Idem, p. 550-551.

14. Idem, p. 551.

15. Din tezaurul documentar sucevei .. Op.cit., p.551.

16. Idem, p. 557.

17. A. Jukovschi, Op.cit.

18. Idem.

19. A. Jukovschi, op.cit.

20. Aurel Morariu, op. cit. p. 47.

21. Revista mazililor şi răzeşilor, an. IV, nr. 2, febr. 1944.

22.1.E.Torouţiu. Din trecutul Cernăuţilor. //Revista Bucovinei, an.I, nr. 5, iunie 1916, p. 138.

23.1.E.Torouţiu. Din trecutul Cernăuţilor. //"Revista Bucovinei", an.I, nr. 5, iunie 1916, p. 138.

24. şi 25. D. Covalciuc, op. cit.

26. Aurel Morariu, op. cit, p. 54.

27. Vasile Greciuc, op. cit., p. 24.

28. NicolaieTcaciuc. Cîteva cuvinte despre românii rutenizaţi din nordul Bucovinei, Cernăuţi, 1926, p. 13.

29. C. Diaconovici. Enciclopedia Română, Sibiu, 1898, p. 602-603.

30. Ziarul „Deşteptarea", Cernăuţi, 27 septembrie 1900.

31. Ziarul „Deşteptarea", 11 martie 1901.

32. G. Rotică. Bucovina care s-a dus... Bucureşti, f.a., p. 11.

33. Revista mazililor şi răzeşilor, acelaşi număr, p. 53.

34. D. Şandru. Populaţia rurală a României, Iaşi, 1980, p. 177.

35. N.Lişcenco, A.Scorupski. O cotitură radicală în destinul istoric al Bucovinenilor. //"Zorile Bucovinei", 20 martie, 11 şi 20 aprilie, 1990.

36. Idem.

37. Idem.

38. Aurel Morariu, op. cit., p. 57.

39. D. Covalciuc. Melodia culturală. //"Zorile Bucovinei", 29 iulie 1990.

40. N. Lişcenco, A.Scorupschi, art.cit.

Clasa întîi românească de la şcoala medie ucraineană din Molodia. Pentru aceşti micuţi, precum şi pentru elevii clasei a doua româneşti, filiala din Tîrgu-Mureş a Uniunii Vatra Românească a făcut o importantă donaţie de cărţi, materiale didactice şi ilustrative în toamna anului 1991.

Vedeţi cît de zglobii sînt copiii, cărora ziua de 1 septembrie 1991 le-a fost cernită de către birocraţii locali, care nu doreau ca la Molodia să se mai deschidă o clasă românească?

(Foto: V. Bâcu)

STATISTICĂ ISTORICĂ

I. POPULAŢIA CERNĂUŢILOR DUPĂ COMPONENŢA EI NAŢIONALĂ *)

Naţionalităţi	1857	1890	1910
Români	4.800	7.624	13.440
Germani	7.612	9.897	12.747
Ruteni	3.500	10.387	15.254
Poloni	810	7.610	14.893
Evrei	4.678	17.359	26.613

*) După E. I. Torouțiu, **Din trecutul Cernăuţilor**, în „Revista Bucovinei", An. I., nr. 5, 1 junie 1916, p. 138.

II. NUMĂRUL ELEVILOR EVREI LA LICEUL I. DE STAT DIN CERNĂUŢI ÎNFIINŢAT în 1808 *)

Anul de învăţamînt	Nr.total de elevi	Nr.elevilor evrei
1840/41	nu avem date	4
1850/51	387	24
1860/61	551	74
1870/71	1.432	88
1880/81	332	296
1890/91	332	323
1900/01	546	430
1912/13	1.006	857

*) După Gavril Rotică, „**Bucovina care s-a dus…**", Bucureşti, „Alcalay şi comp.", f.a., p. 86.

III. STUDENŢII EVREI LA UNIVERSITĂŢILE DIN IMPERIUL AUSTRO-UNGAR
(în procente) *

Anul de învăţământ	Cernăuţi	Viena	Gratz	Innsbruck
1909/10	39,3	25,1	2,4	0,4
	Praga (Univ. germană)	**Praga (Univ.cehă)**	**Lvov**	**Cracovia**
	19,8	16,0	25,0	13,0

*) După Gavril Rotică, „Bucovina care s-a dus...", Bucureşti, „Alcalay şi comp.", f.a., p. 86.

IV. NUMĂRUL ELEVILOR DIN ŞCOLILE POPULARE DIN CERNĂUŢI, SPECIFICAŢI LA 1 FEBRUARIE 1901 DUPĂ LIMBA LOR MATERNĂ *)

Şcoala	Germani	Români	Ruteni	Poloni	Alţii
Str. Palatului	1.917	273	721	449	6
Str.Transilvanie	1.308	208	416	435	6
Str. Gării	377	21	176	167.	10
Str. Publică	69	9	67	13	-
Mănăstirişte	298	49	170	41	-
Roşa	337	214	7	3	-
Cîocuclca	105	219	129	36	-
Caliceanca	112	89	119	62	-
Horecea	9	118	-	-	-
Țețina	9	135	2	-	-
Roşa-Stîncă	35	84	2	1	-
Total:	4.576	1.419	1.809	1.207	22

*)După ziarul cernăuțean „Deşteptarea" 11/24 martie 1901.

Din aceste date se poate lesne observa care anume element a fost favorizat în Bucovina de către stăpînirea habsburgică. Evreii, germanii şi rutenii, avînd sprijinul Vienei oficiale, au curs în Bucovina din toate colțurile monarhiei, iar „biet român săracul", băştinaş pe acest picior de plai mioritic, a fost silit să dea tot „înapoi ca racul", chiar şi pe tărîmul şcolar.

ÎNTÎMPLĂRI ADEVĂRATE

PROSTIŢI, ŢĂRANII AU PREFERAT AUSTRIA

În anul 1886 România a cerut Austriei să se facă o nouă delimitare a graniței în Bucovina, fiindcă ea avea dovezi că după pacea de la Kuciuk - Kainargi habsburgii se pricopsiseră cu cîteva zeci de sate ce nu urmau să fie ale lor, conform tratatului de pace. Deci, România insista ca Austria să-i retrocedeze localitățile bucovinene ocupate în mod samavolnic.

Austria a primit cererea României, însă agenții guvernului, cutreierînd satele bucovinene, au avut grijă să şoptească la urechile unor preoți, primari şi învățători că sosise momentul ca țăranii să fie prelucrați în aşa fel, încît să nu mai dorească alipirea satelor lor la Regat.

În ziua, cînd frontiera urma să fie mutată cu 10-15 kilometri, țăranii, răzvrătiți de preoți şi primari, s-au adunat în pîlcuri, mergînd apoi la membrii comisiei austriece de delimitare, cărora li s-au plîns.

- Mai bine ne lăsăm casele şi ne ducem în lume, decît să ne unim cu Moldova...

- De ce? - îi întrebau prefăcuți reprezentanții stăpînirii habsburgice. Doar vă uniți cu România, patria voastră de demult...

- Fiindcă la Moldova nu-i dreptate, că acolo sînt luați la oaste şi chiorii, şi ologii, că ce-i al omului nu se mai cinsteşte, - răspundeau țăranii bucovineni, aşa, precum îi învățaseră iscoadele stăpînirii. - Nici nu vrem să auzim de Moldova, că acolo preceptorii îți iau ghiruri peste ghiruri, dar în Austria ce avem, mult-puțin, îi al nostru, nu ni-l ia nimeni, iar dacă am plătit ghirul, stăpînirea nu ne mai caută nod în papură.

Fără îndoială, comisia austriacă s-a arătat foarte „dezamăgită"

de hotărîrea țăranilor din satele ce urmau să fie retrocedate României.

- Vedeți, domnilor, ce se întîmplă? - au întrebat emisarii guvernului de la Viena pe cei din comisia românească de delimitare a frontierei. - Statul nostru e dispus să trăiască în înțelegere cu Regatul român şi pentru aceasta a consimțit să-i cedeze cîteva zeci de sate cu populație românească, dar oamenii nu vor aceasta. Ei se simt mai bine ca supuşi ai statului austriac şi n-avem dreptul să le călcăm voința... Evident, în 1886 la frontiera austro- română nu s-a produs nici o schimbare. Iar bieții țărani români din satele ce urmau a fi întoarse României, înşelați de preoți, primari şi învățători de acelaşi sînge cu ei, care au regizat un spectacol de pomină după scenariul emisarilor de la Viena, au rămas să poarte jugul unei stăpîniri străine, ce devenea tot mai apăsător.

Dumitru Oprişan

Ştiaţi oare că...

• numai 1 la sută din numărul studenților Institutului de Medicină ' din Cernăuți îl constituie moldo-românii? ;

• absolvenții români ai acestui institut continuă să fie repartizați în cîmpul muncii numai în regiunile sudice ale Ucrainei, precum şi în regiuni transuralice, ca în locul lor în satele noastre să nimerească medici care nu ne cunosc limba? ;

• studenților din grupele româneşti, create în cadrul facultăților de istorie şi matematică ale Universității din capitala Bucovinei, încă nu li s-a predat nici o lecție în limba română? ;

• elevii şcolilor româneşti din regiunea Cernăuți pentru prima dată au avut posibilitatea să învețe istoria românilor abia în anul şcolar 1990/91, şi aceasta doar în cadrul unui curs facultativ de numai 34 ore?;

• cursurile pentru profesorii şi învățătorii români în cadrul Institutului regional de perfecționare a calificării cadrelor didactice se țin numai în limba ucraineană?;

• deschiderii claselor româneşti din localitățile bucovinene cu populație majoritară românească i se opun, în primul rînd, cadrele

didactice aduse aici din Galiția, Podolia şi estul Ucrainei? ;

• încă nici într-un centru raional din actuala regiune Cernăuți nu există vreo stradă care să poarte numele vreunui înaintaş al neamului nostru?;

• arheologii de la Universitatea şi Muzeul etnografic din Cernăuți n-au „descoperit" în timpul săpăturilor efectuate pe parcursul a peste 4 decenii decît vestigii slave pe un teritoriu ce a făcut parte din Dacia? ;

• țăranii noştri dacă timp de trei zile nu şi-ar vinde la piețele din Cernăuți surplusurile de produse agricole, acei ce nu ne socot de oameni şi nu vor să ne recunoască drepturile istorice de conviețuire în Bucovina ar muri de foame? ;

• ucrainizarea excesivă a învățămîntului, în concordanță cu încercările de catolicizare a populației pot avea pentru Bucovina efecte mai dezastruoase decît le-au avut rusificarea şi propagarea ateismu- lui?;

• de legea privatizării se pot folosi străinii, care curg încoace cu buzunarele pline, ca tot românul să rămînă sărac pe moşia strămoşească?;

• de cînd românii din nordul Bucovinei au decis să înalțe un monument lui Ştefan cel Mare la Cosmin, legendarii codri sînt sîî^uşi tăierilor masive? ;

• cele mai mari uzine din Cernăuți au fost construite la începutul anilor 70 în zonele cu populație românească, adică la periferiile oraşului, ca să fim otrăviți cu Substanțe toxice, poluante? ;

• bolile de cancer decimează populația satelor româneşti de pe Şiret şi Sirețel, în pădurile din preajma cărora se află poligoane de tragere ale armatei? ;

• Storojinețul este cel mai militarizat oraş din regiunea Cernăuți şi că cea mai mare cazarmă de acolo se află chiar în vecinătatea fostului conac al patriotului român Iancu Flondor? ;

• unificatorului Bucovinei cu România în 1918, Iancu Flondor, i-a fost smulsă crucea de pe mormînt, iar marele bărbat al neamului îşi doarme somnul de veci avînd la cap un tancodrom? ;

• în satele ucrainene mai desîntîlneşti drumuri asfaltate decîtîn cele româneşti? ;

• în unele sate româneşti şcolile şi căminele culturale se mai află în foste case parohiale sau în casele persoanelor care s-au refugiat în România? ;

• veneticii au prostul obicei de a-şi îngropa morții în criptele înaintaşilor noştri, distrugînd astfel cimitirele şi ştergînd de pe cruci nume sfinte ca, de pildă, şi cel al Agiaei Eminescu, sora Poetului? ;

• dacă întîlneşti la Cernăuți vreun român alcoolizat, faptul se datoreşte căsătoriei sale cu o ființă de dincolo de Nistru? ;

• în 1940, cînd în Cernăuți au intrat trupele „eliberatoare", un domn a întrebat pe-un ofițer, care spunea lumii adunate în Piața Unirii că belşugul se va revărsa peste Bucovina ca dintr-un corn al abundenței, dacă în Rusia este „țuriş" şi acela a răspuns că din urma armatei „țuris"-ul va sosi cu vagoanele? ;

• damele bătrîne, care ne insultă azi în troleibuze şi în rîndurile de la tejghele, pentru că cutezăm să vorbim româneşte, în 1944 erau tinere soții de ofițeri şi se plimbau pe strada Iancu Flondor în cămăşile de noapte ale cucoanelor ce s-au refugiat în grabă în România, crezîndu- se în posesia unor rochii de bal? ;

• Odată cu „eliberarea" Bucovinei, peste noi, bieții românaşi, s-au mai năpustit din Rusia crivățul, comunismul şi bolile lumeşti?

… frumoasă Bucovină, Diamant din stema lui Ştefan…

„N-oi uita vreodată, dulce Bucovină
Geniu-ţi romantic, munţii de lumină,
Văile de flori,
Rîuri tresăltînde printre stînce nante
Apele lucinde-n dalbe diamante
Peste cîmpii-n zori."

MIHAI EMINESCU

VÎNZAREA BUCOVINEI

La anul 1774 au intrat oştirile austrieceşti, cu disprețul oricărui drept al ginților, în pace fiind cu Poarta şi cu Moldova, în partea cea mai veche şi mai frumoasă a țării noastre; la 1777 această răpire fără de samăn s-a încheiat prin vărsarea sîngelui lui Grigore Ghica V. Vod. Fărădelege nepomenită, uneltire mişeleasc㠹 afacere dintre o muiere desfrînată şi între paşii din Bizanţ, vînzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăție vecină, deapururea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mîini o vom deschide deapururea, cu a noastre mîini vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme şi şirurile vechi, cîte ne-au rămas, le vom împrospăta în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusa- limul. Căci acolo e sfînta cetate a Sucevei, scaunul domniei vechi cu ruineie măririi noastre, acolo scaunul firesc al unui mitropolit care în rang şi în neatîrnare era egal cu patriarhii, acolo sînt moaştele celor mai mari dintre domnii români, acolo doarme Dragoş, îmblînzitorul de zimbri, acolo Alexandru întemeietorul de legi, acolo Ştefan, zidul de apărare al creştinătății.

Iată cum un om din veacul trecut descrie țara:

„Această parte de loc - zice el - care acum s-a făcut Bucovina este la munte şi are aer rece şi sănătos, pe cînd cealaltă parte a Moldovei este de cîmpii călduroase, dar nu atît de prielnice sănătății, căci aici se stîrnesc un fel de friguri şi locuitorii nu ajung la vreo vîrstă de bătrîneță adîncă; un om de 70 de ani şi încă cel mult de 80 este de-a mirarea. Pe cînd dincolo sînt munți cu pomi şi cu alți copaci roditori, printre cari curg apele cele limpezi care dintr-o parte şi dintr-alta de pe vîrfuriie munților se pogoară la vale cu un sunet preafrumos pe aceste laturi, făcîndu-le asemenea unei mîndre grădini.

La marginea ei stă Ceahlăul, care în zilele seninate se poate vedea pe vremea apusului soarelui din Cetatea Albă, cale de 60 de ceasuri, şi se vede aşa de curat ca şi cum ar fi el aproape în unghiul țării, iar de la miazănoapte se vede de lîngă apa Ceremuşului, unde numai hotarăle Moldovii, ale țării leşeşti ş-ale Ardealului se lovesc.

Prin năsipul pîrăielor ce se încep din munți se găseşte praf de aur, prin codri sînt cerbi, ciute, căprioare, bivoli sălbatici şi$_3$ în munții despre apus, o fiară pe care moldovenii o numesc zimbru. La mărimea ca un bou domestic, la cap mai mic, grumazii mai mari, la pîntece subțiratec, mai înalt în picioare, cornele ei stau drept în sus, sînt ascuțite şi numai puțin plecate într-o parte. Fiara sălbatecă şi iute, poate să saie ca şi caprele de pe-o stîncă pe alta. Pe lîngă hotară, despre cîmpurî, sînt mari cîrduri de cai sălbateci. Oile cele sălbatice caută de păşune îndărăpt hrană lor, căci în grumazul cel scurt nu au nici o încheietură şi nu pot să-şi întoarcă capul nici într-o parte din a dreapta sau din a stînga. Dintre vitele albe, multe mii se duc prin țara leşască la Saxonia sau la Brandenburg şi de acolo se duc mai departe. Neguțitoria stupilor este multă şi în dobîndă.

Unii țărani erau **vecini**; totuşi stăpînii lor nu aveau putere nici a-i pedepsi cu moarte, ca lucru ce se cuvine numai domnului stăpînitor; nici nu putea ei ca să vîndă pe vreonul din satul de unde era el născut, nici să-l mute într-alt sat. În alte ținuturi țăranii sînt oameni slobozi şi aşa au ei o volnicie ca un chip de republică, precum în Cîmpul-lung din ținutul Sucevei. Tîrgoveții de pre la oraşe şi tîrguri sînt moldoveni adevărați şi fac neguțătorii cu negoață de mînule lor. Boierii sînt curați moldoveni şi socotesc începerea lor de la rîmleni că se trage. Ei sînt împărțiți în trei stări: în cea dentîi sînt boierii acei pe carii îi rînduieşte domnul în trebile țării, într-al doilea curtenii sau oamenii cari au de moştenire case şi sate, întru al treilea sînt călărimea slujitorilor, care pentru veniturile moşiilor ce li s-au dăruit lor de la domni sînt datori numai cu a lor cheltuială să iasă cu domnii la oaste. În sfîrşit, sînt răzeşii, cari mai bine s-ar chema oameni de țară slobozi, ca şi partea boierească, numai că aceşti de pe urmă nu au case țărăneşti sub stăpînirea lor, ci locuiesc prin sate şi-şi lucrează pămîntul lor însuşi.

Cu toate că mitropolitul de Moldova îşi ia blagoslovenia de la patriarhul de Țarigrad, dar nu este supus lui, ci cei trei episcopi moldoveneşti pun mînele lor pe deasupra celui ales şi după aceea Vodă roagă pe patriarhul ca să întărească în vrednicie pe acel de curînd mitropolit, care patriarhul **neapărat trebuie s-o facă.** Mitropolitul nu dă **nimica** Patriarhului şi nu este nicidecum îndatorit ca să înştiințeze pe el pentru princiniie bisericeşti de la Moldova sau să-l întrebe la vreo socoteală de aceste, ci el are asemenea volnicie ca şi patriarhul."

Din toate acestea, scrise de mîna bătrînească, se vede curat că stat şi biserică erau neatîrnate, că clasele societății erau libere, căci pînă şi vecinii, îndeobşte colonizați, aveau scutirile şi dreptățile lor, c-un cuvînt un popor liber de țărani şi de păstori. Şi cum era acest popor se poate judeca de împrejurarea că, chiar la 1777, Austria avea de scop a împărți Bucovina în „ocoale de oşteni pedeştri" după cum era în Slavonia şi în Croația, căci, zice vechiul manuscript, „lăcuitorii au la slujba războiului putere şi îndrăzneală, iar spre plata bioilui nu au bani".

Şi ce au devenit astăzi obîrşia Moldovei? Făgăduit-au fost Austria s-o ție în vechile ei legi şi obiceiuri, bunurile mănăstireşti să le întrebuințeze spre ridicarea poporului moldovenesc, răzăşii să rămîie întru ale lor, tîrgoveții întru ale lor ş! multe alte kicruri au făgăduit.

Şi ce au făcut în țară? Mlaştina de scurgere a tuturor elementelor sale corupte, loc de adunătură a celor ce nu mai puteau trăi într-alte părți, Vavilonul babilonicei împărății...

Şi e plină de străini,
Ca iarba de mărăcini;
Şi e plină de duşmani
Ca rîul de bolovani.
Iar mila străinului
E ca umbra spinului:
Cînd vrei ca să te umbreşti,
Mai tare te dogoreşti.

De aceea cînd ştim pentru ce a căzut voevodul moldovenesc nu trebuie să-l plîngem. „Ce mă plîngeți pe mine, că nu sînt de plîns. Mie s-au hotărît bucuria drepților, cari n-au făcut lucruri vrednice de lacrămi." De plîns e țara, care prin moartea lui totuşi n-au fost scutită de cea mai aspră trunchiare.

La Putna un călugăr bătrîn mi-a arătat locul înlăuntrul bisericii în care stătea odată aninat portretul original al lui Ştefan Vodă. După

original el au fost mic de stat, dar cu umere largi, cu fața mare şi lungăreață, cu fruntea lată, ochii mari plecați în jos. Smad şi îngălbenit la față, părul capului lung şi negru acoperea umerii şi cădea pe spate. Căutătura era tristă şi adîncă ca şi cînd ar fi fost cuprins de o stranie gîndire... Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea toată de aur, împodobită cu cinci pietre nestimate. Sub crucea coroanei urmau Duhul Sfînt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvîntînd, cu stînga ținând globul pămîntului, pe cercul de margine al coroanei un rînd de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într-un strai mohorît cu guler de aur, iar de gît îi atîrna un engolpion din pietre şi mărgăritare. Cîmpul portretului era albastru, în dreapta şi în stînga chipului perdele roşii.

Am întrebat ce s-au făcut /cu/ originalul?

Călugărul au răspuns ce însuşi auzise.

Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopții, **Buga,** clopotul cel mare, a-nceput să sune de sine, întîi încet, apoi tot mai tare şi mai tare.

Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirei. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului ce creştea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie şi nemaivăzută. Călugării coborîră într-un şir treptele chiliilor, unul deschise uşa bisericii... În acea clipă clopotul tăcu şi în biserică era întuneric des. Candelele pe mormîntul lui Vodă se stinseră de sine, deşi avuse untdelemn îndestul.

A doua zi portretul voevodului Moldovei era atît de mohorît şi de stins, încît pentru păstrarea memoriei lui un călugăr ce nu ştia zugrăvia, au făcut copia ce există astăzi.

Aprinde-se-vor candele pe mormînt? Lumina-se-va vechiul portret?

30 septembrie 1877

Portretul lui Ştefan cel Mare

MIHAI EMINESCU

UNIVERSITATEA AUSTRIACĂ DE LA CERNĂUŢI

La vechea Universitate din Cernăuți - care-şi are începutul, după cum se ştie, din vremea lui Papură-Vodă - s-au mai numit încă cîțiva profesori iluştri de-a căror faimă ştiințifică răsună Europa. Cu această ocazie ne aducem şi noi aminte de o convorbire cu-n învățat din Moldova, care era docent de la Universitatea comunală din Mălăieşti, ținutul Cîrligăturii.

- Mă rog, unde-ai învățat d-ta carte? - îi întreb eu.

- Mă cunoaşte cucoana Profira din Mândineşti.

- Da, nu te-ntreb cine te cunoaşte. Vei fi cunoscînd d-ta multă lume -, dar unde-ai învățat carte?

- Eu l-am învățat carte pe redactorul „Curierului intereselor generale"!

- Tocmai de aceea te şi întreb unde ai învățat d-ta?

- Apoi cam tot prin Hîrlău m-am tăvălit eu.

Mutatis mutandis, o convorbire cu aceşti iluştri ar suna cam astfel:

- Mă rog unde-ai învățat d-ta carte?

- Mă cunoaşte domnul Stremayer.

- Nu-i vorba de cine te cunoaşte. Unde-ai învățat?

- Am şters ciobotele d-lui Brzrcek, referende la Ministerul Instrucției.

- Nu te întreb unde ai şters ciobotele. Unde-ai învățat?

- Apoi tot prin Kecikemet şi prin Brody m-am tăvălit eu.

De aceea credem a-i face un serviciu d-lui Stremayer, recomandîndu-i o prețioasă personalitate pentru ocuparea catedrei de filologie comparativă a „limbilor semitice". Este d-l Herşcu Şloim Zeiiig, actual docent privat de limbă ebraică la o mică Universitate din Tîrgul-Cucului. Acest domn doctissim se obligă a primi auzltori academici pînă şi (în) frageda vîrstă de 2-5 ani şi de a-l duce la vreme de ploaie şi în spate în şalele Universității din Cernăuți, pentru minima taxă colegială de şase creițari austrieceşti pe lună.

(Din „Eminescu, trieri politice şi literare" , Bditate de I. Scurtu în 1905, p 273-274).

Mormîntul lui **ARON PUMNUL,** transilvăneanul care a redeşteptat la viață națională intensă românii din partea detrunchiată a Moldovei lui Ştefan.

Credinţa – făclia neamului

CONTRIBUŢIA BISERICII ORTODOXE LA AFIRMAREA SPIRITUALITĂŢII ROMÂNEŞTI ÎN NORDUL BUCOVINEI

(sec. XVIII-XIX)

Prof. dr. Gr. BOSTAN,
şeful catedrei de filologie română şi clasică
a Universității din Cernăuți,
Membru de Onoare al Academiei Române

În partea Moldovei răpită de Austria în 1774 „era un cler înalt şi cult” (N. Iorga), care de fapt a salvat de la înstrăinare acel „diamant din stema lui Ştefan” (M. Eminescu). Încă pe la mijlocul secolului XVIII, la tipografia din Rădăuți se editau multe cărți bisericeşti pentru ținuturile Cernăuților, Sucevei, Hotinului, pentru întreaga Țară de Sus. După anexarea Bucovinei, biserica ortodoxă română simte tot mai mult nevoia de a întreprinde unele acțiuni energice pentru a-şi apăra autonomia, amenințată de confesionalismul unit din Galiția, şi pentru a consolida spiritul național românesc în această provincie.

Încă spre finele secolului XVIII la Cernăuți au fost întocmite (copiate, compilate) de către preoți şi dascăli români cîteva manuscrise, printre care „Codicele lui Constantin Popovici” „cliric din clasul al triile”, cu pasaje din viețile sfinților, un „Octoichos”, editat ulterior (1823), în care descoperim încercări de transpunere a

textului slavon în grai românesc şi chiar de a tîlcui versuri româneşti în maniera marelui înaintaş, mitropolitul Dosoftei. Bunăoară, pe versoul foii de titlu a „Octoichosului" publicat în 1823, sub semnul crucii citim versurile: „Crucea lumii păzitoare/ Şi arma străjuitoare/ Cristos care birueşte/ Sus pe cruce pătimeşte".[1]

Sub auspiciile bisericii ortodoxe române, în 1811 începe să apară „Calen- darul de casă" (seria fiind suspendată în 1820 şi reluată apoi în 1841, apărînd astfel pînă în 1944). Primele numere ale „Calendarului" au fost redactate de către V. Ţintilă, absolvent al seminarului clerical din Cernăuţi şi cîntăreţ de biserică în satul natal Tereblecea (azi Porubnoe) din nordul Bucovinei.

În 1814 acest harnic cărturar şi bun creştin publică un „Calendar pentru 100 de ani", în care „se află toate sărbătorile cele mai mari ale bisericii răsăritului, alcătuit cu ajutorul lui Damaschin de un iubitor de această ştiinţă, de la început pînă la sfîrşitul lumii...". Între 1841 şi 1848 „Calendarul" este redactat de către preotul PorfiriuDimitrovici, - unul dintre primii autori de „acrostihuri" în nordul Bucovinei. În suplimentul literar al „Calendarului" pe 1841 sînt publicate două poezii ale lui P.D. (Porfiriu Dimitrovici) „un Cemăuţean". Una dintre ele este o imitaţie după „Noima sfîntului loan Hrisostom", dar cu implicaţii satirice proprii ce denotă marea grijă a autorului de purificarea sufletelor compatrioţilor săi: „Patriei, zicem, să serbim, iar puţin de ea grijim/ Vr-un folos de-l cîştigăm, la- nteresu nostru-l dăm".[2]

La începutul anilor '40 în coloanele calendarului religios apar poeziiile lui Teoctist Blajevici, ulterior mitropolit al Bucovinei (1877-1879). Cea mai impor- tantă operă artistică a acestui cărturar (în timpul vicariatului lui Teoctist a luat fiinţă institutul teologic al Eparhiei, devenind apoi facultatea teologică cu renume european la Universitatea din Cernăuţi) a fost poemul „Jordania 1841 la Cernăuţi", în care cu lux de amănunte e descris acest mare serviciu divin, în comparaţie cu versurile anterioare, cele ale lui Blajevici sînt lipsite de străinisme, autorul încercînd să se apropie de graiul viu al poporului, care, în pofida vicisitudinilor istoriei, a păstrat comorile noastre folclorice şi lingvistice.

Drept mărturie a unei străvechi prezenţe româneşti, precum şi a unei febrile vieţi spirituale naţionale în nordul Bucovinei la mijlocul secolului al XIX-lea, ne serveşte activitatea cărturarului iluminist Silvestru Morariu-Andrievici (1818-1895), preot la Ceahor (în

apropiere de Cernăuți), apoi mitropolit al Bucovinei (din 1880 pînă la sfârşitul vieții).

Fiind conştient de necesitatea ocrotirii şi cultivării graiului matern în Bucovina, amenințat de pericolul asimilării, Silvestru Morariu încă de pe băncile seminarului clerical din Cernăuți încerca să modeleze cuvintele româneşti după tiparele poeziei populare şi ale celei culte. Începînd cu anul 1843, susține timp de un deceniu suplimentul beletristic al „Calendarului" cu fabule („Cucoşul curcănit", „Luna şi stelele" ş.a.) şi poezii patriotice şi didac- tico-moralizatoare, printre care se distinge oda patriotică „De ziua fiului meu" cu următoarele versuri: „Pentru Patria Română/ Cea frumoasă ca o zînă/ Să mi te lupți ca un leu/ C-aşa vei fi fiul meu". Timp de mulți ani (1848-1865), preotul Silvestru Morariu-Andrievici a fost redactorul „Calendarului bucovi- nean", unde a publicat diverse articole de actualitate în problemele bisericii ortodoxe din Bucovina.

Foarte amplă şi cu o mare rezonanță în popor a fost activitatea didactico- pedagogică a marelui cărturar. Lui îi revine meritul de a fi primul autor de manuale şcolare româneşti în Bucovina ocupată. Om de o vastă cultură generală şi teologică, preotul şi apoi mitropolitul Silvestru, ca şi marii săi predecesori Varlaam şi Dosoftei, „şi-a dat seama că biserica pentru a-şi putea atinge înaltele sale scopuri aici pe pămînt trebuie să reprezinte un neam, să împărtăşească toate necazurile şi bucuriile lui".[3] Cele 15 manuale şi lucrări de religie şi morală populară ale cărturarului au servit nu numai drept călăuze pe calea spre adevărul divin şi a credinței, ci şi în bună parte (pentru românii bucovineni), drept modele de limbă maternă cultivată cu osîrdie (deşi cu unele dificultăți inerente epocii respective). De fapt, rostul lor dublu este uneori subliniat de către autor şi în titlul cărții „Psaltirea bisericească română aşezată în note muzicale", Cernăuți, 1879. „Istoria sfîntă a Testamentului vechi şi nou pentru clasa II a şcolilor poporane (cu litere latine)", Viena, 1886 ş.a.

Urcat pe scaunul mitropolitan, Silvestru Morariu-Andrievici nu s-a îndepărtat de popor. Mai mult decît atît, autoritatea de care se bucura ca deputat al parlamentului din Viena, ca „unul dintre bărbații cei mai de caracter şi mai învățați dintre românii din Austro-Ungaria" (M. Eminescu), îi dă posibi- litatea de a întreprinde unele acțiuni energice pentru a apăra autonomia bisericii ortodoxe bucovinene şi a culturii naționale ca sprijin al ortodoxiei, înființează în 1883 tipografia arhiepiscopală chiar în incinta reşedinței mitro- politane din Cernăuți

(şi-a mai schimbat apoi numele în „Societatea tipogra- fică bucovineană") care pe parcursul a peste 60 de ani (pînă în 1944) a editat zeci de cărți valoroase în domeniul teologiei, istoriei şi literaturii româneşti. Fondează revista „Candela", sprijină „Societatea pentru cultură şi literatură română în Bucovina", precum şi Societatea de cîntare „Armonia" (înființată în 1881) etc.

Clerul înalt şi cult despre care vorbea marele istoric N. Iorga a reuşit în mare măsură să grupeze şi să călăuzească forțele intelectuale româneşti din nordul Bucovinei „pe făgaşul unei puternice culturalități" (G. Călinescu). Rîndurile cărturarilor şi ale scriitorilor patrioți, care aprind lumina în inimile conaționalilor prin credință, cultură şi ştiință se completează treptat. Alături de Silvestru Morariu-Andrievici îşi desfăşoară activitatea literară preotul din vechea comună românească Boian (şi alte localități bucovinene) Iraclie Porumbescu (1823-1896) - unul dintre primii poeți şi prozatori ai acestui ținut, marele etnograf şi folclorist, academicianul Simion Florea Marian (1847- 1907), care fiind paroh în mai multe sate din Bucovina (printre care şi Voloca de lin'gă Cernăuți) a avut prilejul să cunoască îndeaproape tradițiile naționale în acest colț de țară străbună şi să releve în studiile şi antologiile sale marea bogăție şi varietate a datinilor noastre pe parcurs de secole.

În afară de aceştia, vom mai aminti şi numele altor apărători ai credinței, limbii, culturii strămoşeşti în Bucovina: Constantin Morariu (1854-1927), preot în comuna Toporăuți, județul Cernăuți, despre care un biograf al său (C. Loghin) scrie că „ori şi unde a călcat piciorul lui, a lăsat în urmă o largă dîră de lumină, iar activitatea sa scriitoricească este foarte bogată" (a fost poet, traducător, publicist); Dimitrie Dan (1856-1927), consilier consistorial şi mem- bru al Academiei Române, autor de lucrări în domeniul istoriei bisericii în Bucovina, precum şi de schițe etnografico-folclorice de o mare valoare documentară; Zaharia Voronca (1851 -1920), preot în comuna Mihalcea lingă Cernăuți, publicist şi militant (în cadrul Societății „Arboroasa") pentru dreptu- rile politice şi culturale ale românilor bucovineni ş.a.

Prin activitatea sa cărturărească (editarea de cărți religioase) biserica ortodoxă a jucat un rol foarte important şi în formarea limbii române literare în Bucovina. Aceasta se explică prin faptul că ea a fost unica forță stabiiă, independentă de factorii sociali, care a contribuit la consolidarea neamului şi la păstrarea spiritualității lui de-a lungul secolelor.

Contribuția bisericii ortodoxe la formarea şi menținerea spiritualității nea- mului românesc în nordul Bucovinei s-a manifestat prin literatura creată în mare parte de unii dintre cei mai distinşi şi vrednici slujitori ai bisericii, care au avut grijă să-şi ferească neamul, limba şi credința de pericolul înstrăinării, prin limba primelor traduceri de texte religioase, ca expresie a spiritualității naționale în această parte a țării.

Note

1. Marian S. Fl. Inscripfiuni de pe manuscrise şi cărți vecmi din Bucovina. Partea I. Suceava, 1900, p. 34.

2. Nistor I. Istoria bisericii din Bucovina. Bucureşti, 1916, p. 145.
3. Ibidem.

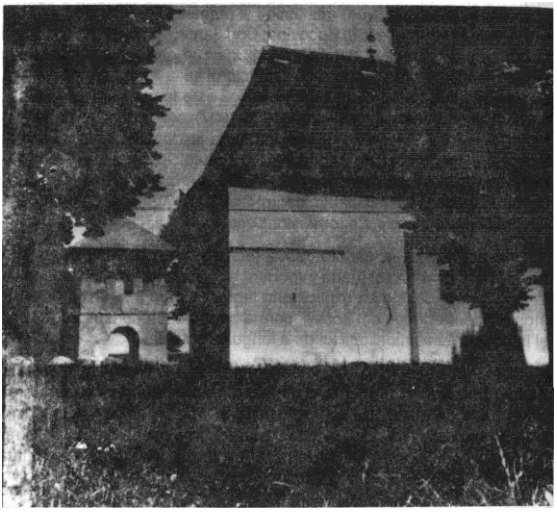

Biserica **SFÎNTUL ILIE,** ctitorită de domnitorul Miron Barnovschi, înainte de 1626, ca paraclis al curții sale din Toporăuti. Această biserică de mici dimensiuni, avînd un plan mixt, cu absidele laterale scobite în grosimea zidurilor, fără turle, şi prezentînd particularitatea unui drum de strajă deasupra bolților, cu ferestre de tragere, a fost restaurată în anii 1988-1990 şi găzduieşte în prezent muzeul de istorie al satului Toporăuti, una dintre aşezările transprutene înstrăinate de neam.

(Foto: Constantin Covalciuc)

CUVÎNTUL PREOȚESC

Credinţa - făclia neamului

Orice neam sau popor din lume a avut în decursul istoriei un crez religios. Noi, românii, am avut un destin religios cu totul aparte, nu însă diferit sau schismatic față de Biserica Ortodoxă. Izvorul primar al spiritualității noastre creştine a fost cel latin, din el primind seva trupul Bisericii Ortodoxe în timp şi în spațiu şi aceasta înseamnă că oriunde am fi noi sîntem şi români, şi ortodocşi. Între aceste două cuvinte există o legătură la fel de trainică, precum există între doi frați gemeni.

De fapt, pentru poporul român a existat o singură etnogeneză de formare ca neam şi ca creştini. Noi, românii, n-am fost nicicînd păgîni, fiindcă noi ne-am zămislit în istorie, din daci şi romani, ca români şi, în acelaşi timp, si ca creştini dreptmăritori.

Faptul că sîntem creştini şi că Sfîntul Apostol Andrei a fost cel care primul ni l-a descoperit pe Mîntuitorul Iisus Hristos, fiind şi primul chemat la treapta apostoliei, poate fi pentru noi un prilej de înălțare spirituală, însă de la noi se cere mai mult, se cere credință vie şi adevărată. Sfîntul Apostul Pavel spune că credința este lucrarea Harului lui Dumnezeu, care declanşează în omul căzut în păcate starea de mîntuire. Iar părăsirea păcatelor înseamnă îndemn spre lucrarea faptelor bune, „căci dreptul prin credință este mort sufleteşte".

Credința ne ține vii, dar trebuie să înțelegem ce fel de credință ne ține vii. Cînd spunem că credem în Dumnezeu, chiar din acel moment de la noi se cer şi fapte care să confirme că credința noastră este puternică, şi nu iluzorie. Sfîntul Evanghelist Ioan spune că credința înseamnă deschiderea sufletului, prin puterea harului, pentru prezența iubirii lui Dumnezeu, care s-a descoperit în Hristos cel răstignit şi înviat (I. Ioan 5,1-2), iar Sfîntul Vasile zice că Duhul dă lumina care produce descoperirea adevărului în proporția credinței.

Momentul cel mai limpede pentru noi este întîlnirea Mîntuitorului cu femeia samariteancă la fîntîna lui Iacob, şi aceastăîntîlnire ne arată cea mai arzătoare dorință a Tatălui ceresc: „Dumnezeu voieşte ca toți oameniii să se mîntuiască şi la cunoştința

adevărului să vină". Ştim că Domnul Iisus a cerut de la samariteancă apă de băut, iar ea s-a mirat mult, fiindcă iudeii nu păstrau nici o legătură de natură spirituală cu samaritenii sau cu alte popoare. Dar Domnul Iisus a justificat cererea Lui prin următoarele cuvinte: „Dacă cunoşteai Harul lui Dumnezeu şi cine este Cel pare ți-a zis: dă-mi să beau, tu ai fi cerut de la El şi Ji-ar fi dat apă vie". „Apa cea vie" nu este altceva decît Harul cel dătător de viață al Sfîntului Duh.

Iar cînd dialogul a ajuns la modul de închinare, Iisus spune că „adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh şi adevăr, căci şi Tatăl astfel de închinători voieşte". Vorbind despre închinare „în duh şi adevăr", Mîntuitorul se referă la faptul că în Duh are loc întîlnirea sufletului tău cu Dumnezeu. Deci, Harul Duhului Sfînt este acel ce uneşte inima ta, dragostea şi iubirea ta de Dumnezeu. Iar închinare „în Adevăr" înseamnă ascultarea totală de voia lui Dumnezeu, urmînd pe domnul: „Pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Din aceasta înțelegem că credința are două aspecte - ca mod de viață şi ca mod de cunoaştere. În primul caz, credința e lucrătoare prin iubire şi ea este aceea ce determină izvorîrea şi revărsarea dragostei față de Dumnezeu. În al doilea caz, prin ea se vesteşte că Dumnezeu e lumină şi în El nu este întuneric. Samariteancă, deci, descoperind „Apa cea vie", lumina Harului Duhului Sfînt, a alergat în oraşul în care locuia şi a zis celor din neamul ei: „Veniți de vedeți om care mi-a spus toate cîte am făcut! Nu cumva acesta este Hristos?" Odată cu credința în sufletul samaritencei începe şi lucrarea faptelor, dovedirea credinței. Şi prima faptă a constituit-o părerea de rău pentru că şi-a petrecut viața în păcate, dar şi setea după „apa cea vie". Iar a doua faptă, cea mai importantă, a fost vestirea în cetate a întîmplării şi adeverirea că Cel cu care se întîlnise la fîntîna lui Iacov era Hristos.

Aceasta este tocmai ceea ce se cere de la noi, acei care am primit Lumina Harului Duhului Sfînt - „Apa cea vie" de la fîntîna lui Iacov. E timpul să ne curățim de păcate prin rugăciune, post, fapte bune, prin sfînta mărturisire şi prin Sfînta împărtăşire cu Sfintele Taine, prin ascultarea Sfintei Evanghelii, a învățăturilor Sfintei Biserici şi ale preotului, luminîndu-ne. Se cuvine ca făclia aprinsă a sufletului nostru să o ducem celor din cetate, adică celor din neamul nostru, de care trebuie să avem grijă în primul rînd. Strămoşii noştri au păstrat cu sfințenie făclia credinței aprinsă, ca să o primim şi noi tot aşa de curată şi sfîntă.

A păstra făclia credinței, cum au păstrat-o, bunăoară, Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava şi Constantin Brîncoveanu şi fiii săi, înseamnă a răspunde permanent la toate chemările preoțeşti în timpul slujbelor religioase, a răspunde la chemările aproapelui pentru ajutor de orice natură, a răspunde la chemările neamului, cînd eî cere dreptate națională şi socială, cînd, tinzînd la emancipare, are nevoie de creştere spirituală şi materială. Aveți grijă, frați şi surori întru Domnul, de educația morală a copiilor voştri. Pentru că ei, primind din mîinile voastre făclia credinței, vor trebui s-o transmită altor generații. Mijlocul cel mai eficient de luminare a copiilor noştri este prezența lor la Sfintele Liturghiii, învățarea religiei în şcoală, precum şi altoirea dragostei de neam în familie.

În calitate de tînăr păstor de suflete dintr-un sat de pe sfintele meleaguri bucovinene, rog pe Bunul Dumnezeu ca toți să veniți la Sfînta Biserică, unde veți găsi puțul lui Iacov, care este Sfînta Evanghelie şi apa vie din Harul Duhului Sfînt, ce se împarte prin cele şapte taine, şi astfel credința noastră va fi vie, iar făclia neamului - aprinsă pînă la sfîrşitul veacurilor. Amin.

Preot Ioan Olevici

Vrednicul preot **CONSTANTIN CHIFU,** parohul bisericii ***SFÎNTUL GHEORGHE*** din oraşul Storojineț, îşi îndeamnă enoriaşii la unitate morală, la slujirea neamului şi a lui Dumnezeu. Este primul preot de după război care oficiază la Storojineț serviciile divine în limba română. Tot sfinția sa a organizat în noiembrie 1991 parastasul de pomenire a marelui bărbat al neamului românesc din Bucovina - Iancu Flondor.

(Foto : V. Gomaniuc)

MĂRTURISIREA CREDINŢEI ADEVĂRATE

Lipsa de educație religioasă din ultimile decenii, nu numai în şcoală, ci şi în familie, a făcut să crească generații întregi de oameni ignoranți şi chiar profani în cele ale credinței. Lărgirea prăpastiei dintre Biserică şi Şcoală, la care s-a lucrat cu atîta elan, a avut rezultatul negativ de a distruge moralitatea în omenire. Tînăra generație, neavînd posibilitatea de a-şi cunoaşte îndeajuns (sau măcar superficial) temeiurile credinței lor creştin-ortodoxe, a căzut lesne în mreaja ateismului distrugător de tot ce este sfînt, drept şi curat (şi a devenit ceea ce este astăzi-generație nouă fără Dumnezeu).

Pe de altă parte, adepții aşa-ziselor culte neoprotestante, cu trăsătura lor caracteristică de a face „prozeliți", înşişi fiind ignoranți şi necunoscători, au tîlcuit strîmb cuvîntul Sfintei Scripturi, şi, astfel, au indus pe mulți în eroare, rătăcindu-i de la calea cea dreaptă.

Aceştia au părăsit Sfînta Biserică, cu toate Sfintele Taine şi învățături şi, fără mustrări de conştiință, umblă să amăgească la rătăcirea lor şi pe acei dintre creştinii noştri care, necunoscînd prea bine învățăturile de temelie ale Ortodoxiei, cred că au descoperit adevărul la aceia care cetind Sfînta Scriptură se prefac în oi, dar pe dinlăuntru sînt „lupi răpitori". Ei se duc la pierzare, şi îi împing şi pe cei ce le ascultă interpretările şi învățăturile lor pierzătoare de suflet. Negreşit, Cuvîntul lui Dumnezeu este de necontestat, dar contestăm împotriva tuturor interpretărilor greşite, care nu sînt altceva decît nişte ipoteze, nişte păreri particulare, ignorante. Biserica, încă din primele veacuri ale creştinismului, a hotărît prin canoanele Apostolic (85), al Sinodului VI Ecumenic, (2), Laodicean (50, 60) şi din Cartagena (32 şi 54) integritatea Sfintelor Scripturi, care trebuie citite de către cler şi popor şi traduse în limbele naționale, dar toate acestea să se facă sub supravegherea Bisericii. Ea a păstrat în decursul veacurilor curata ei interpretare, ferindu-o de ereziile ivite chiar din primul veac al creştinismului şi pe tot parcursul primelor nouă secole, apoi prin toată istoria bimilenară a Bisericii creştine.

Pentru toți cei ce tîlcuiesc greşit Cuvîntul lui Dumnezeu, din orişice sectă ar face parte, sună atît de mustrător cuvintele Mîntuitorului „Vă rătăciți, neştiind Scripturile şi nici puterea lui

Dumnezeu" (Matei, 22.29).

Lucrarea de amăgire a diavolului trebuie negreşit să vină, ca să se împlinească cuvintele profetice ale Sfîntului Apostol Pavel, care scria Tesa- lonicenilor (cap. 2): „De aceea Dumnezeu le trimite o lucrare de amăgire, ca el să creadă minciunii şi să fie osîndiți toți cei ce n-au crezut adevărul, ci le-a plăcut nedreptatea".

Biserica-Mamă îi cheamă şi pe aceştia la adevărata credință şi le oferă posibilitatea mîntuirii, în nădejdea că ei se vor întoarce, recunoscînd că s-au rătăcit de la calea credinții şi s-au făcut robi oamenilor.

Cît despre frații noştri ortodocşi, care au rămas şi rămîn mereu statornici în credința noastră strămoşească, îi implorăm cu cuvintele aceluiaş Apostol: „Iar noi fraților iubiți de Domnul, datori sîntem totdeauna să mulțumim lui Dumnezeu pentru voi, că v-a ales Dumnezeu dintru început spre mîntuire, întru sfințirea duhului şi întru **CREDINŢA ADEVĂRATĂ** la care v-a chemat prin Evanghelia noastră, spre dobîndirea slavei Domnului nostru lisus Hristos. Deci dar, fraților, stați neclintiți şi țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvînt, fie prin epistola noastră..." Iar principala învățătură a apostolilor este „Simbolul credinței" şi tîlcuirea lui, pe care dacă-l ştim şi ne dăm seama de ceea ce mărturisim, nu putem fi amăgiți niciodată de învățăturile cele rătăcite. Pentru cei care pînă acum n-au avut posibilitatea să-l cunoască şi să-l învețe pe de rost, spunîndu-l în rugăciunile cele de dimineață şi de seară şi ca răspuns oricărui sectant ce ne-ar cere socoteală de credința pe care o avem, redăm mai jos această solemnă mărturisire a credinții noastre ortodoxe:

Crezul

Cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul, Făcătorul cerului şi al pămîntului, văzutelor tuturor şi nevăzutelor.

Şi întru Unul Domn lisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toţi vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut; Cel de o fiinţă cu Tatăl prin Care toate s-au făcut.

Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri şi S-a întrupat de la Duhul Sfînt şi din Măria Fecioara şi s-a făcut om.

Şi S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont şi a pătimit şi S-a îngropat.

Şi a înviat a treia zi după Scripturi.

Şi S-a înălţat la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui.

Şi iarăşi va să vie cu slavă să judece vii şi morţii, a Cărui împărăţie nu va avea sfîrşit.

Şi întru Duhul Sfînt, Domnul de viaţă-făcătorul, care de la Tatăl purcede Cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit, Care a grăit prin prooroci.

Întru una, sfînta sobornicească şi apostolească Biserică. Mărturisesc un Botez, întru iertarea păcatelor. Aştept învierea morţilor. Şi viaţa veacului ce va să fie. Amin.

Iată aceasta este mărturisirea credinței noastre strămoşeşti, - mărturisire care a fost făcută după expresia latină de „omnia, ubique et semper” adică de către toți, pretutindenea şi totdeauna.

Deci, nu e o confesie particulară a unei persoane, ci a întregii Biserici Ortodoxe din tot timpul istoriei ei bimilenare.

Şi dacă creştinul ortodox îndeplineşte cu sinceritate şi riguros tot ceea ce mărturiseşte aici, poate fi sigur, mai sigur ca oricine de mîntuirea sufletului său.

Protoiereu
Adrian Acostăchioaei,
parohul catedralei
din Cernăuţi

Din poezia bucovineană de până la 1918

TUDOR ROBEANU
(1863 -1905)
Cîntec vechi

La Suceava în cetate
Ceas de miază-noapte bate,
Păzitorii cîntă-n uliți
Răzimați în albe suliți.

La Suceava în cetate
Ceas de miază-noapte bate,
Zidul vechi adînc răsună:
„Noapte bună, noapte bună!”

Şi din plai şi de la mare .
Visurile vin călare,
Din risipe-ncetişor
Creşte-un mîndru foişor.

La prag luna ține strajă,
Înlăuntru doarme-n vrajă
Fata cea de voievod,
Cu păr galben pus în nod.

Cine vine şi-1 dezleagă,
Nu se duce noaptea-ntreagă,
Şi cui vine s-o sărute
Toate nopțile-s pierdute.

Copilită mult nătîngă,
Ochii tăi cu mîna stîngă
Să-i acoperi, iar cea dreaptă
Facă drum celui ce-aşteaptă.

Ca în ceasul de poveşti
De la dragile-ți fereşti
În ispită să nu-l ducă
Albul umăr de nălucă.

ADRIAN FORGACI
(1878 -1905)

Cosminul

Prin pădurea-ntunecată
Trece vremea înapoi,
Şi aevea şi de-odată
Iese Ştefan din zăvoi.

Ştefan Vodă Bun şi Mare
Inainte-şi face zor
Pe un negru şoim călare
Şi cu ochi întrebători:

- Unde-i oastea mea cea veche,
Unde-s vechii mei haiduci,
Turca trasă pe-o ureche,
Ochii fulgeri prin răscruci?

Unde-o inimă fierbinte,
Unde brațe de eroi,
Vremea trece înainte,
Numai voi dați înapoi?

Şi pădurea se-nfioară,
Şi stejarii-s amorțiți,
Numai vîntul se strecoară
Pe sub crăcii adormiți.

Şi din fund de cîmp cu soare,
Plin de taină şi mister,
Iată glasuri de popoare,
Ce se urcă-ncet spre cer:

- Înapoi, noi, Ştefan dragă,
Noi ce-am dus amar şi chin,
Doar am scoate-o țară-ntreaga
De sub pumnul cel străin?

Noi, ce-am mai rămas cu sacul,
Sărăciți, cu piepții goi?
Nu, căci, Ştefane, săracul
Nu dă astăzi înapoi!

Înainte! Înainte!
Geme sufletu-n popor,
Înainte! Înainte!
Sună glasul codrilor.

Înainte! Glasul creşte,
Creşte-n munți şi în cîmpii,
Iar Cosminul surd vuieşte:
Înainte, măi copii!

Înainte deci cu toții
Şi cu sfîntul Dumnezeu!
Ce-au fost moşii sînt nepoții,
Şi nepoții cresc mereu.

Astăzi n-avem legioane,
Voievozi şi nici Traiani,
Avem numai milioane
De români dacoromâni.

Dar trăim cu viața-n mînă,
Căci sîntem de viață plini,
Şi o inimă română
E cît şapte de străini.

Ştefane, să fii cu bine,
Plină-i vremea de eroi!
Treacă vremea peste tine,
Peste vremi vom trece noi.

GAVRIL ROTICĂ

(1886 -1951)

Ruga răzeşilor de peste Prut

Avemu-te în pomenire
Pe veci, mărite Crai,
Şi tu, la Putna-n mănăstire,
În grija ta ne ai.
Şi ruga noastră ne-o ascultă...
Din schit tu nu mai ieşi,
Şi jalea noastră-i jale multă:
Se pierd ai tăi aleşi!

Oşteni ţi-am fost în vremuri bune
Şi peste Prut stăpîni,
Precum bătrîna carte spune
Din vremea cu păgîni.
Suflarea morţii în războaie
Noi mîndri-am înfruntat,
Şi cinstea noastră din şiroaie
De sînge s-a-nălţat.

Dar astăzi să ne vezi, Stăpîne,
Ce-am fost, nu mai sîntem.
Din truda vremilor bătrîne
Nimic nu mai avem.
În gura pruncilor cuvîntul
E pus în grai străin,
Şi de pe Prut ridică vîntul
Tot unde de suspin.

De vremuri vechi şi strălucite
Bătrînelor urechi
Mai spun hrisoave colbăite
Din fund de sipet vechi...
Căci cei ce vin cu carte nouă
Să ştie nu mai vor
Că Vodă fostu-ni-ai şi nouă,
Domn al măririlor!

Slăvite Domn, dacă-aşa soarte
Născut-a din păcat,
E cea mai crudă-această moarte
Din cîte-am aşteptat.
Murim, dar sufletul, Părinte,
Noi vremu-1 odihnind
Cu-ai noştri fraţi mai dinainte...
- Ne ţine, Vodă-n gînd!

NICU DRACINSCHI
(1879-1923)

Pământule...

Pământule, tu ne-ai uitat,
Sau crezi că-aceasta se cuvine
Răsplată sîngelui vărsat
De veacuri pentru tine?

Tu vezi şi suferi plug străin
Să-ntoarne brazda ta mănoasă,
Recolta anului din plin
S-o ia străină coasă.

Tu vezi că-n trupul pinului
Şi-n brazii dintr-a ta pădure
Se-nfige a străinului
Prea lacomă secure.

Tu vezi cum prada printre stînci
Şi-o duc pe spete largi de apă,
Cum piatra scumpă-n mine-adînci
Casma străină-o sapă.

Tu vezi şi suferi, ai uitat
Mîndria falnicelor vremuri.
Ce umilire-ai îndurat
Şi nici nu te cutremuri.

Iar noi privim cu ochii duşi,
Cum ni se bîntuie moşia,
Atît de-utnili şi de supuşi
Şi răbdători ca glia.

N-avem credinţă, nici avînt,
Tăria zilelor trecute,
Şi n-avem faptă, nici cuvînt,
Ci numai lacrimi mute.

ION COCÂRLĂ - LEANDRU
(1882 - ?)

Celor veniţi

Pe pământul vostru astăzi nu mai cade din cer mană,
C-aţi lăsat părinţii-n ternă şi-aţi pornit să căutaţi hrană.
Primitoare-i glia noastră cu umbroasele-i poiene,
Că v-aţi oploşit pe dînsa, voi, flămîndelor hiene.
Cine poarta ţării noastre v-a deschis să treceţi voi,
N-a deschis-o să nu mergeţi niciodată înapoi.
Şi dacă părinţii noştri v-au lăsat în ea pe plac,
N-au crezut, ca să ne faceţi voi din ţara noastră jac.
Umiliţi trecurăţi poarta, umiliţi trăiţi în ea,
Nu faceţi voi pe stăpînii pe pământul altuia,
Nu gîndiţi, hieni flămînde, că dacă-aţi venit la noi,
Cu pălmaşii veţi ucide ale voastre vechi nevoi,
Ei susţin cu luciul sapei şi cu-a fierelor de plug,
Azi destule guri flămînde, cari de ploi şi soare fug.
Din cîmpii slăbiţi de muncă, cînd se-ntoarnă cei uitaţi,
Daţi în lături şi în faţa lor cea arsă, vă nchinaţi!
Daţi în lături şi priviţi-i, către casă cum se-ndreaptă,
Unde hrana prunci nevîrstnici de la dînşii o aşteaptă! Acelor e viitorul, lor cuvine-li-se pîine,
Căci în sufletul lor creşte visul neamului de mîine,
Şi nu vouă, hoţi hrăpăreţi, cari din umbră, din tufiş
Aşteptaţi să răpiţi rodul unei veri de seceriş.
Daţi în lături, şi n-atingeţi, ce din terna lor culeg,
Căci blestemul vă aşteaptă-n arma unui neam întreg!

VASILE HUŢAN

Înstrăinarea noastră

În țara codrilor de fag
Din vremuri legendare,
Mă-ntorc din drumul meu pribeag,
Plîngînd ca la-ngropare.
Cunosc un drum necunoscut,
Ce-n sat la noi coboară,
Acolo unde cei rămaşi
Au dreptul doar să moară.

Stau stîlpi de piatră la hotar
Pe brazda cea străbună,
Din uşa sfîntului altar
Un glas străin răsună.
Doar vre-un moşneag la zile mari,
Proptit în vechea strană,
Se roagă-n graiul strămoşesc
La sfîntul din icoană.

Aceleaşi rîuri plîng şi-acum
Înstrăinarea noastră,
Şi-aceiaşi munți mai străjuiesc
În zarea cea albastră.
Dar nori vrăjmaşi, aduşi de vînt, -
Plutesc la noi în țară...
Ochi plînşi aşteaptă, în zadar,
O rază să răsară...

În țara codrilor de fag
Eu nu sînt doar decît un mag
Spre culmea munților Carpați,
Veniți voi frați înstrăinați:
Să tune-n zări glas de norod
Spre Dunărea albastră,
Să ştie-un neam şi-un voievod
De-nstrăinarea noastră.

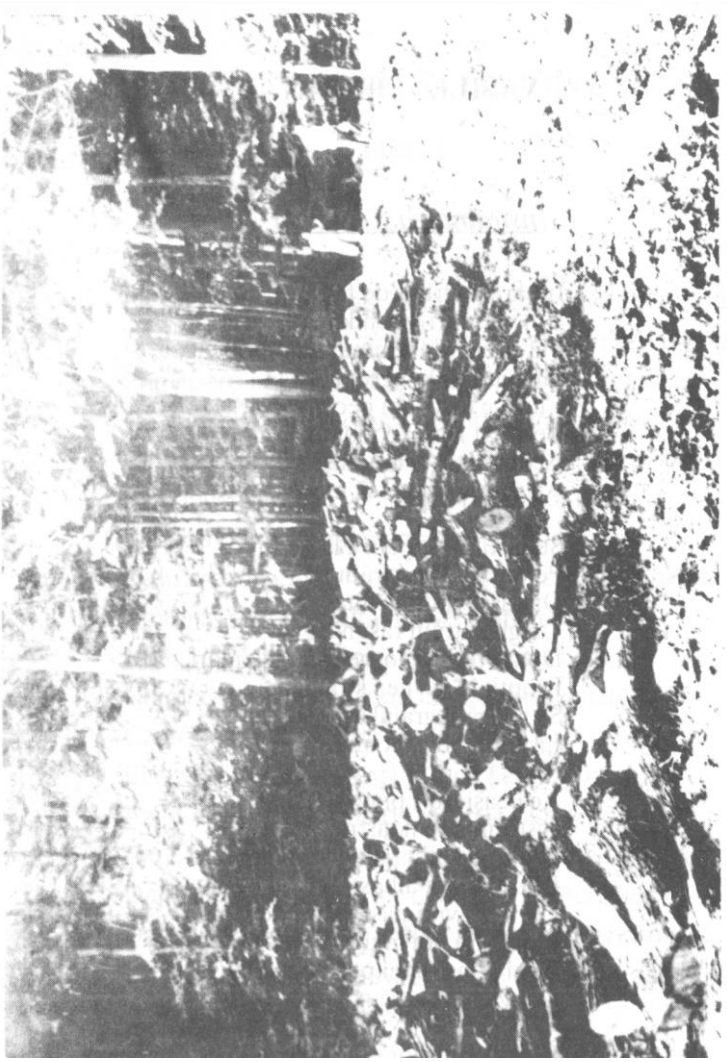

Legendarii codri ai Cosminuiui au devenit, din momentul cînd românii din nordul Bucovinei au declarat că vor să ridice acolo un monument lui Ştefan cel Mare, ținta distrugerilor masive. Se face [A]otul ca să dispară un codru multisecular, martor al gloriei străbune.

Foto: Constantin Covalciuc

Poeți contemporani din Bucovina înstrăinată

Grigore BOSTAN

LA PUTNA

La Putna, la Ştefan cel Mare,
În prag de altar ne-am oprit.
Păşind peste munți de uitare
venit-am cu suflet smerit.

- Măria ta, vorba ne-o iartă
şi paşii de lut şi de ploi
ce-ți tulbură somnul de piatră
cu zgomot din vremuri de-apoi...

Sîntem de pe unde-şi adună
Şiretul izvoarele-n văi
şi curge legenda străbună
din glasul stejarilor tăi.

Mai sîntem şi noi o ființă,
un codru, o doină, un plai.
Ne ține aceeaşi credință
sădită în datini şi grai.

...Ecoul cuvintelor grele
spre poale de munți cobora.
Apoi se-auzea pînă-n stele
cum piatra-n adînc respira.

O singură candelă-aprinsă
curgea într-un veşnic şuvoi.
Din inima ei se prelinse
o rază fierbinte spre noi...

Simion GOCIU

CÎNTECUL SMULS

Cîntecul smuls cu forța din gură
Curge în jur otrăvitor ca veninul.
Nimeni în cale nu-i iese cu plinul
Sorbindu-i cuvintele grele de ură.

În el se coace şi bîntuie chinul
Cuprins între două silabe de zgură.
Doar calul acesta nebun se îndură
Să pască din simțuri uitate pelinul.

Cine mai crede într-'un miracol,
Chiar de-l frige pe buze ispita,
Cînd pe aproape nu-i un oracol?

Gravidă, întîrzie clipa. Salvare?
Ar fi o minune. Sigilînd cu copita,
Doar calul acesta îl trece-n uitare.

Simion GOCIU

DĂ-ML DOAMNE, PUTERE

Nu sînt vînătorul de glorii,
Ele nu-mi făuresc destinul.
În cale să-mi iasă cu plinul
Feți-Frumoşii rîvnitei istorii.

În ochi să-mi aducă seninul
Şi încă harul trezei memorii,
În picioare călcînd iluzorii
Imperii. Să vină blajinul,

Da, Ştefan cel Mare şi Sfînt,
Să nu-l mai întîrzie timpul,
Să vină cît încă mai sînt.

Iată, El e Rîvnitul, Olimpul,
Al nostru, aici pe pămînt.
Dă-mi, Doamne, putere să-l cînt!

Simion GOCIU

ÎN LOC DE RUGĂCIUNE

Amestec de vis şi de glorie,
De istorie pururi trează ce stă
De veghe sufletului meu ce nu
Poate fi înstrăinat
Cum nu se înstrăinează
Lumina zilei aceste
De clopotul sfînt de la Putna.

Soarele răsare pe creste
În cămaşă de sărbătoare
Să cinstească cuvintele rugăciunii -
Întruchipare (je lacrimi în harul
iubirii înalte de neam
Ce nu poate fi lesne
De secerat.

Sîntem aici - tată şi fiu -
Crescuți pe tulpina ce-şi are
Început în preistoria noastră chiar^
Alături de grîul
Ce se jertfeşte cu puritate
Pe altarul credinței întru
Ființarea noastră eternă.

Vasile BÂCU

FÎNTÎNA ALBĂ
(în memoria victimelor staliniste)

În pădurea deasă nu se văd morminte,
Căci pădurea toată s-a făcut mormînt.
Brazii stau de veghe ca icoane sfinte,
Pentru rugăciune nu găsesc cuvînt.

Calc încet pe vreascuri, teama mă străbate,
Parcă-ar fi din oase, crengile trosnesc,
Foşnetul de frunze-n suflet îmi răzbate
Cum aş înțelege despre ce-mi şoptesc?

Simt cum timpul trece, simt cum clipa zboară
Şi mă răstigneşte acuzarea lor,
Că-s născut acuma, nu odinioară
Şi că pentru țară n-am putut să mor.

În pădurea deasă păsările cîntă,
Însă nu ca toate - parcă ar boci.
De ce oare, Doamne, ele nu cuvîntă
Poate ele-n cîntec multe-ar povesti.

La Fîntîna Albă.albi sînt doar bătrînii,
Restul totu-i negru - şi pămînt şi cer.
Neagră e şi roua, şi culoarea pîinii,
Cad din cer amare lacrimi de-adevăr...

Vasile Bâcu

ÎNCEPUT DE AN ŞCOLAR

Dramă la-nceputul toamnei.
Vîntul printre ierbi se plimbă.
Plîng copiii-n limba mamei,
Că-i învață-n altă limbă.

Iar părinții lor, sărmanii,
Tot încearcă să-i convingă
Că nu-i bună limba mamei,
Că-i mai dulce altă limbă.

Ei nu poartă nici o vină
Pentru că cu ani în urmă
Cei ce le-au adus „lumină”
Se credeau stăpîni pe-o turmă.

Iar stăpînii niciodată
Nu învață limba turmei.
Limba doar le-a fost lăsată
Pentru sfînta rugăciune.

Cobori, Doamne, pe o clipă
Ca puterea Ta cerească
Să-i atingă cu-o aripă
Şi să-i facă să zîmbească.

Fă-le, Doamne, să vorbească
Toate limbile din lume,
Dar spre toate să pornească
Numai de la limba mumei.

Dramă la-nceputul toamnei,
Vîntul printre flori se plimbă.
Plîng copiii-n limba mamei...
Ei nu ştiu o altă limbă.

Ion COJOCARU

BUCOVINA

Bucovină, loc bogat
În păduri şi ape,
Pentru tine au luptat
Toți ce-au fost pe-aproape.

Bucovină, pămînt sfînt,
Pedepsit de soartă,
Ţară te-au avut pe rînd
Toți vecinii roată.

Bucovină, mamă bună,
Lăcrămînd izvoare,
Ți-a arat glia străbună
Cel ce-a fost mai tare.

Şi au supt la sînu-ți dulce,
Mamă-Bucovină,
Toți pe rînd, pînă şi turcii
Te-au făcut cadînă.

Prutule cu apă lină
Pietrele spălînd,
Oare cînd o să rămînă
Cel ce-ți e stăpîn?

Codrule cu frunza-n dungă,
Doina fremătînd,
Mulți au fost, mulți să se ducă
Noi doar rămînînd.

Vasile IZVORAN-CERNĂUŢEANU

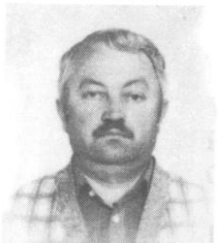

SÎNT ŞI EI ROMÂNI CA MINE...

Sînt şi ei români ca mine, în acelaşi port,
cu aceleaşi obiceiuri şi colinzi spre cer,
nefiind doar una-n vorbă, pusă sub un ort
de străini veniți să taie orice semincer.

Bucovina-ndurerată satele-şi mîngîie,
aducînd în orice casă zisă din străbuni,
neaoşă şi-mbujorată, fără de momîie
cuibărită-n casa noastră cu visări-minciuni.

Sînt şi ei romîni ca mine chiar şi cînd e joc
un „Arcan" şi o „Bătută", pînă şi un „Brîu",
fac din dansul lor furtună, fulgere şi foc,
cînt de codru, mers de ape, val în lan de grîu.

Bucovina-nsîngerată rana-şi oblojeşte
pe un pat de iarbă verde şi porniri de cînt
cu feciori şi fete mîndre, vorbă de poveste,
care fi-vor împreună, fără cer cu vînt.

Sînt şi ei romîni ca mine, chiar de le-au luat
Drumurile înspre Țară, spre meleag curat...

Restituiri

ILIE MOTRESCU

Născut la 18 august 1942 în comuna Crasna-Putnei, județul Storojineț, Ilie Motrescu, fiu de țărani, al cărui tată s-a pierdut fără urmă undeva, prin Rusîa, a absolvit şcoala de cultură generală în localitatea de baştină, iar studiile liceale le-a urmat în satul învecinat Ciudei. După absolvirea, în 1964, a Institutului Pedagogic „Alecu Russo" din Bălți, a lucrat în calitate de profesor de limbă şi literatură română la o şcoală din Crasna, fiind, totodată, şi animatorul vieții culturale de acolo.

Stabilindu-se cu traiul la Cernăuți, s-a angajat ca lucrător literar la ziarul „Zorile Bucovinei", care abia fusese înființat. A fost îndrumătorul energic al tinerilor condeieri din regiunea Cernăuți pînă la strania sa dispariție la 26 iulie 1969. Peste trei zile corpul său neînsuflețit a fost descoperit în Prut, la Ostrița, dar a fost îngropat în taină. Abia în luna septembrie a avut loc reînhumarea poetului-mire, la Crasna, noaptea, în sunetul buciumelor şi sub paza iscoadelor stăpînirii sovietice. Şi a fost coborît în groapă fără ca preotul să citească vechea cazanie sau să-i pecetluiască mormîntul. Şi numai doi prieteni, înfruntînd riscul de a fi apoi admonestați de cei de sus, au rostit cuvinte de adio.

Douăzeci de ani nimeni n-a avut voie să-l pomenească. Numele lui era un tabu, doar pentru faptul că s-a străduit să educe tineretul de creație în spirit național.

Acum se cunosc împrejurările, în care a fost martirizat acest fiu de țărani de la poalele Carpaților bucovineni, - dar încă nu e timpul să le divulgăm.

Cu versuri, articole de publicistică, eseuri şi proză scurtă a colaborat la periodicele „Satul sovietic" (Storojineț), „Zorile Bucovinei" (Cernăuți) şi „Cultura" (Chişinău). Doar cîteva din poeziile sale au fost publicate postum în culegerile colective („Glasuri tinere" (Ujgorod,

1971, p. 74-77) şi „Dintre sute de catarge” (Chişinău, 1973, p. 140-143).

Poetul Ilie Motrescu, căruia i-au fost caracteristice energia tonului şi încordarea gîndului într-un mediu al evocării şi speranțelor, marcate de frecvența unor epitete, găsise, înaintea dispariției sale în împrejurări atît de tragice, tulburătorul cuvînt „apă”. Misterele din împărăția învolburată a apelor le-a evocat, de parcă timpul pentru el era deosebit de grăbit, şi în acele poezii inedite, care îşi aşteaptă editorul şi, în care, în general, viziunea sa dramatică este în consonanță cu bogăția epitetelor morale.

Ilie Motrescu a fost şi un harnic culegător de folclor bucovinean, rămas nevalorificat şi închis în copertele a zeci de caiete.

Publicăm aici doar o singură poezie a poetului, carş anul acesta ar fi împlinit vîrsta de 50 de ani, o poezie descoperită recent într-o arhivă personală.

D. C.

ILIE MOTRESCU

LUI BARBU LĂUTARU

Străbunii l-au avut neîntrecut
Maestru de tarafuri populare,
Din poale de Carpaji şi pîn' la Mare
Colindător cu doina l-au ştiut.

El le-a cîntat atîtea reverii,
Neîntrecutul Barbu Lăutaru,
Cînd închinau boierii cu paharul,
Cobzaru-i adăpa cu ciocîrlii.

Iar de veneau străinii să ne fure
Şi pîinea, şi surorile şi frații,
Cobzarul se-nfrățea cu răsculații
Şi-şi preschimba arcuşul în secure.

Bătrînul lăutar nu ne mai cîntă
Ca-n alte vremi din cobză şi vioară.
Romanța lui pustie şi amară
Doar în trecut de neguri se frămîntă.

Tu, Barbule, ce-ai întrecut pe Liszt,
Mai vino de ne cîntă o baladă.
Urmaşii tăi acuma să te vadă,
Ce staroste ai fost şi ce artist!

Folclor

LEGENDA RÎNDUNICII

Era odată un om bogat şi-avea el trei feţişoare ca rupte din soare, da' băieţi să-i pască vitele n-avea. Într-o zi s-a sfătuit el cu fetele ca să pască vitele cu rîndul şi-aşa a îmbrăcat-o pe cea mai mare în straie bărbăteşti şi a trimis-o pe imaş cu ciurda de vaci, cai, oi şi ce mai avea gospodarul. Merge ea cît merge şi, cînd ajunge la un pod, vede că-i iese înainte un urs fioros, care, mormăind, se repede la ea în două labe. De spaimă, parcă i-a înghețat sîngele în vine şi ce să facă ea amu? întoarce vitele şi le mînă, şi tot le mînă spre casă, tremurînd ca varga. Tatăl ei, care s-a prefăcut în urs, să vadă ce fire avea fetita lui, amu o aştepta în poartă şi, văzînd cum îi clănțăneau dinții de frică, o şi întreabă:

- Da ce-ai pățit tu, copilită, de plîngi că se scutură cămeşa pe tine?

- Inga ce şi inga cum. Era să mă mănînce un urs şi de amu poți să-mi dai aur şi mărgăritare că nu-ți mai mîn eu vitele la păscut.

A doua zi cu fata cea mijlocie se întîmplă aceeaşi poveste.

A venit, însă, şi rîndul mezinei. Da asta, cînd a ajuns la pod, n-a mai încercat să fugă. A strigat de pe cal:

- Părinte, părinte, nu mă scoate din minte! Tată de nu mi-ai fi, cu sabia te-aş hăcui!...

Omul a azvîrlit pielea de urs, a blagoslovit fata şi acolo, la podul acela s-a despărțit. El s-a întors acasă, iar fata a mînat vitele la păscătoare.

Pe imaş s-aîntîlnit cu alt păstor, care nu era altcineva decît fratele soarelui. Da acela era hiclean şi a început să bănuiască el că cel ce păştea vitele alături nu era fecior cum îi era portul. Şi ca să poată ştie ce şi cum, o tot îmbia să se scalde. Azi aşa, mîine tot aşa, da fata nu se lăsa amăgită. Atunci flăcăul l-a rugat pe fratele său să deie o căldură mare, ca să se scalde şi ea. Şi soarele într-o amiază

aşa de tare frigea, că se ciuciuleau şi frunzele de pe copaci. Şi fata, nemaiputînd răbda, a zis:

- Mai bine o să mă scald în apă decît în sudoare. Tu să te scalzi în ist capăt de iaz, că eu m-oi scălda în celălalt.

Da, fratele soarelui s-a prefăcut în rățoi, s-a dat sub apă şi a văzut bine ce fel de rățuşcă se scălda în celălalt capăt al iazului. După ce s-a scăldat, fata s-a îmbrăcat în straiele ei bărbăteşti şi s-a pornit cu vitele spre casă. Fratele soarelui dacă a prins de veste pe unde trăia fata, a făcut o corăbioară şi s-a lăsat dus de apă pînă a ajuns în satul ei. Şi unde s-a oprit el cu marfa, veneau femei şi fete să-şi cumpere lucruşoare după plac.

Na, nu lungă zăbavă, a venit şi fata ceea pe malul apei şi el a cunoscut-o şi s-a bucurat, îndemnînd-o să cumpere una şi alta. Şi fata a văzut o pereche de ciuboțele frumoase şi a cerut ca să i le dea să le încerce pe picior. A încercat o ciuboțică, i s-a potrivit, a cerut-o şi pe a doua, da' el perechea nu voia să i-o dea.

- Dă-mi perechea iştia.

- Vino şi ți-o ia!

Ea cum a pus piciorul pe corabie, corabia dusă a fost! Şi văzînd ea că a fost amăgită, şi-a scos inelul de pe deget, l-a azvîrlit în apă şi a zis cu suspin:

- Atunci şi numai atunci oi grăi cu tine, hicleanule, cînd mi-oi vedea inelul pe deget.

El de ciudă că ea nu grăia, şi-a găsit altă mireasă. Şi jnainte de nuntă el şi mireasa lui şi-au pus de gînd s-o prăpădească pe fată. Într-o zi au trimăs-o ei în pădure să le-aducă păr de lup, ca s-o rupă haitele şi să nu se mai întoarcă. Şi ea cum mergea pe drum plîngînd, i-a ieşit în cale un moşnegut şi-o întrebă:

- Ce cauți tu pe-aice şi de ce ți-s roşii ochişorii?

- Moşule, inga ce şi inga cum, vor stăpînii să mă prăpădească.

- Nu te întrista, copilă, că totul a fi bine. Dă-te numa-n spatele meu.

A şuierat de trei ori moşneguțul şi s-au strîns lupi o grămadă. Şi au început ei a hîrîi, a scheuna şi a se smulge, lăsînd numai smocuri de păr pe iarbă. A luat fata cîteva smocuri şi s-a întors, bucuroasă că n-a pățit nimic.

Da stăpînii, vrînd cu orice preț s-o piardă, au trimis-o amu la Baba Cloanța după sită de mătasă, de cernut făină pentru colaci de mireasă. S-a dus fata cu inima în călcîi, da' babornita o întreabă:

- Ce mi-i spune, fată-hăi?

- Dă-mi o sită deasă, de mătasă, de cernut făina pentru colaci de mireasă.

- Stăi o țîră-n casă, să-ti cat sită de mătasă!

Baba a intrat într-o cămară, da'un şoricel prin casă se-nvîrtea şi tot aşa zicea:

- Ţî-ţî-ţî, tată frumoasă, ia sita de pe fereastră, peria de pe laiţă, cutea de sub laiţă, mineştergura din cui şi n-aştepta pe ici-colea, că baba-n cămăruţă dinţii şi-i ascuţă.

De trei ori a zis aşa şoricelul. Cînd a zis a treia oară, ea a luat o sită deasă de mătasă, peria de pe laiţă, cutea de sub laiţă, miniştergura din cui şi-fuguta spre casă. La o habă de vreme simţeşte fata că o frige ceva în spate. Amu ştia că o ajunge Baba Cloanţa. Cînd gata-gata să pună mîna pe ea, fata zvîr! peria în urmă şi deodată a crescut o pădure din fundul pămîntului pînă la torţile cerului şi pînă la marginea lumii. S-a înciudat Baba Cloanţa, a tot ros pădurea pînă şi-a croit cărare prin hucărie. Şi iar a simţit fata că o ajunge. Atunci, zvîr! cutea. Şi a crescut o stîncă din pămînt pînă la cer şi pînă la marginea lumii. Şi a ros zgripţuroaica stînca şi a făcut în ea o borticică. Fata, cînd a simţit că baba-i la cîţiva paşi de dînsa, zvîr! mineştergura şi pe loc în faţa babornitei s-a ivit un lac adînc, şi dacă era numai apă în jur, a trebuit zgripţuroaica s-o soarbă, ca să sece lacul. Şi a tot sorbit, a tot sorbit, pînă a crăpat.

Amu, ajungînd fata acasă, vede ea că se fac mari pregătiri de nuntă. Pe dînsa, ca pe o servitoare, au pus-o să cureţe nişte peşte. Cînd a început ea să cureţe un peşte, mirile înjunghia un bou drept după uşa tinzii. Ori boul era mic, ori tinda era mare, dar se întîmpla aşa precum vă spun. Şi de-odată fata, curătind un peşte, găseşte în pîntecele iui ineiul pe care l-a fost azvîrlit în apă. Şi, numai punîndu-l pe deget, vede că mireasa lua oala de pe foc cu mîneca de la cămeşă şi nu-şi poate ţinea rîsul:

- Oliolio, ce fel de mireasă-i asta?

Mirile, cum tăia boul după uşajtinzii, auzind glasul fetei, se şi repede spre dînsa, zicînd:

- Draga mea, rîndunica mea, demult nu te-am auzit grăind...

Şi aşa cu mîinile pline de sînge dă s-o cuprindă. Da' cum a cuprins-o de grumaz, ea frîîî! şi-a zburat în pod.El s-a luat după dînsa frîîî! Da' mama şi tata lui au strigat din urmă aşa:

- În pod aţi zburat, în fum să vă cuibăriţi!

Iată aşa au apărut pe lume rîndunica şi rîndunoiul. Dacă vă uitaţi bine, penele rîndunicii sînt puţin roşietice în jurul grumazului. Şi dacă aţi băgat de seamă, demult, cînd casele se făceau fără hoarnă rîndunelele îşi făceau cuiburile în poduri, la fum.

Informator **Nistor Onofreiciuc, zis al Lupului**
născut în 1907, gospodar din Hruşuţi, Hliboca,
Înreg. la 1.03.1976 de **D. Covalciuc**

STRIGĂTURI

Bade, bădisorui meu,
Ajungă-te dorul meu
Unde-o fi locul mai rău,
Noaptea cu caru-ncărcat,
Să ştii că te-am blestemat.
Cine iubeşte-o vecină
Trece gardul, nu se-ntină
Şi sărută pe hodină.
Cine iubeşte şi tace
Lasă-l, Doamne, şi-i dă pace.
Cine iubeşte şi spune
Nu-l ierta, Doamne, pe lume.

*

Chiuiți, flăcăi, o dată
Că gura nu vi-i pe plată.
Şi cu plată dacă-ar fi,
Tot o dată-ați chiui.

*

Frunză verde pintrijel,
Aş juca c-un vătăjel.
Pinîrijelu-i în pămînt,
Vătăjelul n-are cînd;
Pintrijelul nu-i săpat,
Vătăjelu-i ocupat.
Vătăjele, nu fi moale,
Că te-oi da în tîrg pe oale;
Şi te-oi vinde fără preț,
Te-oi schimba pe-un macroteț

Inf. **Catrina Timiş,**
gospodină din comuna Cupca-Hliboca.

GHICITORI

*

Nici afară, nici în casă
(Fereastra)

*

Cusut peste cusut, Dar cu acul neatins.
(Varza)

*

Limbă n-are,
Dar cînd te ciupeşte,
Te înnebuneşte.
(Urzica)

*

Sub un brădănaş Joacă-un iepuraş.
(Furca cu fusul)

*

Am o fată buboasă
Şi stă cu Gheorghiță la masă.
(Poama)

*

Ce săruți dinapoi Şi-nconjoară lumea-apoi ?
(Plicul)

Inf. **Domnica Morar,**
gospodină din comuna Cupca-Hliboca.

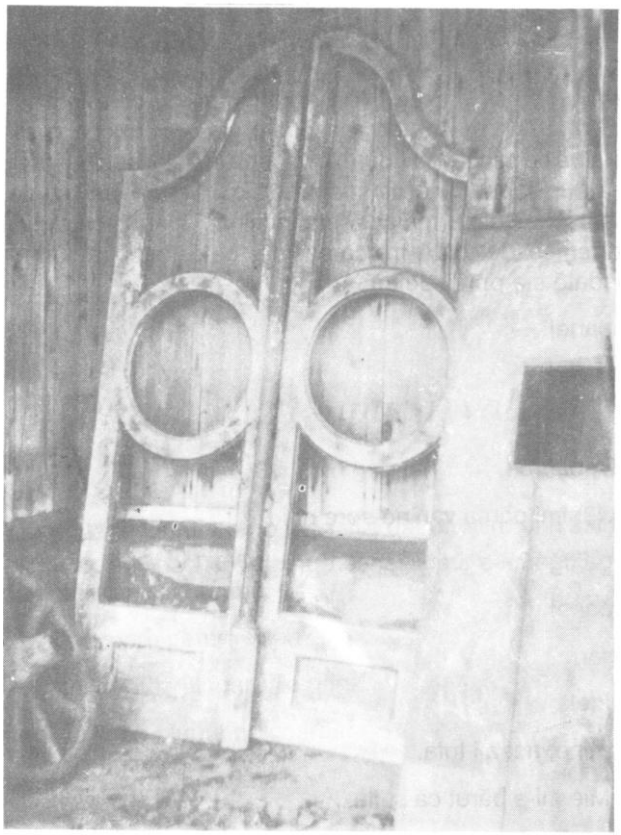

„ Poarta sărutului.” Urme de moldovenie în arhitectura populară din satul transprutean înstrăinat Rarancea.

(Foto : Constantin Covalciuc)

SNOAVE

Argatul la vînătoare

Era odată un boier şi avea el un argat ţigan, pe care într-o zi l-a luat la vînătoare. Şi mergînd boierul de acasă, a rugat-o pe cucoană să-i dea nişte plăcinte, să aibă ce mîncaîn pădure. Cucoana în data mare i-a pregătit bucate şi boierul i-a pus ţiganului torba în spate. Ţiganul mergea înainte, ca obser- vator, boierul venea din urmă cu arma în mînă. Ţiganul, care n-a îmbiat prin pădure, se temea de toată mişcarea, de toată foşnirea. Cum mergea el înainte, deodată s-a oprit speriat:

- Ia, cucoane!

- Ce-i, ţigane?

- Iată-un lup!

- Acela-i moşuroi.

- Moşuroi?! îmi părea venind spre noi... Mai merge ţiganul o ţîră şi iar se opreşte:

- Ia, cucoane!

- Ce-i, ţigane?

- Ursul vine!

- Vai de mine, acea-i tufă.

- Tufă?! Mie mi-a părut că suflă...

Boierul, supărîndu-se pe ţigan, o rumpe la fugă şi fuge, şi tot fuge, să vadă cum o să se poarte ţiganul. Da argatul s-a pus şi el pe alergat şi, împiedicîndu- se, a picat într-o gîrlă. Şi cum a picat, cum torba i-a venit pe cap. Stă el aşa, nu se mişcă, da boierul, fugind binişor, aşteaptă cît aşteaptă, da ţiganul nu se-arată. Se întoarce şi-l găseşte, cum vă spun, cu capul sub torbă:

- Hei, ţigane!

- Ce-i, cucoane?!

- Hai, ţigane!

- Nu zi hai, că haia-i pe cap, cucoane!

- Acea-i torba cu plăcinte. - Atunci nu mărg înainte.

Se ridică ţiganul, da nu se duce; se lasă cu dosul pe traistă şi stă.

- Hai, ţigane! Nu ţi-i bine?!

- Stau pe ea, cît a stat ş! ea pe mine...

Înregistrat la 4.05.1974 de **D. Covalciuc**
de la **Veronîca Solcan**,
pensionară din cătunul Slatina - Storojineţ

Pralea, care-apucă valea

Avînd tare mult de lucru, un gospodar a dat de ştire prin sat că nămeşte oameni la arat cu ziua. Şi nime nu s-a prins să lucreze !a gospodarul cala, da[1] *a venit un băietan şi întreabă:*

- Bade, n-ai de lucru pentru mine?

- Cum nu? îmi trebuie plugari. Te prinzi?

- Mă prind. Oi ţinea plugul de coarne.

- Da' cum te cheamă, băietane?

- Pralea, care-apucă valea. -Ai nume pocit.

- Da' 'mneatale cum îţi zice?

- E-hei, al meu nume-i mai al naibei: otic lung, cum te ajung, de cap te-apuc şi-napoi la plug te-aduc.

Înregistrat de **D. Covalciuc** *la 16.04.1974*
de la **Alexa Huzdub**, *meşter de fluiere*
din Toporăuţi - Noua Suliţa.

Şoricelul şi mămăliga

Ştiind eu întîmplarea asta din auzite, n-am putut să nu v-o spun, dar dumneavoastră, dacă vreți, puteți să n-o credeți. Trăia odată o babă de o seamă cu pădurea şi nu avea copii. Da' un şoricel, linguşindu-se pe lîngă dînsa - chit! chiț! - a rămas ca de băiatul ei. Într-o seară a pus baba de mămăligă şi s-a dus la lemnar să strîngă nişte surcele. Şoricelul s-a cățărat pe prichiciul cuptorului şi se încălzea, şi se desfăta în căldurică. Mămăliga, însă, începînd a fierbe, îl tot stropea pe spate. A răbdat şoricelul cît a răbdat treaba asta, da pînă la urmă i-a sărit țandăra:

- Nu sări la mine, că sar eu în tine!

Şi cum se țifnea şoricelul la mămăligă, îl buhneşte un strop de cir drept în frunte. Atunci el jup! în ceaun să-i facă mămăligii în ciudă...

Na, venind baba în casă şi mestecînd mămăliga, l-a găsit opărît. Şi s-a pus pe plîns bătrîna, şi l-a jelit ca pe un copil adevărat.

Înregistrată de **D. Covalciuc**
de la **Gheorghe N. Popovici,**
ţăran din Molodia

Negustorul şi hamalul

Odată un negustor îi zice unui hamal:

- Ia, bre, acest coş şi du-mi-l acasă, că drept răsplată am să-ți dau trei sfaturi, care ti-or prinde bine în viață.

Hamalul se învoieşte, apucă într-o mînă coşul cu sticle şi porneşte încotro îi zice negustorul. Dar pe la o bucată de drum hamalul, arzînd de nerăbdare, pune coşul jos şi întreabă:

- Care-o fi primul sfat?

- Apoi, ciuleşte-ti urechile şi hai mai departe. Dacă cineva ți-a zice că e mai bine să stai flămînd decît să fi sătul, să nu-l crezi.

- Bun sfat, jupîne. Cred că mi-a prinde bine în viață.

Mai merg ei cît merg şi iar întoarce hamalul capul către negustor:

- Zi-mi, jupîne şi al doilea sfat.

- Bun, îți zic. Dacă te-a convinge cineva că e mai bine să mergi pe jos decît călare, tu să nu-i dai crezare.

- Nu-i rău nici acest sfat, jupîne.

Amu ajung ei acasă la negustor şi hamalul vrea să ştie care-i ultimul sfat.

-Bre, - zice negustorul zîmbind. - dacă ți-a spune cineva că este un hamal mai prost decît tine, să nu-l crezi.

Auzind acestea, hamalul şi-a ieşit din sărite şi, apucînd coşul, îi întoarce jupinului vorba:

- Dacă o să-ți spună cineva că în acest coş a mai rămas vreo sticlă întreagă, tot să nu-l crezi!

Şi zicînd acestea, a făcut vînt coşului, iar sticlele din el s-au făcuit mii de cioburi.

- Ce-i asta, bre?! - se răsteşte la hamal negustorul, gata să-l apuce de gît.

- Plata pentru vorbe goale, jupîne.

Înregistrată de **Valeriu Zmoşu**
în satul Pătrăuţii de Jos - Storojineţ.

Elevii din prima clasă românească din oraşul Storojineţ, interpretînd cîntece duhovniceşti şi recitind, alături de învăţătoarea lor, doamna Viorica Carp, ode limbii materne în biserica din urbea natală. Căci în nordul Bucovinei, biserica a fost şi este instituţia divină, în care limba română a avut şi are statut de limbă oficială.

(Foto: V. Gomaniuc)

ASPECTE SOCIOLINGVISTICE ALE FUNCŢIONĂRII LIMBILOR ÎN ACTUALA REGIUNE CERNĂUŢI

ION POPESCU, doctorand
la catedra de limbă rusă
a Universității din Cernăuți

În fosta Uniune Sovietică în ultimii ani s-a observat o creştere bruscă a conştiinței naționale, care uneori este tratată ca „o nouă etapă a maturității spirituale a întregii societăți”[1]. „Renaşterea etnică” este, caracteristică nu numai pentru fosta U.R.S.S., pentru fostul lagăr socialist, în care se observă clar o criză în toate domeniile vieții obşteşti, dar într-o oarecare măsură şi pentru alte țări. Procesul acestei renaşteri în diferite țări în prim-plan înainte- ază diferite aspecte: etnorasial (S.U.A., Germania etc), confesional (Marea Britanie, India etc), lingvistic (Canada, Țările Baltice etc). Pe parcursul analizării acestui proces în Ucraina, se poate observa funcționarea mai multor factori: factori cu caracter istoric şi social-politic; reacția la influența dăunătoa- re a mediului înconjurător, influența dăunătoare a civilizației tehnologice şi a modului de viață contemporan; valorificarea economică intensivă a raioane- lor cu o populație care şi-a păstrat economia tradițională; migrația populației, care duce la dizolvarea populației compacte naționale[2]. Între problemele legate de creşterea conştiinței naționale-sociale, economice, ecologice, culturale - un loc deosebit îl ocupă problemele național-lingvistice, pentru că limba, după cum se ştie, este o „apartenență neexpropriabiiă” a fiecărei etniii, este mijlocul de comunicare între membrii unui colectiv etnic şi, prin urmare, este un mijloc de constrîngere şi unire într-o etnie unică[3]. Cu ajutorul limbii se păstrează cultura şi se acumulează cunoştințele, în limbă este reflectată şi experiența istorică a poporului.

Rolul limbii materne în viaţa oricărui popor este greu de apreciat, grea este şi aprecierea rolului limbii intermediare, cu ajutorul căreia membri ai unui colectiv etnic comunică cu membrii altuia. Fenomenul numit „relaţiile naţio- nal-lingvistice" nu este altceva decît reflectarea **situaţiei lingvistice** într-o ţară sau într o regiune,"care se caracterizează a fi complicată din punct de vedere a funcţionării mai multor limbi. Analizarea şi aprecierea situaţiei lingvistice din regiunea respectivă sînt foarte preţioase în perioada creşterii atenţiei popoarelor fată de limba lor maternă, în perioada agravării conflictelor interetnice pe bază lingvistică[4]. Studierea situaţiei lingvistice are o mare însemnătate şi pentru studierea obiectivă şi multilaterală a bilingvismului, a varietăţilor lui şi a formelor de funcţionare ale acestuia.

Reieşind din faptul, că descrierea situaţiei lingvistice este una dintre cele mai actuale probleme sociolingvistice, noi ne-am propus studierea ei în nordul Bucovinei, judeţul Hotin şi ţinutul Herţa. După cum a subliniat L. Nicolski, rezolvarea acestei probleme are o mare însemnătate practică, deoarece cercetările în acest domeniu oferă posibilitatea de a da la iveală bazele şi caracterul real ale politicii lingvistice de stat, permit aprecierea perspectivei dezvoltării cursului politic în domeniul limbii, promovat de către guvernul respectiv, permit prognozarea tendinţelor vieţii lingvistice din ţară[5]

Cercetările sociolingvistice întreprinse de către noi ne-au permis să tra- gem concluzia, că în actuala regiune Cernăuţi există o situaţie **exoglosă neechilibrată,** adică limbile care funcţionează pe acest teritoriu, cu toate că există o declaraţie a egalităţii juridice, în realitate sînt inegale. Atît rezultatele anchetării, cît şi datele statisticii oficiale ne-au permis să constatăm, că în etapa actuală în localităţile româneşti din regiune funcţionează în masă următoarele tipuri ale bilingvismului: româno-rus, româno-ucrainean, polono-român şi ucraineano-român (primele două fiind cele mai evidente).

Studierea situaţiei pe teren ne-a permis să evidenţiem în partea românofonă a actualei regiuni Cernăuţi trei zone sociolingvistice:

1) zona asimilării complete, care se caracterizează prin faptul că în localităţile acestei zone şi şcoala, şi biserica în calitate de limbă oficială de acum nu mai folosesc limba română - zona asimilării ireversibile (zona ucrainizării complete). Din această zonă fac parte localităţile Stăneştii-de-Sus şi Stăneştii de Jos pe Ceremuş, Costeşti, Broscăuţii-Vechi, Banila Moldovenească (azi Banilov-Podgornîi) etc, în care doar generaţia mai în vîrstă cunoaşte limba română, pe cînd

generaţiile tinere o cunosc doar pe cea ucraineană, iar în calitate de a doua limbă folosesc limba rusă şi nicidecum cea română.

2) zona asimilării tranzitive, care se caracterizează prin faptul, că în localităţile acestei zone limba bisericii a rămas limba română, iar limba şcolii a devenit cea ucraineană sau rusă. Din această zonă fac parte localităţile Maidan-Storojineţ, Davideni, Valea Cosminului, Corceşti, Corovia, Ceahor etc, în care ambele limbi (de o parte - limba română /limba maternă/, iar de altă parte - cea ucraineană sau rusă) sînt folosite de către generaţiile mijlocii şi în vîrstă, pe cînd copiii ca limbă de bază folosesc în mare măsură limba nematernă. Aici este necesar de menţionat că am luat în consideraţie în primul rînd populaţia băştinaşă română, deoarece cea migrantă, de obicei, în localităţile acestei zone nu foloseşte limba română, ci doar limba lor maternă - ucraineana sau rusa.

3) zona bilingvismului echilibrat, care se caracterizează prin faptul, că şi în şcoală şi în biserică se foloseşte limba maternă - limba română. Din această zonă face parte zona rurală a raionului Herţa, unele părţi ale raioanelor Noua Sulița, Hliboca (Adîncata) şi Storojineţ, în care majoritatea populaţiei băşti- naşe româneşti este bilingvă şi, cu toate acestea, procesul asimilării lingvis- tice nu se observă.

Politica asimilării românilor în această regiune a început odată cu anexarea necondiţionată a nordului Bucovinei, Basarabiei şi ţinutului Herţa de către Uniunea Sovietică şi includerea nordului Bucovinei, a Judeţului Hotin, Ţinu tului Herţa şi a sudului Basarabiei în componenţa Ucrainei.

La început politica lingvistică stalinistă a dus la negarea existenţei şi funcţionării limbii române în acest ţinut mioritic, apoi trecerea artificială la „limba moldovenească" a adus la acea că, spre sfîrşitul „epocii de stagnare", chiar şi în localităţile locuite de români, doar unii intelectuali mai posedau forma literară a limbii române. Şi acest lucru este firesc - sistemul administrativ-birocratic socialist a creat asemenea condiţii încît pentru a-şi face orice carieră era şi este nevoie de a cunoaşte limbile „fraţilor mai mari" rusa şi ucraineana. Necunoaşterea lor îţi închidea aproape orice uşă.

Plecarea la oraşe a dus la aceea că copiii născuţi acolo frecventau grădiniţele şi şcolile ruseşti, iar apoi se angajau la întreprinderi în cadrul cărora în calitate de limbă de comunicare se folosea limba rusă. Ca rezultat, a doua generaţie începea a se rusifica, iar a treia încheia procesul asimilării.

Procesul rusificării nu închidea însă cu totul calea revenirii la limba maternă, lăsînd şansa de a o învăţa acasă, la bunei în timpul

vacanței, adică la sate. Acest proces nu era vizibil şi părea nedureros- procesul rusificării se desfăşura treptat şi nu stîrnea alarmă între conaționalii noştri de la oraşe - doar satele lor de baştină rămîneau româneşti.

O alarmă deosebită a stîrnit-o procesul închiderii şcolilor româneşti şi deschiderea celor cu predare în limba ucraineană (de exemplu, în Şişcăuți- Secureni, Tureatca, Corceşti, Adîncata, Broscăuții-Vechi etc).

Cu adoptarea legii privitoare la funcționarea limbilor în Ucraina şi procla- marea limbii ucrainene ca limbă de stat, situația lingvistică s-a agravat şi mai mult -în şcolile româneşti, rămase ca nişte insule în oceanul slav, se introduce limba ucraineană ca obiect obligatoriu. Micuții noştri sînt nevoiți să studieze 4 limbi: ucraineana, rusa, româna şi o limbă străină (franceza, engleza sau germana) şi ca rezultat, marea majoritate nu însuşeşte la perfecție nici una. Se deschid clase paralele ucrainene, în care româna devine facultativă (dacă mai rămîne!), deci neobligatorie. Şi mulți părinți pentru a-şi salva odraslele de la supraeforturi aduc ca jertfă limba maternă, renunțînd binevoi la orele facultative (de exemplu, în Colincăuți, Cotileu, Pătrăuții-de-Sus, Arşița etc).

Drept rezultat a început asimilarea şi la sate. Şi dacă bilingvismul româno- rus nu ducea la trecerea în masă la limba rusă, atunci cel româno-ucrainean, de obicei, duce la monolingvismul ucrainean, care după trecerea şi a bisericii la limba ucraineană devine ireversibil - a doua generație nu mai recunoaşte că este de origine română (de exemplu, în Costeşti, Cernauca, Hlinița, Banila Moldovenească etc).

Conform datelor oficiale ale recensămîntului din 1989, în regiunea Cernăuți din 100.317 români (încă 84.519 se considerau a fi moldoveni) doar 53.211 au recunoscut drept limbă maternă limba română (între moldoveni au recunoscut drept limbă maternă limba naționalității 80.637) sau 53,0% (între moldoveni - 95%), atunci cînd între ruşi şi ucraineni - respectiv 97,4% şi 97,3% (comentariile sînt de prisos).

După cum ne arată practica mondială, corelațiile lingvistice joacă un rol foarte important în crearea situației politice şi economice în regiunea respec- tivă-ele pot servi colaborării creatoare a tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate, dar pot fi de asemenea o putere distrugătoare, stînd la baza conflictelor interetnice.

Statele eterogene dacă nu sînt bazate pe respectarea drepturilor naționale ale popoarelor, care sînt conştiente de

individualitatea lor etnică, şi înăbuşesc dezvoltarea normală a unora din însuşirile fireşti esenţiale ale popoarelor din care sînt compuse, nu sînt capabile să desfăşoare întreaga energie vitală * necesară şi ajung în mod fatal la a se prăbuşi şi de a se descompune în state naţionale independente (de exemplu, dezmembrarea Uniunii Sovietice şi a Iugoslaviei).

Absenţa egalităţii în drepturi din punctul de vedere al dezvoltării culturilor naţionale, şi, în primul rînd, a funcţionării limbilor poate crea premise favora- bile pentru apariţia conflictelor respective, pentru că inegalitatea reală a limbilor duce la lezarea drepturilor minorităţilor băştinaşe.

Statele eterogene, compuse din popoare mai mici sau fragmente de popoare, care conviețuiesc pe acelaşi teritoriu, se menţin ca state şi au un viitor doar atunci cînd asigură viaţa şi propăşirea materială şi spirituală a acestor popoare. Ucraina este un stat multinaţional şi, deci, pentru a avea un viitor, ar trebui să lichideze inegalitatea cultfirală (şi în primul rînd inegali- tatea lingvistică) a popoarelor, care din diferite motive intră în componenţa ei.

Un garant real al rezolvării problemelor naţionale şi al opririi procesului de asimilare pentru populaţia autohtonă românească din actuala regiune Cernăuţi - care a ajuns astăzi minoritară, şi care constituie conform datelor oficiale doar a cincea parte din populaţia regiunii, ocupînd locul doi după cea ucraineană - îl poate servi numai acordarea (mai bine spus • restituirea) limbii române a statutu.ui de **limbă oficială** în regiunea Cernăuţi, alături de limba ucraineană - lucru pe care îl cer românii din regiune.

Note

1) Dedcov I. Vmeste vciera, vmeste segodnia i zavtra. publ. zametki//Comunist. - M., -1988 - Nr. 8. - S. 19-27. - pag. 23.

2) Tişcov V. Narodî i gosudarstvo// Comunist. - M., -1989 - Nr. 8. - S. 49-59. - pag. 52

3) Solnţev V., MihaJcenko V. Iazîkovaia situaţia v SSSR// Naţionalino-iazîcovîie problemî: SSSR i zarubejnîie stranî. - M., 1990 - s. 14 - 31. - pag. 14-15.

4) Ibidem, pag. 15.

5) Nicolski L Izucenie iazîcovoi situaţii cac pricladnaia disţiplina (c postanovke voprosa)// Istorico-filosofskie issledovania. Sbornic statei c semidesiatiletiiu acad. N. I. Konrada. - M, 1967. - s. 125. - pag. 125.

Poeți populari

Pe plaiul Bucovinei

Sîntem la noi acasă,
Dar ne-ntreabă străinii
Unde-i patria noastră
Şi unde sînt românii.

Vă spun acum la toți,
Căci inima mă doare:
Românii noştri-s morți
Demult la închisoare! i

În 'patruzeci ce jale
Era în Bucovina:
Cei duşi la închisoare
Nici nu-şi cunoşteau vina.

Noi n-am ieşit în cale,
Cînd ruşii au intrat
Cu pîine şi cu sare
Nu i-am întîmpinat.

Stalin a dat comandă:
„Pe români nu-i credeți!
Să-i judecați în grabă,
Să-i puneți la pereți!”

Pe cîți nevinovați
Din sate-atunci au scos:
Părinți, surori şi frați
Puțini s-au mai întors.
De atunci tot zic străinii:
„E-a noastră Bucovina.
Trăiați în întuneric
Noi v-am adus lumina”.

Dar nu ne-a adus nimeni
Cu trenul, cu maşina.
Aici ne-au fost străbunii,
Aici, dintotdeauna.

Aici Ştefan lupte a purtat
Cu duşmanii săi mulți,
Iar Eminescu a-nvățat
La noi, la Cernăuți.

Ai gloriei martori mai sînt
Hotinul şi Cosminul.
Noi pe acest colț de pămînt
Ne-am făurit destinul.

Noi vrem s-avem un ilume,
Cu el să ne mîndrim.
Cît vom trăi pe lume
Români să ne numim.

Elena Fedoreac,
s. Budineţ - Storojineţ

Clopotul

Auziți? Clopotul sună!
Deşteptați-vă, români!
El pe toți din nou ne-adună
Ca să fim pe noi stăpîni.
El ne cheamă la unire
Cu glas dulce, românesc:
Nu vrem haos şi-”nfrățire”
pe pămîntul strămoşesc.
Satele ni-s botezate
După calapod rusesc,
Iar al meu grai, fără moarte,
Veneticii-l prigonesc.

Ei ar vrea să nu mai fie
Graiul nostru dar ceresc,
Doinele să nu învie
pe meleagul strămoşesc.

Dar lumina cea cerească
cu blîndețe bate-n geam.
Să dea Domnul să trezească
Oropsitul nostru neam.

Ion Voronca
Horecea-Urbană

Plugușor

Aho! Aho! Copii şi fraţi
De la poale de Carpaţi,
De pe plai bucovinenan,
Vă dorim în aist an
Să dea Domnul sănătate
Şi noroc s-aveţi în toate,
Soarele să vă zîmbească,
Tot românul să-nflorească,
Ploi la timp, noroc la plug,
Fericire şi belşug,
Să rodească viile,
Să roiască-albinele,
Pe la toate casele
Numaj feţe vesele.
La picfeare clopoţei,
La urechi cu zurgălăi,
Ian mai îndemnaţi, flăcăi!
Hăi! Hăi!
Pentru steagul Tricolor
Şi soarta-acestui popor,
Pentru limba cea română
Care-n veci să ne rămînă,
Să tragem brazdă de plug
De la Tisa pîn' la Bug,
Călare pe tăvălug,
Din Carpaţi pînă la mare
S-avem floare lîngă floare
Şi o Românie Mare.
Şi pe dealuri, şi pe văi
Trageţi roata, măi flăcăi!
Hăi! Hăi!
Scoală, frate, şi priveşte,
Ţara-ntreagă cum jeleşte,
Cum jeleşte ca o mamă
Şi la sînul ei ne cheamă,
Ca să mergem cu grăbire,
S-o scăpăm de grea sortire.
Scoală, Ştefane, să vezi

Şi-ai să crezi şi n-ai să crezi:
Basarabia suspină,
Plînge dulcea Bucovină,
Şi Ardealu-i represat
De duşmanu-nveninat.
Cadrilaterul ne chiamă
Să-l aducem lîngă mamă,
Lîngă mamă vrea Hotinul
Şi Chilia, şi Cosminul.
Mînați boii peste plai,
Bravi urmaşi ai lui Mihai!
Mînați, măi!
Hăi! Hăi!
Bucovinenii sînt trişti,
Mîncați de banderovişti
Şi de trădători de neam,
Ce îi rod din an în an:
Galiția-ar încerca
Şi credința să ne-o ia.
Basarabia-i supărată
Că-i de doi bandiți furată
De rusofonul barbar
Şi de-un greco-turc-bulgar.
Fără munți şi fără mare-i
Ca pămîntul fără soare.
Hai, români, nu vă lăsați,
Să facem unire, frați!
Să-mbăzdăm azi cu juncanul
Pe-unde-a trecut Mareşalul!
Mînați, măi!
Hăi! Hăi!
Cu preotul şi-nvățătorul
Să trezim din somn poporul,
Să nu fim tot moldoveni.
Ardeleni, bucovineni,
Rupți de gardul cel ghimpat,
De acel pact blestemat.
Vrem o Românie Mare,
Cea mai frumoasă sub soare,
Alba Iulia să fie
Capitala României!

Liberali şi țărănişti,
Democrați, ecologişti,
Cei din Frontul Popular,
Toti cei însemnați cu har
Timpul e să ne unim,
„Haiducească” s-o-nvîrtim,
„Haiducească” lui Codreanu,
Lui Bujor şi lui Jianu.
S-o mai învîrtim o dată,
Să rupem sîrma ghimpată
De la Mare spre Ardeal,
Îndemnați de Decebal,
De la Tisa spre Liman,
Îndemnați de-un domn Traian.
Mînați, măi!
Măi! Măi!
Să-ncepem ziua de mîine
cu „Deşteptă-te, române”,
Să ne-ajute Dumnezeu
Şi la bine, şi la greu.
Dorim ca în astă vară
Să-ntregim a noastră țară,
S-avem pîine şi mălai
Stăpîni să fim peste plai,
Prim-ministru-al Romîniei
Vrem ca Mircea Druc să fie,
Iară „Vatra Românească”
Să-ncălzească soarta noastră.
Umflați pieptul, băietani,
La acest hotar de ani
Şi sunați din zurgălăi
Să răsune peste văi
Din Giurgiu la Ceremuş,
Din Tighina la Beiuş!
Din clopote ați zvonit,
Acu-i timpul de oprit.
Aho! Aho.

A urat În satele de pe valea Sireţelului
la început de an **T. Drăguşel.**

Biserica din Horecea, zidită în anul 1766 de mitropolitul Moldovei, Gavril, şi marele logofăt Cilibin. Serviciile divine sînt şi în prezent oficiate în ea în limba română.

Foto: V. Gomaniuc

Oameni și destine

NĂPĂSTUITUL PETRE CIURIUC

- Bun întîlnjşul, bade Petre!

- Bună să-ți fie inima, măi Dragoş!

- Demult nu ne-am întîlnit, deşi trăim într-un sat...

- Nu prea umblu pe drumuri, că-s bătrîn şi-amuş mă trec, măi băiete...

- Bade Petre, cum ai ajuns să te stabileşti în satul nostru, cînd nevasta şi copiii ți-au rămas în satul vecin?

- După cum ştii, m-am născut la Corceşti. Din moşi-strămoşi ştiam că-s român. Numele de familie mi-e Ciuriuc, deşi înaintaşii mei s-au numit Ciurea. Dar tovărăşii aceştia mi-au spus că-s ucrainean. M-au ucrainizat, dar inima mi-i tot română. Pe prima nevastă, pe cea de la Corceşti adică, o cheamă Sancira Cic. Am trăit foarte bine cu ea, avînd împreună patru copii, trei băieți şi-o fată. Toți sînt dați în rînd cu lumea şi vin pe.la mine...

- Nu mi-ati răspuns cum ați ajuns în satul nostru, însurîndu-vă aici cu Varvara Vasilovici, avînd şi cu dînsa patru copii.

- Măi băiete, am păcate mari, dar toate acestea s-au întîmplat din cauza „eliberatorilor" sovietici. Am stat ascuns şapte ani de zile. Mă urmăreau ruşii ca pe un criminal. Vroiau să mă ducă la munci silnice în Carelia, apoi - la Donbas. M-au socotit „banderovist", deşi satul Corceşti e sat românesc şi la noi n-a ființat vreo organizație a naționaliştilor ucraineni. Vroiau să-mi facă zile negre şi pentru faptul că am fost sergent în armata română... La Pătrăuții de Sus, în cătunul Leorda, m-am cunoscut cu o văduvă tînără, pe nume Varvara. La Corceşti n-aveam chip să mă arăt, şi ea, Varvara îmi

aducea mîncare în pădure, căci îmi cunoştea ascunzişul. Aşa m-am lipit de căsuța ei, pe cînd la Corceşti mă credeau dispărut.

- Unde ați făcut armata, bade Petre?

- La Regimentul 4 Pioneri Craiova.

- Şi ce v-a impresionat cel mai mult în timpul cătăniei?

- La 22 iunie 1941 eram concentrat la Galați. Atunci Mareşalul a dat ordin să trecem Prutul. Ardeam de nerăbdare să-l trec, căci vroiam să-mi văd liberă Bucovina. Ne-am încolonat şi cîntam:

Azi noapte la Prut

Războiul a-nceput,

Trec românii dincolo iară,

Să ia moşia pierdută-astă vară.

Mergem în cîmpia Basarabilor,

Plină de grîne, plină de dor,

Şi-n Bucovina cu mănăstiri şi brazi.

Mergem la luptă noi, camarazi!...

- Şi pe urmă ce-a fost?

- Pe urmă, după război, am fost hăituit de stalinişti. Toate relele au început din momentul, cînd în satul nostru s-au iscat aşa-zişii activişti locali ai puterii sovietice, Dumitru Moldovan, Dumitru Ungurean, Nicolae Cramariuc, n-ar mai putrezi în pămînt, că din pricina lor s-au vărsat rîuri de lacrimi...

- Ce ne mai puteți spune în încheiere, bade Petre Ciuriuc?

- C-au trecut timpurile, cînd trebuia să-i respecți pe hoți şi bandiți. Amu ne putem spune toate durerile, căci putem respira mai liber. Voi, cei mai tineri, ați început lupta de eliberare națională. Continuați-o pînă la capăt, nu dați nici un pas înapoi. Şi Dumnezeu să vă ocrotească.

Interlocutor: **Dragoş Tochiţă***, muncitor silvic.*
Satul Pătrăuții de Sus - Storojineț.
A consemnat: D. Covalciuc

CRONICA DE LA CUPCA

Din însemnările cantorului bisericesc Vasile Timiş

I.

La Cernăuți, în arhiva statului, se află un document, pe care l-a cercetat un învățător din Cupca, Bicer Dragoş, directorul de azi al şcolii de pe malul stîng al Şiretului. Alexandru cel Bun, domnitorul Moldovei (1400 -1432), prin documentul din 27 mai 1429 dăruieşte pentru meritele sale de vitejie boierului Ivan Cupcici satul nostru, unde-şi avea şi casă, dar nu ştie nimeni pe ce loc s-a înălțat acea casă... „Toate acestea să-i fie uric cu tot venitul copiilor, nepoților, strănepoților şi răsstrănepoților şi întregului neam al lui". Despre toate acestea a scris Neagoe Logofătul şi gramota a legat-o cu pecete şi a dat-o s-o întărească domnitorul. După cercetătorul vechilor documente moldoveneşti Costăchescu, primul Cupcici apare în anul 1422 ca logofăt şi vornic de Suceava. În 1429 primeşte în dar de la domnitor satele Cupca, după numele lui Cupcici, şi Negouții, iar la 15 iunie 1431 i se întăresc sate lui Cupcici care sînt în număr de douăzeci. Acesta a fost pan Ivan Cupcici, despre care documentele vorbesc pînă în anul 1434.

În 1435 acest vornic moare, iar despre fiul său Iurie se vorbeşte într-un uric din 1444, cînd i se dăruiesc satele Camenca şi Tomeştii, precum credea că satul nostru să se fi chemat Tomeşti pînă a lua denumirea de Cupca de la Cupcici. Tomăscu se numeşte şi azi o părticică a satului, un deal ce-i hotar cu Sucevenii şi pădurea. Întrebînd de nişte oameni bătrîni, ei mi-au spus că Tomeşti s-au chemat în trecut Sucevenii, adică în vremuri mai adînci.

În 1474 satele Camenca, Tomeştii şi Cupca erau ale Maruscăi, fiica lui Ivan Cupcici, şi ale lui Mihno, vărul ei şi fiul lui Groze Cupcici. Maruscăi i-a urmat Andreico Serbiei. Aceşti boieri, se pare să fi fost poloni de origine, dar aceste sate erau moldoveneşti şi aici moldoveneşte se vorbeşte de la începutul începuturilor şi pînă azi. Numitele sate au fost dăruite mănăstirii Putna, iar Cupca chiar prin 1764 era tot dania acestei mănăstiri, căci aşa scria şi în catastihul lui Vartolomeu Măzăreanu.

II:

În timpul păstoriei lui Alexandru Chiseliță s-a încercat, din partea protoieriei ținutale, înființarea unei şcoli publice în Cupca, însă lipsa de energie a parohului local a zădărnicit deschiderea claselor pentru copiii din sat. Abia

la 4 octombrie 1870, în cinstea zilei de naştere a maiestății sale Franț-Iosif, şcoala publică s-a înființat în casa unui țăran, iar a doua zi a început învățămîntul şi Ştefan Soroceanu, care răspundea de şcoală, a înscris 56 de copii.

III.

În 1865 rîul Şiret a început a scobi malurile, şi dealul unde era construită biserica a prins a se surpa. Şi cupcenii, temîndu-se ca ea să nu se dărîme, au făcut o arătare oficială către Consistoriu şi în urma acestei arătări s-a orînduit spre clădirea unei biserici de piatră. Parohul satului cu înțelegerea poporului, înainte de a primi încuviințarea Consistoriului, a mutat biserica pe culmea dealului, unde se află din anul 1866.

IV.

Povestea Alerguş Nicolai, zis Lupu, că auzise de la bunică-sa Timiş Irina că la bisericuța din deal îmbiau oameni cam din douăzeci de sate, dar cît de mari erau satele celea nu se ştie. Şi avînd satul patruzeci de familii, a fost dăruită unui sat mai sărac. Pe locul unde a fost bisericuța era o cruce de stejar, care a fost mutată peste drum lîngă gardul lui Tărîță Lazăr al lui Ştefan. Aici se făceau procesiuni cînd nu ploua sau cînd ploua prea mult, şi familia lui Tărîță Lazăr al lui Ştefan primea poporul cu plăcinte calde.

În 1941 aceşti gospodari au fost deportajji. Lazăr a murit în Siberia, iar soția Zamfira cu copiii au venit înapoi în 1947. În 1948 s-a înființat colhozul şi în gospodăria lui Tărîță era ferma de vite. Dragoş, fiul cel mare al lui Lazăr, era îngrijitor de vite. În casa cea mare rîmau porcii şi rumegau vacile, iar Dragoş, neîncăpînd în casa tatălui său, dormea în fundul tinzii...

V.

Afară din curtea bisericii este o casă, ce purta denumirea de morgă, truparne sau casă mortuară. Nimeni nu ştie cine şi cînd a construit-o. În această casă sta groparul, dar menirea ei era să fie şi azil. Pe lîngă gropar mai trăiau acolo şi oamenii sărmani, chiar şi străini care se oploşeau pe la noi. Poporul îi îngrijea din milă, îi ajuta şi biserica.

Cînd mureau aceşti sărmani, îi înmormînta comuna sau cei cu dare de mînă. Aşa a fost un străin din Hliboca, Zaveliuc Gheorghe, care a fost aici străjer doisprezece ani, aici a murit şi a rămas fără urmaşi. Apoi un alt străin, Goberna, a fost pus tot aici pe masă. Bicer Andronic spunea că a mers la privoghi şi mortul era pus în picioare; erau şi pe atunci destui mişei. Aceasta s-aîntîmplat prin 1910, căci el era la noi la plantarea cireşilor cu Plevan Toader al lui Vasile.

Odată, în Lunea Paştilor, la sfinţirea apei, se împuşca cu săcăluşuri. Lîngă casă era un şopron acoperit cu paie şi cînd a împuşcat, a sărit un dop cu foc. Pe loc casa s-a aprins, a ars dahul, s-au pîrlit pereţii şi au crăpat geamurile. În casa lui Tărîţă Petru al lui Gheorghe era societatea de arcaşi şi societatea avea pompieri, Sidac Mihalache avea un cal cu care căra apă din fîntîni, iar Sturza Vasile a dat alarma cu goarna şi focul a fost stins. Casa a fost refăcută, se cunosc pereţii din dos, şi drăniţită iarăşi în 1945. Atunci s-a strîns de la fiecare sătean cîte 10,5 kile de ovăs, care a fost schimbat pe şponi. Oamenii au făcut singuri 7 mii de drănicioare şi au acoperit truparnea.

(Născut în 1906, cantorul **Vasile Timiş** ne-a pus cronica sa la dispoziţie în anul 1988. Am extras din ea doar cîteva fragmente).

Mănăstirea Putna

Mănăstirea Putna

MIHAI MUNTEAN, un vrednic gospodar român din satul înstrăinat Molodia. Acest „dac liber”, cum este numit în nordul Bucovinei, luptă pentru ridicarea economică a țăranilor români şi pentru drepturile copiilor din satele ucrainizate de a învăța în limba maternă.

Foto V. Bâcu

Mărturii folclorice despre „raiul” stalinist

Bucovina-i ca o cheie

Bucovina-j ca o cheie,
Imblă „uşii ca s-o ieie,
Dumnezeu să nu le-o deie.
Nu ştiu pentru ce păcat
Dumnezeu s-a supărat,
Bucovina lor le-a dat.
Bucovină, Bucovină,
Plîngi de-acuma şi suspină
C-ai rămas la ruşi cadînă...

Inf. Leonora Covalciuc,
gospodină în satul Oprişeni-Hliboca

Măi, Staline...

Bucovină, Bucovină,
Nu mai ai de-amu hodină,
C-o intrat un dobitoc
Cu ritul lung ca de porc
Şi-o băgat spaimă-n norod.
S-o suit la mine-n pod,
Nu mi-o lăsat nici un bob.
Mi-o luat porcul şi-o văcuţă,
Mi-o lăsat o găinuţă.
Măi Staline, măi Staline,
Tu ai inimă de cîine:

Pîinişoara mi-ai luat
Lăptişorul ţi l-am dat,
Ai mîncat pin' te-ai descins
Şi tot la Donbas m-ai prins..

Inf. Vasile Ciobanu,
gospodar în satul Camenca-Hliboca

Lung îi drumu-n Siberia

Foaie verde şi una,
Lung îi drumu-n Siberia,
Lung îi drumul şi bătut,
De români tot îi făcut...
Cînd vedeam trenul că vine,
Tremura inima-n mine,
Cînd vedeam vagoanele
Ştiam că iau oamenii,
Vagoanele pentru boi,
Pregătite pentru noi.
Ca pe vite ne-ncărcau
Şi uşile zăvorau,
Şi mînau trenul departe,
În neagra străinătate.
Iar copiii ce mureau,
Pe geamuri îi aruncau
Părinţii cu-amar plîngeau
Şi din gură blestemau:
„Măi Staline, să n-ai parte
Din copiii tăi, la moarte,
Nici de soră, nici de frate
Că ne duci tare departe,
În neagra străinătate"

Inf. Măria Tărîţă;
nonagenară din satul Poieni - Hliboca

Dorul mamei

Dragi îmi sînt cîmpul cel verde
Şi căsuţa cu cinci fete.
Şi-a bătut un mare vînt,
De-o soră ne-a despărţit.
Am dat-o tare departe,
O pădure ne desparte,
O pădure-ntunecoasă,
Dar şi o sîrmă ghimpoasă.
- Măiculiţă, te -aş ruga
Să vii să tăiem sfrma,
Că mi-i dor de dumneata.
Măiculiţă, plîng cu jale
După-a mele surioare.
Mă tot rog lui Dumnezeu
Ca să vă visez mereu...
Cînd se lasă soarele
Să uzi, mamă, florile
Şi floarea de lămîiţă,
Că-i pusă de-a mea mînuţă.
Cînd 3 fi vreo nuntă-n sat
Să te duci neapărat.
Să te-nchini din partea mea,
Dăruind o floricea,
Că eu sînt tare departe,
O pădure ne desparte,
O pădure-ntunecoasă
Dar şi o sîrmă ghimpoasă.

Informatoare Geta Schipor
gospodină în Pătrăuţii de Jos - Storojineţ

Sărmanii colhoznicii mei

Măicuţa se scoală,
Cu lacrimi se spală,
Că n-are ce duce la moară.
Moara-i în tindă,
Iar sacul - pe grindă
Sărmanii colhoznicii mei.
Mă duc la „pravlenie"
Să scriu „zaiavlenie"
Că taie din normele mele.
Acei din „pravlene"
Mănîncă blinele
Şi taie din normele mele.
Iar tu, „predsedate",
Mai cată în carte
Şi fă-ne oleacă dreptate.
De la o găină-două
Ne cer sute de ouă,
Sărmanii colhoznicii mei.
Pe ei nu-i doare
A noastră sudoare,
Sărmanii colhoznicii mei.
Ne pun norme,
Dar nimic în torbe,
Sărmanii colhoznicii mei.
Avusem mult soare,
Am rămas de jale,
Sărmanii colhoznicii mei.

Informator Ilie Popescu,
docent la Universitatea din Cernăuţi

S-a nvăţat lumea - a fura

De cînd îi colhoz în sat
Iese lumea la furat.
În loc sara să mă culc,
Trebuie ca să mă duc,
Că primaru-aşa ne-a spus:
- N-avem pîine de ajuns...
Iar pîine de nu-i fura,
N-are lumea ce mînca.
Cînd vine primăvara
Brigadirul cu crăcăna
Îţi măsoară zece are
Şi zice că mai mult n-are.
La colhoz - mii de hectare...
După-acele şapte are
Se fac şapte păpuşoare,
Şapte cuiburi de fasule,
Cum să nu margă să fure?
Am lucrat un an şi-o vară
Pentru-o mînă de secară.
Mă duc secara s-o scot,
Cel ce-o dă-i urcat în pod:
- Mîine sară îi veni,
Amu n-am cînd socoti.
Aştept pînă mîine sară
Să mă duc după secară,
Cel ce-o dă, mă dă afară,
Mă-ntorc iar cu traista goală.

Informator IlieGh. Zmoşu,
gospodar din satul Pătrăuţii de Jos, - Storojineţ.

Cînd aveam pîine în pod

Cînd aveam pîine în pod,
Purtam cuşma cea de-un cot.
Dar de cînd s-a-mpuţinat
Şi cuşma s-a joscălat.
Cînd aveam boi în ocol,
Aveam puşcă şi pistol
Şi cuţitul cu stricnele,
Şi mîndruţe frumuşele.
De cînd îi ocolul gol,
N-am nici puşcă,'nici pistol,
Nici cuţit de sîngerat,
Iar mîndrele m-au uitat.

Ce n-ar da pe lume omul

Ce n-ar da omul pe lume
Să nu-i fie dor de nime.
Ce n-ar da pe lume omul
Să nu-l mai ajungă dorul
Dor de mamă, dor de tată,
Dor de timpul de-altădată,
Dor de fraţi, dor de surori
Şi de cînd eram fecior,
Dor de cîntece pe lună
Şi de viaţa mea cea bună,
Dor de lumea ce-mi plăcea
Şi de tinereţea mea,
De fîntîna cea de piatră
De unde lua mîndra apă,
Dor de ţară şi de neam
Şi-ncă multe doruri am.
De-atîta amar de dor
Tînjesc oamenii şi mor.

Informator Constantin I. Motrescu,
cojocar din Crasna-Storojineţ

Foaie verde trei smicele

Foaie verde trei smicele,
Amar de zilele mele,
Cruciuliţa de pe piept
Mi-au luat-o la comitet.
M-au muncit ca pe-un Hristos,
Nelăsînd întreg un os.
Şi-apoi iară că m-au scos
Ca să le fiu de folos:
Dusu-m-au tot în robie
'n Donbas, la cărbunărie,
Să lucrez pe smine în locuri străine.
Măiculiţă mea duioasă,
Ieşi mai repede din casă
Şi te du-n bisericuţă
Şi te roagă mult, măicuţă...
Să vii, mamă, să mă caţi
La mormîntul cu trei brazi
Şi cu ciulini presărat,
Şi cu lacrime udat.
Am murit la Antraţit
Neştiut, ca un calic,
Fără luminări şi pod,
Fără cruce şi prohod,
Plînge-mă, maică, cu dor,
Că ţi-am fost frumos fecior,
Dar de-asupra mea trei stele
Ard ca nişte luminele.
Vino, mamă, să mă chemi,
Mormîntul să mi-l însemni
Cu o cruce de stejar
Şi cu trei crengi de arţar,
C-o steblă de liliac
Şi cu-n firicel de mac,
Că ţi-am fost fecioraş drag.

Înainte de război

Înainte de război
A dat mare jale-n noi.
Gospodari în sat erau
Îi prindeau şi-i deportau.
Cu tot cu copii îi luau,
În vagoane-i încărcau
Şi-n Siberia-i duceau.
Pruncii, săracii, plîngeau,
Lapte mamelor cereau...
În Siberia-i dădeau jos
Şi îi duceau la colhoz.
Toată ziua ei lucrau,
Sara la copii veneau
Şi flămînzi îi adormeau:
- Foaie verde şi-un lipan,
Poate-om mai trăi un an
Şi acasă cînd ne-om duce,
Va da mama lapte dulce
Şi pîinică rumenioară,
Nu ca asta de amară...

Foicica lemn sucit

Foicica lemn sucit,
De cînd îs „deschiaburit"
Pămînt n-am, vrtute n-am
Şi-n colhoz lucrez firman.
Mă scol dimineaţa-n zori
M-apucă frig şi fiori.
Brigadiru-i mînios:
- Ce-aşa tîrziu la colhoz?!
- Brigadire, brigadire,
- Poartă-te puţin mai bine
- Că eşti om aşa ca mine.
- Măi firmane-i ora zece,
- Normele cînd ţi le-oi trece?!

- Du-te repede! Ce stai?!
- Pune hamurile pe cai!...
Şi mergeam pe cîmpurele,
M-apuca un dor şi-o jele.
Şi mergeam pe cîmp întins,
M-apuca jelea şi-un plîns.
Atunci tractor nu era,
Cîmpul cu caii-l ara.
Ne-au luat carul cu boi,
Ne-au făcut săraci pe noi.
Ne-au luat plugul cu cai
Şi-au făcut nimic să n-ai.
Zile-muncă noi am face,
Brigadirului nu-i place.
Zile-muncă pe hîrtie
Şi pîinea în magazie.

Informator Dragoş Tochiţă,
gospodar în satul Pătrăuţii-de-Sus - Storojineţ

Foaie verde foi de fag

Foaie verde foi de fag,
Ieşi, măicuţă pînă-n prag.
Te uită la curcubeu
Să vezi, maică, drumul meu
Drumul către miază-noapte
Unde-s duşi voinici la moarte,
Drumul către răsărit,
Cine-a mers n-a mai venit.

Ţăran cu sumanul scurt

- Ţăran cu sumanul scurt,
Nu şedea-n Siberia mult.
Mai du-te în ţara ta
De-ţi mănîncă slănina,
Făina de păpuşoi

Să nu mai vii pe la noi.
-Eu m-aş duce şi pe jos,
Dar lucrez vara-n colhoz.
De m-oi porni la Crăciun,
M-a prinde gerul pe drum.
Şi-aş merge la Bobotează,
Dar nevasta greu oftează:
„Noi de-aici ne-om înturna
Iarba cînd om număra
Ierbuţa de pe-un hotar
Şi frunza de pe-un stejar."

Foiliţă poamă

Foiliţă poamă,
Nu mă bate, mamă,
Nu mă blestema,
Că eu te-oi lăsa.
Şi m-oi duce-duce
Peste-o apă dulce,
Peste-o apă lină
În ţară străină.
Şi-oi lucra opt oară,
Şi-oi ieşi afară...
Mămuca, mămică,
Scrie-mi scrisorică:
Scrie-mi rînd cu rînd,
S-o citesc plîngînd.
Scrie-o-n rîndurele,
S-o citesc cu jele.

Opreşte, Ghiţă, maşina

- Suie, Mariţă-n maşină!
- Nu mă sui că sînt străină!
Opreşte, Ghiţă, motorul,
Că valul mi-a rupt piciorul.
De-ai şti, tată, traiul meu,

N-ai dormi noaptea somn greu,
Te-ai scula la miezul nopţii,
Şi mi-ai cere ceasul morţii!
Of şi iară of!

Eu noroc n-am mai avut

Ardă-te-ar străinătate,
Mi-ai rupt viaţa jumătate...
De cînd, maică, m-ai făcut
Eu noroc n-am mai avut.
M-ai blestemat, maică, lunea
Prin străini să-mi mănînc pîinea.
M-ai blestemat, maică,
marţea prin străini să-mi mănînc viaţa.
M-ai blestemat, maică, joia
Prin străini să ştiu nevoia.
M-ai blestemat vinerea
Să nu stau la casa mea
Să nu-mi cresc copii *mei,*
Ce mi-au rămas mititei,
Mititei, fără părinţi,
De toată lumea huliţi.
Copilaşii fără mamă
Rar cine îi bagă-n samă...
Aglăiţă şi Ghenuţă
Cui îţi spune voi „mămuţă"?
Dimineaţa vă sculaţi,
Pe ochi negri vă spălaţi.
Coada cin' v-o împleteşte,
La şcoală cin' vă porneşte?
Mama voastră-i deportată
Şi de voi înstrăinată.
Depărtată-i, depărtată,
Nu ştiu de-a veni vreodată.

Spune-mi mie, păsăruică

- Spune-mi mie, păsăruică:
Puiul meu unde se culcă,
Cînd se scoală, ce mănîncă?
Spune-mi mie, vrăbioară:
Puiul meu de und' se scoală,
Pe obraz cu ce se spală,
Pe obraz cu ce se şterge,
Viaţa lui cum o petrece?
- S-ar spăla cu apă rece,
Pe la el valea nu trece.
- Eu m-aş duce ca să-i duc,
Dar mă tem că-mi fac bucluc.
Săracul puiuţul meu,
Unde-i el şi unde-s eu...
- Fii voioasă, cum n-ai fost,
Că puiul ţi-i sănătos.
Astăzi - mîine.
Puiu-ţi vine:
Asară-au comunicat
Că Stalin s-a împuşcat.

Înregistrări făcute de Dumitru Covalciuc
în localităţile Arboreni - Noua Suliţă şi Davideni-Storojineţ.

Jalea ţăranului

Foaie verde de măslin,
A venit prin sate chin
Cu zaconul lui Stalin.
Pe oameni care-au muncit
Golanii i-au jefuit,
Avutul tot ni l-au luat,
În vagoane ne-au mînat:
Pe creştini i-au deportat,
La-nchisoare i-au băgat,
Munca dreaptă le-au luat.

Familii-ntregi au distrus,
La Siberia-n ger le-au dus.
Cît plîns şi jale amară,
Cînd le-au dat din casă-afară...
Uşile le încuiau,
Scînduri în geamuri băteau.
Rămîneau copii şi fraţi
Şi copii înstrăinaţi,
Iar golanii ce rîdeau
Lui Stalin îi mulţumeau:
„- Mulţumim, tătucă, toţi
Că ne-nveţi ca să fim hoţi...”
Apoi stam şi ne gîndeam
La viaţa care-o trăiam,
Căci sufeream mare chin
Din drăcia lui Stalin.
Iar Stalin cît a condus
Numai rele ne-a adus...
Dacă ieşi şi azi în sat
Vorbe drepte n-ai aflat,
Numai vorbe minciunoase,
Tot de la Stalin rămase...
Du-te-n sat la magazin
Şi-i ieşi doar cu venin,
Înăuntru de-i intra
Mai nimica nu-i lua:
Vitrinele s-au golit,
Speculanţii s-au înmulţit,
Vînzătorii s-au-mbogăţit.
Lucrurile ce mai sînt
Pe sub mînă tot le vînd.
De-ndrăzneşti să ceri ceva,
Ei ştiu a te astupa,
Că la ei puterea-i mare
În minciuni şi buzunare.
Lucruri bune şi frumoase
Pun în torbe - şi acasă!
Le duc toate la bazar
Şi le vînd cu preţuri mari.

Gh. Semeniuc, gospodar din comuna Voloca pe Derelui.

Scrisori din România

Sînt o descendentă a pictorului BUCEVSCHI

Stimate domurile Dumitru Covalciuc!

Sînt foarte emoționată cînd vă scriu aceste rînduri şi nici nu vreau să vă răpesc din timpul Dumneavoastră prețios. Dar, totuşi, voi încerca să explic ce anume m-a determinat să vă deranjez.

Sînt o descendentă a pictorului Epaminonda Bucevschi şi dețin o broşură a originii familiei Bucevschi, editată în 1939 la tipografia „Mitropolitul Silvestru" din Cernăuți.

Am avut deosebita plăcere să vă urmăresc la TV şi am aflat cu bucurie locui unde se află mormîntul pictorului, precum şi că lucrările strămoşului meu se păstrează cu respect. Eu nu am cunoscut decît puține lucruri. Sînt foarte mîndră că fac parte din această familie, mai ales că m-am născut în 1943, exact după o sută de ani de la naşterea pictorului. De asemenea, dețin şi o parte din arborele genealogic al familiei Bucevschi din comuna Ilişeşti. Cred că sînt înrudită cu Dumneavoastră, deoarece bunica mea,. În 31 decembrie 1931, se numea Măria Covalciuc.

Eu nu cred că reuşesc în viitorul apropiat să vizitez oraşul Cernăuți mai ales că nu cunosc acolo pe nimeni.

Cu stimă şi bucurie,
Diana Bucescu,
or. Timişoara

Vă ofer un recital din poezia eminesciană

Sperînd că aceste rînduri vor ajunge la Dumneavoastră, îndrăznesc să vă deranjez, scriindu-vă.

Sînt actor de limba română, angajat al Teatrului „Victor Ion Popa" din Bîrlad, județul Vaslui şi, în plus, sînt un pasionat recitator de versuri. Icoana vieții mele, ca şi a Dumneavoastră, este Eminescu.

Eu am în repertoriul teatrului meu un recital poetic extraordinar ce se numeşte „Eminescu e în noi". El conține 1200 de versuri în 120 de minute, învăluit într-o coloană sonoră a Televiziunii Române. Spectacolul a fost creat de mine cu prilejul centenarului comemorării. El se bucură de un mare succes, iar eu am trăit cele mai depline satisfacții profesionale.

În acest sens, se explică faptul că, fiind singurul actor din România care am un spectacol întreg din poezia eminesciană, am fost invitat la mari acțiuni culturale desfăşurate la Chişinău. M-a surprins sărbătoarea limbii de la Cernăuți, inițiată de Societatea „Mihai Eminescu", şi sufăr cumplit că n-am dat şi eu „o mînă de ajutor" acoio.

Dacă vom fi sănătoşi, eu vă ofer gîndul meu bun, serviciile mele cu acest recital de excepție şi vă rog să luați legătura cu mine în scris sau telefonic, să facem în aşa fel, încît să vă fiu de folos.

Aştept confirmarea acestor rînduri şi ecoul propunerii mele, neuitînd că Eminescu este permanent. Deci, recitalul meu poate fi prezentat nu numai la festivități, ci putem face în Bucovina un şir de spectacole.

Deplasarea mea nu e costisitoare. Sînt singur (cu Dumnezeu şi Eminescu).

Cu deosebită stimă,
actor Florin Predună,
or. Bîrlad

Cîteva date despre poetul Gavril Rotică

Stimaie domnule Dumitru Covalciuci

Am urmărit cu deosebită emoție sfînta sărbătoare a limbii româneşti de la Cernăuți şi mi-am amintit de un mare poet bucovinean, care a luptat pentry neam cu pana şi cuvîntul, prin poezie, proză, articole şi în parlamentul României Mari. Se numea Gavril Rotică. Acest om pînăîn clipa în care a

închis ochii a sperat în vremuri mai bune pentru conaționalii săi din Bucovina şi de pretutindeni. M-am gîndit că, printr-un miracol, dacă ar mai fi trăit, ziua de 15 septembrie 1991 ar fi fost pentru el a doua măreață zi după apariția sa pe lume.

Eu sînt pictor, iar soția sa, Georgeta G. Rotică, ce mi-a fost profesoară de desen, mi-a vorbit nespus de mult despre soțul d-sale, pe care şi eu l-am cunoscut, şi despre frumosul oraş Cernăuți, unde a predat lecții la o şcoală de fete. Dealtfel, la facultate l-am avut profesor şi pe baronul de Lowendhal care, de asemenea, mi-a vorbit foarte frumos despre oraşul Cernăuți. Din păcate, eu nu l-am văzut niciodată, deşi a trebuit să fac o susținută docu- mentare pentru un ciclu de desene, comandat de Comitetul de Cultură Botoşani, pentru memorialul „Mihai Eminescu" de la Ipoteşti, ciclu de 101 desene în tuş cu penița, reprezentînd locuri prin care a trecut Luceafărul poeziei româneşti de la naştere pînă la moarte. Acest ciclu se găseşte la memorialul susmențional, iar o parte din desene au fost reproduse în cartea „Paşii poetului".

Întorcîndu-mă la poetul Gavril Rotică, vreau să vă ofer cîteva date, spre a vă trezi şi mai mult interesul şi a vă ocupa şi Dumneavoastră de dînsul. A trăit între anii 1886-1951. S-a remarcat şi ca publicist. După 1918 a fost membru în parlamentul român, dar şi membru în comitetul de lectură şi de admini- strație al Teatrului Național din Cernăuți. S-a aflat în fruntea Sindicatului Ziariştilor Bucovineni. La Cernăuți a locuit pe strada General Zadic nr. 3/a.

Din scrierile poetului se mai păstrează puține lucruri. Chiar şi Biblioteca Academiei Române nu le are pe toate. Eu am avut un ciclu de versuri şi l-am donat, cu consimțămîntul soției poetului, Sucevei, dar, se pare, acolo s-a pierdut. În Suceava avea dat şi numele unei străzi, azi şters, iar în urmă cu 4-5 ani personalul bibliotecii orăşăneşti din Suceava la investigațiile mele habar nu avea cine-a fost Gavril Rotică, deşi e născut la Udeşti şi a fost profesor la Liceul „Ştefan cel Mare". Era şi o fotografie a celui mai reprezentativ poet al Bucovinei de pînă la Unirea din 1918 în muzeul de istorie din Suceava, fără să i se fi scris numele sub ea.

Poetul bucovinean este înmormîntat în cimitirul Bellu, în vechea parcelă a scriitorilor, în dreptul lui Nicolae Labiş. Tot aici mai sînt Soricu şi Corneliu Moldovanu. Soția poetului, Georgeta G. Rotică (fostă Miclescu) a decedat în 1980, arsă, din „grija" nepoților față de sufletul său bun şi generos. Acestora le-a rămas tot ce a agonisit poetul.

M-aş bucura mult, dacă m-ați înştiința despre munca pe care o depuneți în aducerea la viață a personalității care a fost G. Rotică.

Cu deosebită stimă,
pictor Spiru Vergulescu,
or. Bucureşti

Mărturisire

Anii din urmă sînt cei ai vieții mele care au marcat o crîncenă durere în acel lăcaş al ființei numit suflet şi care de fapt ne-au însemnat.

Doresc, aşa precum la sfînta împărtăşanie, să mă mărturisesc azi vouă.

Era în seara zilei de 25 martie 1944, cînd în oraşul Cernăuți se auzeau bubuiturile tunurilor dincolo de Prut, care sfîşiau liniştea de altădată. Deodată, o explozie puternică a zguduit oraşul, s-au stins toate luminile, doar ici-colo în flăcări vii ardeau maşini pe străzile oraşului.

Cred că mai rămăseseră cîțiva localnici şi atunci ardea;tatăl meu m-a dus în casă şi m-a înfăşurat peste torace cu drapelul nostru tricolor spunîndu-mi „ - Cu prețul vieții tale chiar, să nu-l laşi niciodată pe mîna duşmanului!..."

Mi-am făcut semnul crucii şi am jurat pentru prima oară în viață că nu-mi voi trăda niciodată țara , părinții şi neamul.

Noi n-am plecat de bună voie, am fost evacuați, totul a rămas acasă, şi ne- am salvat doar în ideea de a nu rămîne pradă unuia dintre cei mai perfizi duşmani ai țării.

Am trăit ascunşi în buncăre luni de zile după 23 august 1944 şi apoi mereu supravegheați pentru vina de a ne fii născut în Bucovina.

De atunci am perseverat în credința că poporul nostru cu înțelepciunea lui nu are sîrmă ghimpată la hotarele minții. Din cei ale căror oseminte odihnesc pe plaiul Bucovinei, la Cernăuți, amintesc doar doi: pe bunicul şi unchiul meu, Aurel de Reus-Mîrza şi Eusebie Mandicevschi (primul a fost directorul admi- nistrativ al Palatului mitropolitan, iar cel de-al doilea compozitor de pe plaiurile Molodiei).

... Păstrez şi azi convingerea că voi, cei care sînteți acolo, acasă, sfințiți cu fapta dovada demnității de a fii român.

Cu pioşenie
vă sărut dreapta.
Rodica Puia,
profesoară Tîrgu Mureş.

Dorinţa mea e să vizitez Cernăuţii

Subsemnatul a făcut liceul comercial „Iuliu Valori" din Cernăuți, situat pe fosta stradă Mărăşeşti, iar tatăl meu a fost şef de gară la Ştefăneşti, pe linia Coțmani-Vrînceni-Zaleşcichi. Din nenorocire, în 1940 - 1941 am stat la Cernăuți, sub ruşi. În iunie 1941, prin 28-29, mă aflam la Zaleşcichi. Acolo au intrat nemții cu războiul. Eu, nefiind din localitate, am fost arestat şi internat în lagăr.

Din lagăr am reuşit să scriu clandestin la Cernăuți. Şi Ana Andruşco, fata căreia m-am adresat, le-a spus foştilor colegi că eu mă aflu în lagăr. Aceştia au făcut demersuri la mareşalul Antonescu şi aşa am fost pus în libertate şi adus în țară. Desigur, am făcut alte demersuri şi am mai salvat din lagărul Lamdsdorf încă 40 de bucovineni civili, care n-au avut nimic cu armata sovietică.

Dorința mea şi a soției este să aflu dacă Andruşco Ana mai este în viață, s-o putem vizita şi să-i mulțumesc pentru zilele ce le mai trăiesc şi azi. Ea o fi avînd familie, soț, copii, nepoți, precum am şi eu copii şi nepoți. Cine ți-a salvat viața, nu poate fi uitat. Dacă dînsa nu este în Cernăuți, poate este la țară, unde, la fel, avea casă. Ea mai avea două surori şi o bună colegă pe care o chema Coco.

Faceți ceva să pot veni la Cernăuți doar pe 3-4 zile, să vizitez catedrala, Mitropolia, Teatrul Național, Liceul „Aron Pumnul" şi Liceaul ortodox, să mă plimb pe strada lancu Flondor, să trec pe la Societatea „Mihai Eminescu". Cunosc cîte ceva din lupta ce o duceți pentru limba română. Pentru mine sînteți nişte eroi. Luptați din răsputeri, viitorul este al vostru, căci noi ne ducem unul cîte unul. Succese în lupta voastră şi aveți toată încrederea în viitor.

Cu stimă, mulţumiri şi deosebit respect,
Victor Vahnovan,
oraşul Deva

Cîntec de jale

Din hotar pînă-n hotar
Cîntă-o doină cu amar
Tot românul care plînge
Dorul său ce nu se stinge.
De la Prut spre Răsărit
Tot Românu-a pribegit
Doar cu doina lui cea dragă
A pornit în lumea largă.

De la Mureş spre apus
Vremea bună s-a răpus,
Iar în Leagănul cel sfînt
Doina plînge şi-n mormînt.

Cîntă doina şi-o suspină
Codru-n trista Bucovină,
Iar în colțul de la Mare
Valuri plîng cu întristare.

Prin aceeaşi doină lină,
Care soarta ne-o alină,
Spune țărişoara toată
Chinul ei de mutilată.

August, 1940

Tatiana Guga
Vatra Dornei

Dreptatea ta

Dreptatea ta o ştiu cu toți,
Dar încă stai cu jugu-n gît:
Te scuipă ca pe nişte hoți
Şi-ți spurcă frumusețile şi graiul,
Şi nu numai atît.

Noi apele şi grîul frați le-avem,
Şi falnicii stejari de la Cosmin.
Voi colbul stepelor ni l-ați adus
pe tălpi ca un blestem
Şi ne-ați turnat în cîntec şi-n
fîntîni venin.
Nu ne-or urni de-aici nici tancuri
şi nici mişelia
Fiindcă rădăcina ne este veşnicia.

Scrisoarea tatei

Călătorule,
Poate-ai s-ajungi pîn' la Horecea-n
deal,
Spune-i c-am rămas bătut în cuie dincolo
de-un lac Baikal.
Spune-i dragului mereu,
Fiului meu,
Îngerul de veghe şi nedesluşit,
Că n-am murit;
Am uitat a rîde şi a plînge
Şi mi-au înghețat pădurile în sînge.

George Pivin-Leandru
Gîrleni - Bacău

Ecou în timp

Pe un drum între munți
răsări un convoi
După straiele albe
un şir de eroi
Dar oamenii-aceia în alb
tăceau
Aveau jar în priviri
şi paşii dureau
Mireasmă de fag îi însoțea
Erau umbre vii
luminate de o stea
Se auzi un glas deşi păreau
nouă
Sîntem cărăuşi şi ducem rouă
Aprindeți făclii din flacăra
vieții
Strigați!
înalte glasurile voastre
prevestească visatul răsunet.
Treziți-vă, Români!

Rodica Puia
Tîrgu Mureş

Un suflet îşi strigă durerea

Din hotarul strîmb al ţării, tot privesc spre
Cernăuţi
Şi oftez, şi plîng în mine, pentru verii
neştiuţi.
Am avut şi eu bunică, precum au copiii
toţi,
Avui moşi, avui mătuşe, nu-i cunosc, - acum
sînt morţi.
Draga mea, bunică dragă, să mă ierţi
că n-am ştiut
Nici cînd moartă-ai fost pe masă, şi nici
pogorîtă-n lut.
O, mă iartă, - a mea bunică! Ah, mă iartă,

dacă poţi,
Că n-am ajutat ca limba-ţi s-o vorbească
- ai tăi nepoţi.
Şi de-ai învia acuma, colo-n sat, la
Mihoreni,
Tu n-ai şti ce vor nepoţii, cînd ţi-ar zice:
„Dobrîi deni!”
Glasul tău şi-al lui tăticul strigă din
morminte reci
*Că hotaru-*1 *văd departe şi n-aveţi*
linişte-n veci.
Doamne, cît dorise tata să-şi revadă
neamul tot,
Însă n-a putut, sărmanul, că nu-i dase
paşaport.
N-a putut să-şi vadă sora, nici în drumu-i
spre mormînt
Şi de-aceea sînt datoare prin paternul
jurămînt,
Ca să fac tot ce se poate pentru scumpul
său pămînt.
Facă Dumnezeu dreptate! Deocamdată, spun
atît!

Pandelia Radeş,
or. laşi

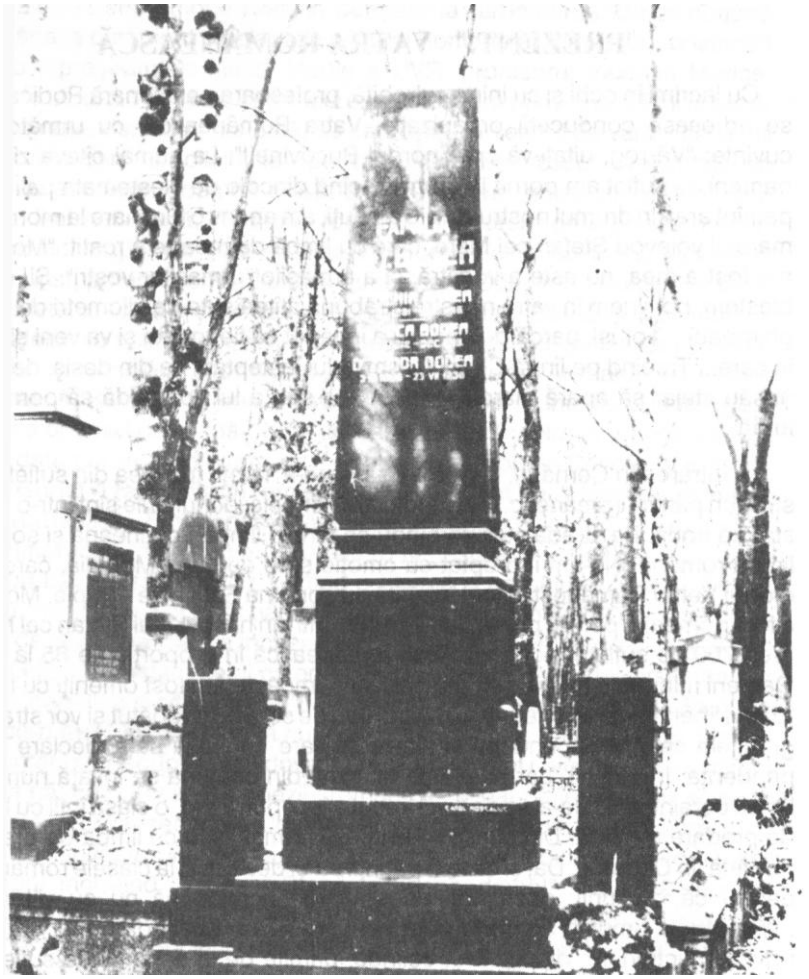

Mormîntul doctorului Isidor Bodea, un ardelean ce şi-a adus contribuția la unirea, în 1918, a Bucovinei cu România. Situat în vechiul cimitir din Cernăuți, monumentul funerar din imagine a fost restaurat în 1991 de cercul „Arboroasa” pe baza donațiilor făcute de filiala din TîrgulVlureş a Uniunii Vatra Românească.

(Foto **V. Bâcu**)

La apelul provinciilor istorice, pentru Ardeal a răspuns „PREZENT!" VATRA ROMÂNEASCĂ

Cu lacrimi în ochi şi cu inima zdrobită, profesoara pensionară Rodica Puia se adresase conducerii organizației Vatra Românească, cu următoarele cuvinte: „Vă rog, uitați-vă spre nordul Bucovinei!". La numai cîteva zile, 16 oameni de suflet am pornit la drum, trecînd dincolo de blestemata palmă de pămînt arat. În drumul nostru spre Cernăuți, am aprins o lumînare la mormîntul marelui voievod Ştefan cel Mare, care cu limbă de moarte a rostit: „Moldova n-a fost a mea, nu este a voastră, ci a urmaşilor urmaşilor voştri". Şi, ca un blestem, noi ținem în vatra noastră străbună atîtea sute de kilometri de sîrmă ghimpată... Totuşi, parcă dumnezeu a început să fie român şi va veni şi clipa în care... Trecînd pe lîngă Codrii Cosminului, aşteptam ca din desiş, de lîngă al său stejar să apară marele voievod, ca sub a lui comandă să pornim la luptă.

La intrarea în Cernăuți, o ploaie deasă ne-a însoțit tristețea din suflete. Pe străbun pămînt românesc, toate indicațiile, firmele, denumirile sînt într-o limbă străină nouă. Pe stradă auzi vorbindu-se tare în limba ucraineană şi şoptit în limba română. Ne-am îndreptat cu emoție spre comuna Molodia, care prin efortul Vetrei Româneşti a fost înfrățită cu comuna Şăulia de Cîmpie. Molodia a fost pomenită pentru prima dată în 1486, într-un hrisov al lui Ştefan cel Mare; are 3700 de suflete, populația fiind românească în proporție de 85 la sută. Oameni minunați, harnici, cu gospodării frumoase. Am fost omeniți cu toții la „dacul liber" Mihai Munteanu, ale cărui flori de seră au străbătut şi vor străbate granițele celor independenți şi ale celor care urmează să-şi declare inde- pendența. Incredibil, dar adevărat, la liceul din comună se învață numai în limba ucraineană. De-abia de anul trecut a început, timid, o clasă întîi cu limba de predare română. Din acest an ființează primul liceu cu limba de predare română, în Cernăuți. Da, şi se tem părinții să-şi dea copiii la clasele româneşti, pentru că, zic unii, dacă nu cunosc limba ucraineană nu au viitor. De ..."Drepturile omului" au parte doar cei care le au. Abecedare noi, cărați de poveşti, dicționare, diapozitive, colinde,.primite de la oamenii de suflet din Tîrgu-Mureş,le-am oferit acelora care vor să deschidă românescul drum. Şi ne spuneau femei şi bărbați trecuți de vreme, la slujba religioasă din comună: „Maică, luați-ne la voi!". Cred că în acea clipă simțeam cu toții la fel: „O rugăciune către ceruri

zboară/O rugăciune către Dumnezeu". N-am plecat din nordul Bucovinei pînă ce n-am făcut donația de 1000 de ruble necesare refacerii mormîntului medicului ardelean Izidor Bodea, în casa căruia s-a hotărît, în 1918, Unirea Bucovinei cu România. Vă rugăm, români cu suflet, depuneți donații în bani la Vatra Românească, pentru a reface celelalte morminte ale ardelenilor care şi-au găsit sfîrşitul dincolo de sîrma ghimpată!

În ziua de 15 septembrie 1991, în Cernăuți, la sărbătoarea „Limba noastră cea română" a participat o delegație a Vetrei Româneşti: inginerul Constantin Herişanu - preşedintele filialei Mureş a UVR, profesorul Valentin Marica- redactor la studioul de radio Tîrgu-Mureş, profesoara pensionară Emilia Lazăr [4] şi subsemnata. Pentru prima dată, au participat, la Teatrul de vară, cîteva mii de români, susținînd solicitările Spcietății „Mihai Eminescu", prezentate de preşedinta acesteiia, doamna Alexandrina Cernova: limba oficială, în zona Cernăuți, limba română; Tricolorul românesc, cu drept de arborare; întoar- cerea caselor naționale care au aparținut românilor bucovineni. Talentatul poet şi ziarist, pelerin pentru românii bucovineni, Dumitru Covalciuc, a făcut apelul județelor româneşti: Storojineț, Rădăuți, Hotin, Cernăuți, Dorohoi. La apelul satelor au 'lipsit: Buci, Frunza, Albovăț, care au fost şterse de pe hartă. La apelul provinciilor istorice au răspuns prezent: Ardealul prin Vatra Românească, Banatul, Oltenia. N-au răspuns la apel Muntenia şi Dobrogea. Un preot a chemat pe scenă pe Jtoți cei care purtau Tricolorul, şi acesta a fost sfințit, o dată pentru totdeauna, ca drapel al românilor din Bucovina. Emoțio- nant a răsunat „Deşteaptă-te române!", fiind declarat de la început ca imn al tuturor românilor. Emoționantă era sosirea delegațiilor din sate: femei, bărbați, îmbrăcați în costume naționale româneşti, avînd steagul Tricolor şi, în față, un băiețel sau o fetiță, purtînd o icoană şi un buchet de flori. Sfîntul Tricolor romînes c era prins în părul fetițelor. Au luat cuvîntul: domnii Cojocaru, senator de Suceava, care a încheiat cu „Blestemat să fie cel ce-şi uită al său nume"; Grigore Bostan, şeful catedrei de limbă română la Universitatea din Cernăuți, care şi-a recitat poezia „Ultimul cerb", ce se încheia astfel: „Se vinde ultimul cerb din Carpați/Şi dacă nu, chiar coarnele lui"; Valeriu Matei, poet şi parlamentar din Republica Moldova, care şi-a exprimat revolta că pe pămîntul unde s-a născut Luceafărul poeziei româneşti, Mihai Eminescu, nu se scrie româneşte: vicepreşedintele Comitetului executiv Cernăuți - un ucrainean care şi-a manifestat înțelegerea sa pentru cererile legitime ale românilor bucovineni, încheind: „Trăiască

România independentă!", „Trăiască Republi- ca Moldova independentă!", „Trăiască Ucraina independentă!"; Nicolae Lupan - preşedintele Asociației mondiale „Pro Basarabia şi Bucovina"; Arcadie Suceveanu - vicepreşedinte al Uniunii scriitorilor din Republica Moldova; Vasile Levițchi - profesor şi poet bucovinean etc. Am participat şi lâ un moment de confuzie, cînd la microfon a apărut dl. Nicolae Iliescu, ataşatul cultural al României la Moscova. Participanții au aplaudat frenetic şi scandau „Unire!", crezînd, presupunem, că era vorba de preşedintele României. Dar, după academica dizertație despre limbă a ataşatului nostru cultural, aplauzele au fost de-a dreptul sporadice. La cuvîntul de salut al Vetrei Româneşti, prezentat de domnul Constantin Herişanu, preşedintele Filialei Mureş a UVR, întreaga adunare s-a ridicat în picioare, primind cu emoție şi aplauze repetate acest mesaj ***a*** românilor din străvechea vatră.

Repet şi eu ultima frază din cuvîntul de salutai Uniunii Vatra Românească: „Frați români, să credem în unitatea tuturor românilor şi în ajutorul bunului Dumnezeu".

Ing. **Daniela Popovici**
Tîrgu-Mureş

20 septembrie 1991

= Cuvînt de dragoste pentru Bucovina =

De-a lungul tulburatelor vremuri, românii şi-au păstrat, puternice ca stîncile Carpaţilor, Credinţa şi Speranţa.

Credinţa şi Speranţa ne-au întărit rădăcinile pe meleagurile pe care am fost zămisliţi.

Credinţa şi Speranţa au fost tăcerile luptelor, izbînzilor şi zilelor lui Ştefan cel Mare şi Sfînt.

Credinţa şi Speranţa au menţinut vii legăturile peste graniţele ulegiuite, trasate şi impuse Moldovei după 1774 de către Austria, cu încuviinţarea Porţei şi a Rusiei.

După o sută de ani de înstrăinare, Luceafărul poeziei românești, Mihai Eminescu, scria despre bucovineni: „până în ziua de astăzi ei se simt în Moldova acasă, până în ziua de astăzi ei nu au pierdut nădejdea de a se uni iarăși cu țara lor."

Filiile Credinței și Spiranței au luminat zilele istorice ale anului 1918, când Basarabia, Bucovina și Ardealul s-au unit cu Patria Mamă.

În ziua de 15/28 noiembrie 1918, în sala Dimodală din Cernăuți, Congresul general al Bucovinei, considerând că „de la fundarea Principatelor Române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei și Cernăuților, a făcut pururea parte din Moldova care în giurul ei s-a închegat ca stat" și că „bucovinenii n-au pierdut nădejdea (s.n.) că ceasul mântuirii va sosi și că mărturisirea străbună țăiască prin granițe nelegiuite se va întregi prin alipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan și că au nutrit veșnic credința (s.n.) că marele mis al neamului se va împlini când se vor uni toate țările române dintre Nistru și Tisa într-un stat național", constată că ceasul acesta a sosit și hotărăște „Unirea necondiționată și pentru veci a Bucovinei în vechiu ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru cu Regatul României".

A urmat iarăşi o dură distrugere în anul 1940, datorată imperialismului sovietic stalinist. Neleguiri peste neleguiri au încercat cumplit Credinţa şi Speranţa marelui nostru. Dar, în pofida asasinatelor, a deportărilor şi înstrăinării, autorii acestor crime n-au reuşit să ucidă Credinţa şi Speranţa.

În Credinţă şi Speranţă am stăruit şi noi pentru împlinirea gândului de a scoate la lumină, în regăsitul firesc al literelor latine, primul almanah cultural-literar al „Storoşiei".

În Credinţă şi Speranţă aşternem acum un Cuvânt de Dragoste pentru Bucovina, pentru voi cei de acolo, care vă născuţi, trăiţi şi coborâţi apoi în pământul străbun cu aceeaşi Credinţă şi Speranţă românească pe care le transmiteţi urmaşilor şi urmaşilor urmaşilor voştri.

Mariana Ploeşteanu
Mihail Ar. Hireca

Târgu-Mureş, 27 august 1992

CUPRINSUL

Ţara Fagilor mă-ntreabă … (Vasile Izvoran-Cernăuţeanu)

File de istorie

• Detrunchierea Bucovinei (Florea Şapcă)

• Situaţia politică a teritoriului actualei Bucovine în secolele XII-XIV (Ştefan Purice)

• Şcoala românească din Bucovina: istorie şi realitate (Dumitru Covalciuc)

• Statistică istorică

• Prostiţi, ţăranii au preferat Austria

• Ştiaţi oare că?

„ ... frumoasă Bucovină, diamant din stema lui Ştefan"

• Mihai Eminescu: Vînzarea Bucovinei

• Mihai Eminescu: Universitatea austriacă de la Cernăuţi

Credinţa - făclia neamului

• Contribuţia bisericii ortodoxe la afirmarea spiritualităţii româneşti în nordul Bucovinei (Grigore Bostan)

• Cuvîntul preoţesc: Credinţa - făclia neamului (loan Olevici)

• Mărturisirea Credinţei adevărate (Adrian Acostăchioaei)

Din poezia bucovineană de pînă ia 1918

• Tudor Robeanu - Cîntec vechi

• Adrian Forgaci - Cosminul

• Gavril Rotică - Ruga răzeşilor de peste Prut

• Nicu Dracinschi - Pămîntule

• Ion Cocârlă-Leandru - Celor veniţi
• Vasile Huţan - Înstrăinarea noastră

Poeţi contemporani din Bucovina înstrăinată

• Grigore Bostan - La Putna
• Simion Gociu - Cîntecul smuls
Dă-mi, Doamne, putere
În loc de rugăciune
• Vasile Bâcu - FîntînaAlbă
Început de an şcolar
• Ion Cojocaru - Bucovina
• Vasile Izvoran- Cernăuţeanu: Sînt şi ei români ca mine

Restituiri

• Ilie Motrescu (D.C.) - Lui Barbu Lăutaru

Folclor

• Legenda rîndunicii
• Strigături
• Ghicitori

Snoave

• Argatul de la vînătoare
• Pralea care-apucă valea
• Şoricelul şi mămăliga
• Negustorul şi hamalul

Graiul neamului

• Aspecte socio-lingvistice ale funcţionării limbilor / în actuala regiune Cernăuţi (Ion Popescu)

Poeţi populari

• Elena Fedoreac - Pe plaiul Bucovinei
• Ion Voronca - Clopotul
• T. Drăguşel - Pluguşorul anului 1992

Oameni şi destine

• Năpăstuitul Petre Ciuriuc
• Cronica de la Cupca

Mărturii folclorice despre „raiul" stalinist

• Leonora Covalciuc - Bucovina-i ca o cheie
• Vasile Ciobanu - Măi, Staline
• Măria Tărîţă - Lung îi drumu-n Siberia
• Geta Schipor - Dorul mamei
• Ilie Popescu - Sărmanii colhoznicii mei
• Ilie Zmoşu - Sa-nvăţat lumea-a fura
• C. I. Motrescu - Cînd aveam pîine în pod
Ce n-ar da pe lume omul
• Dragoş Tochiţă - Foaie verde trei smicele
Înainte de război
Foicică lemn sucit
• Înregistrări de D. Covalciuc -
Foaie verde foi de fag
Ţăran cu sumanul scurt

Foiliţă poamă
Opreşte, Ghiţă, maşina
Eu noroc n-am mai avut
Spune-mi mie, păsăruică

•Gh. Semeniuc - Jalea ţăranului

Scrisori din România

• Diana Bucescu (Timişoara)
• Florin Predună (Bîrlad)
• Spiru Vergulescu (Bucureşti)
• Rodica Puia (Tîrgu-Mureş)
• Victor Vahnovan (Deva)

- Cîntec de jale (Taţiana Guga)
- Dreptatea ta (George Pivin-Leandru)
- Scrisoarea tatei (George Pivin-Leandru)
- Ecou în timp (Rodica Puia)
- Un suflet îşi strigă durerea (Pandelia Radeş)
- La apelul provinciilor istorice, pentru Ardeal a răspuns „Prezent!” Vatra Românească (Daniela Popovici)
- **Cuvînt de dragoste pentru Bucovina (Mariana Ploeşteanu şi Mihail Art. Mircea)**

Culegere și paginare pe calculator la

MICRO – A.T.C.I. TÎRGU-MUREȘ

Tipar ofset executat la

S.C. TIPOMUR S.A. TÎRGU-MUREȘ

Comanda nr. 28/1992

Tiraj: 10.000 exemplare